

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1939.

Andra kammaren.

Nr 26.

Tisdagen den 25 april.

Kl. 4 e. m.

§ 1.

Justerades protokollen för den 18 och den 19 innevarande april.

§ 2.

Herr talmannen meddelade, att den ledighet från riksdagsgöromålen, som den 13 innevarande april beviljats herr Lundbom på grund av sjukdom tills vidare från och med nämnda dag, nu upphört samt att herr Lundbom denna dag åter intagit sin plats i kammaren.

§ 3.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande proposition, nr 250, med förslag till lag om enskilda vägar, m. m.

§ 4.

Föredrogs var för sig och remitterades till statsutskottet följande på bordet liggande motioner, nämligen:

nr 499 av fröken *Hesselgren m. fl.*; och
nr 500 av herrar *Hallagård* och *Gustafsson* i Lekåsa.

§ 5.

Slutligen föredrogs, men bordlades åter statsutskottets utlåtanden nr 129—132, bankoutskottets utlåtanden nr 39—41, jordbruksutskottets utlåtande nr 51 samt andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtanden nr 5 och 6.

§ 6.

Ordet lämnades härefter till herr **förste vice talmannen**, som yttrade: Herr talman! Jag tillåter mig hemställa, att kammaren måtte besluta, att å morgondagens föredragningslista bland två gånger bordlagda ärenden först uppföres jordbruksutskottets utlåtande nr 51 och övriga ärenden i den ordning, i vilken de finnas upptagna å dagens föredragningslista.

Denna hemställan bifölls.

§ 7.

Till bordläggning anmäldes:

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 18, i anledning av väckt motion angående rätt för småbrukare till avdrag för minderåriga barn vid taxering till fastighetsskatt;

Andra kammarens protokoll 1939. Nr 26.

nr 19, i anledning av väckt motion om begränsning av skattskyldigs sammanlagda beskattning med hänsyn till hans beskattningsbara inkomst; och

nr 20, i anledning av väckta motioner om beredande av skattefrihet för vissa gåvor till inköp av luftskyddsmateriel;

andra lagutskottets utlåtande, nr 26, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om förbud mot arbetstagares avskedande i anledning av trolovning eller äktenskap m. m., dels ock en i ämnet väckt motion; samt

andra kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtande, nr 4, i anledning av väckt motion angående åvägabringande av större enhetlighet i fråga om måltidstider.

§ 8.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 194, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förstärkning av andra huvudtitelns anslag till kommittéer och utredningar genom sakkunniga och anslag till extra utgifter;

nr 195, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av Kinda kanal m. m.;

nr 196, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bemyndigande för vattenfallsstyrelsen att försälja eller bortbyta tomter och områden från de under styrelsens förvaltning ställda fastigheter;

nr 198, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av telegrafverket tillhöriga fastigheter i Djursholms Ekeby, Stocksund och Falun;

nr 199, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa statens järnvägar tillhöriga fastigheter m. m. jämte en motion; och

nr 200, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående stipendier åt studerande vid universiteten i Uppsala och Lund samt karolinska mediko-kirurgiska institutet m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

§ 9.

Justerades protokollsutdrag.

§ 10.

Herr *Kyling* avlämnade en av honom undertecknad motion, nr 501, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 252, angående anslag till vissa kommunala läroanstalter, privatläroverk m. m.

Denna motion bordlades.

§ 11.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Nilsson</i> i Norrlångträsk	under	8 dagar	fr. o. m. den	27 april,
› <i>Sundström</i> i Vikmanshyttan	›	4	›	› 27
› <i>Andersson</i> i Mölndal	›	5	›	› 28
› <i>Nilsson</i> i Landskrona	›	5	›	› 28
› <i>Paulsen</i>	›	2	›	› 2 maj,
› <i>Olofsson</i> i Höganäs	›	5	›	› 30 april,
› <i>Holmgren</i>	›	5	›	› 29
› <i>Andersson</i> i Munkaljungby	›	5	›	› 27

herr <i>Pettersson</i> i Norregård	under 5 dagar fr. o. m. den 28 april,	
› <i>Jonsson</i> i Skedsbygd	› 5 › › › 28 ›	
› <i>Johansson</i> i Norrfors	› 5 › › › 28 ›	
› <i>Persson</i> i Grytterud	› 3 › › › 27 ›	
› <i>Danielsson</i>	› 6 › › › 27 ›	
› <i>Andersson</i> i Malmö	› 4 › › › 28 ›	
fru <i>Nordgren</i>	› 4 › › › 29 ›	
herr <i>Fast</i>	› 2 › › › 29 ›	och
› <i>Barnekow</i>	› 4 › › › 29 ›	.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4.12 e. m.

In fidem
Sune Norrman.

Onsdagen den 26 april.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Svar på fråga.

Chefen för försvarsdepartementet, herr statsrådet **Sköld**, som yttrade: Herr talman! Herr Lithander har till mig framställt fråga, vilken anordning jag tänker föreslå för att ersätta den utbildning som intill den 15 april detta år skett genom skeppsgossekårerna i Marstrand och Karlskrona och vilka kostnader per år som därför beräknats.

Innebörden av det av 1936 års riksdag fattade beslutet om skeppsgosse-kårens upphörande är, att rekryteringen av flottans stampersonal framdeles skall i sin helhet ske genom kontraktsanställning av rekryter. Någon ändring i försvarsbeslutet härutinnan ifrågasättes icke. Därav följer också, att någon annan ersättning för skeppsgosseutbildningen än som kan inrymmas i utbildningen av de kontraktsanställda rekryterna näppeligen kan komma i fråga. Frågan om denna utbildnings anpassande efter det nya läget är föremål för övervägande hos de marina myndigheterna. Något annat svar på de framställda frågorna kan icke nu lämnas.

Vidare anförde

Herr Lithander: Herr talman! Jag ber att få tacka herr statsrådet för det svar som lämnats. Det innebär, att själva frågan har gjorts till föremål för förnyad prövning. Jag är förvissad om att myndigheterna vid en sådan prövning skola komma till samma erfarenheter som de myndigheter gjort, vilka försvarskommissionen på sin tid tillfrågade. Samtliga myndigheter avrådde då från att gå den väg som föreslagits, och de ströko också under, att skeppsgossekåren säkerställde sjömanskårens rekrytering och att man genom den fick ett väl sjömansutbildat manskap, som var väsentligt överlägset de kontraktsanställda, att den utgjorde en god rekryteringskälla för underbefäl, att staten genom denna institution erhöll bättre valuta för påkostad specialutbildning samt att skeppsgossarnas utbildning var den ojämförligt förnäm-

Svar på fråga. (Forts.)

ligaste för danandet av goda sjömän. Jag tror alltså, att en undersökning i fortsättningen kommer att giva samma utslag. Det vore mycket önskvärt, om man, sådan inställningen nu är till hela försvaret, toge under övervägande den väg, som de ansvariga myndigheterna anvisat för att få det bästa möjliga manskap. Jag ber att få tacka herr statsrådet.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 2.

*Svar å
interpellation.*

Chefen för försvarsdepartementet, herr statsrådet **Sköld**, erhöll härefter ånyo ordet och yttrade: Herr talman! Herr Andersson i Vigelsbo har till mig riktat en interpellation, huruvida vid beslutet om inkallelse av värnpliktiga tillhörande 1935 års klass till särskild tjänstgöring någon möjlighet lämnats öppen för att vid jordbruket fast anställd och för skördearbetets utförande oundgängligen nödvändig arbetskraft kunde lämnas befrielse eller uppskov med nämnda tjänstgöring, samt, om så icke vore fallet, huruvida min medverkan kunde påräknas för åstadkommande av sådana medgivanden.

Den framställda frågan kan icke föranleda annat uttalande från min sida, än att ansökningar om befrielse eller uppskov för det ändamål som med frågan avses komma att — naturligen med iakttagande av att det med inkallsena avsedda syftet icke åsidosättes — bliva föremål för välvilligast möjliga prövning.

Härpå anförde

Herr **Andersson** i Vigelsbo: Herr talman! Jag skall be att till chefen för försvarsdepartementet få uttala ett tack för det erhållna svaret. Jag ser i svaret, om jag tyder det rätt, en förklaring från försvarsministerns sida, att de ansökningar som inkomma med begäran om uppskov eller eventuell befrielse från ifrågavarande tjänstgöring under denna för jordbruket mycket viktiga tidsperiod skola bli välvilligt behandlade och att man, i den mån det låter sig göra, även kommer att tillmötesgå dem. Man har ju kommit underfund med en hel del förhållanden, sedan kungörelsen blivit känd. Man har påvisat, att det exempelvis kan förekomma fall, då en lantbrukare, som tillhör 1935 års klass, gift sig och skaffat sig jordbruk men ej kunnat erhålla tjänstepersonal. Då får han och hans hustru ensamma sköta sitt jordbruk. Nödgas nu mannen rycka in till tjänstgöring den 13 juni, blir hustrun följacktligen ensam om att sköta jordbruket. Vi förstå, att det kan inträffa en hel del sådana situationer även på andra håll. Det är naturligtvis både för egen del och för jordbrukets i dess helhet, som jag med stor tacksamhet noterar försvarsministerns tillmötesgående svar på det framställda spörsmålet. Jag ber att få tacka.

Överläggningen förklarades härmed avslutad.

§ 3.

Föredrogs och remitterades till statsutskottet herr *Kylings* på kammarens bord liggande motion nr 501.

§ 4.

Föredrogs, men bordlades åter bevillningsutskottets betänkanden nr 18—20, andra lagutskottets utlåtande nr 26 och andra kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtande nr 4.

§ 5.

Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande, nr 51, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående den lägre lantbruksundervisningens ordnande jämte i ämnet väckta motioner.

Ang. den lägre lantbruksundervisningens ordnande.

I en till riksdagen den 3 februari 1939 avlåten, till jordbruksutskottet hänvisad proposition, nr 109, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att

dels godkänna, att den fasta lantbruksundervisningen finge ordnas i huvudsaklig överensstämmelse med av departementschefen i statsrådsprotokollet angivna riktlinjer,

dels medgiva, att Kungl. Maj:t finge utfärda i anledning av omorganisationen erforderliga författningar,

dels ock till Bidrag till byggnadsarbeten vid lantmanna- och lanthushållsskolor under nionde huvudtiteln för budgetåret 1939/40 anvisa ett reservationsanslag av 300,000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehaft följande inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade motioner nämligen

inom första kammaren:

nr 238 av herr *Wahlmark*,

nr 239 av herr *Nilsson, Bror*,

nr 240 av herr *Larsson, Sam, m. fl.*, och

nr 241 av herr *Persson, Ivar, m. fl.* samt

inom andra kammaren:

nr 367 av herr *Carlström m. fl.*,

nr 368 av herr *Pettersson i Dahl m. fl.* och

nr 369 av herr *Barnekow*.

Utskottet hemställde,

A) att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag

1) godkänna, att den fasta lantbruksundervisningen finge ordnas i huvudsaklig överensstämmelse med i utskottets utlåtande angivna riktlinjer,

2) medgiva, att Kungl. Maj:t finge utfärda i anledning av omorganisationen erforderliga författningar,

3) till Bidrag till byggnadsarbeten vid lantmanna- och lanthushållsskolor under nionde huvudtiteln för budgetåret 1939/40 anvisa ett reservationsanslag av 300,000 kronor;

B) att motionerna I: 238, I: 239, I: 240 och II: 367, likalydande, I: 241 och II: 368, likalydande, samt II: 369 måtte, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet i sin motivering anfört och hemställt, av riksdagen lämnas utan åtgärd.

I sin motivering i fråga om förslaget rörande lantmannaskolorna hade utskottet (sid. 17—19 i det tryckta utlåtandet) yttrat bland annat följande:

»Vad angår Kungl. Maj:ts förslag rörande föreståndare och lärare har utskottet i huvudsak intet att erinra däremot. I motionen II: 369 har yrkats, att lantmannaskolas styrelse måtte äga utse föreståndare och lärare bland de sökande, som av lantbruksstyrelsen förklaras kompetenta. Såsom huvudsakligt skäl för denna avvikelse från Kungl. Maj:ts förslag — enligt vilket lantbruksstyrelsen skall uppsätta tre av de kompetentförklarade på förslag och skolstyrelsen därefter äga till den lediga befattningen utse en av dessa —

Ang. den lägre lantbruksundervisningens ordnande. (Forts.)
 har anförts, att med hänsyn till att föreståndare eller lärare skulle handha skoljordbrukets skötsel det torde böra beredas skolstyrelsen, vilken närmast svarar för skolans ekonomi, tillfälle att välja icke blott den såsom föreståndare eller lärare lämpligaste utan även den på samma gång för jordbruket bäst skickade ledaren. Utskottet delar i förevarande fråga motionärens uppfattning. Med hänsyn till att det ur ekonomisk synpunkt kan för skolan vara av betydelse att själv få utse den befattningshavare den anser bäst, synas skäl tala för den i motionen hävdade ståndpunkten. Det torde knappast vara att befara, att skolstyrelserna vid valet skulle låta leda sig av andra synpunkter än att till befattningen i fråga få den skickligaste kandidaten. Med hänsyn till det anförda vill utskottet förorda, att vid tillsättandet av föreståndare eller lärare tillgår så, att lantbruksstyrelsen uppställer dem av de sökande, som styrelsen finner kompetenta, på förslag i den ordning styrelsen anser dem böra ifrågakomma till tjänsten och att vederbörande skolas styrelse därefter utser den av de på förslaget upptagna sökandena, som styrelsen anser lämpligast.»

Reservationer hade avgivits:

1) av herrar *Tjällgren, Alfred Andersson, J. Hansson, Andersson* i Tungelsta, *Gustafson* i Dädesjö och *Pettersson* i Dahl, vilka med instämmande i utskottets förslag till motivering i övriga delar ansett, att utskottets motivering i nyss återgivna del bort hava följande lydelse:

»Vad angår Kungl. Maj:ts förslag rörande föreståndare och lärare har utskottet i huvudsak intet att erinra däremot. I motionen II:369 har yrkats, att lantmannaskolas styrelse måtte äga utse föreståndare och lärare bland de sökande, som av lantbruksstyrelsen förklaras kompetenta. Såsom huvudsakligt skäl för denna avvikelse från Kungl. Maj:ts förslag — enligt vilket lantbruksstyrelsen skall uppsätta tre av de kompetentförklarade på förslag och skolstyrelsen därefter äga till den lediga befattningen utse en av dessa — har anförts, att med hänsyn till att föreståndare eller lärare skulle handha skoljordbrukets skötsel det torde böra beredas skolstyrelsen, vilken närmast svarar för skolans ekonomi, tillfälle att välja icke blott den såsom föreståndare eller lärare lämpligaste utan även den på samma gång för jordbruket bäst skickade ledaren. Utskottet anser för sin del Kungl. Maj:ts förslag i förevarande del lämpligast. Vid tillsättande av föreståndare och lärare bör alltså tillgå så, att lantbruksstyrelsen uppsätter tre av de kompetentförklarade på förslag och skolstyrelsen därefter utser den av de på förslaget upptagna sökandena, som styrelsen anser lämpligast»;

2) av herrar *von Stockenström* och *Carlström*, vilka hemställt, att riksdagen med anledning av motionerna I:240 och II:367 ville besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning rörande anordnande av undervisning genom kortare kurser vid lantmanna-, lantbruks- och lantushållsskolor eller på annat sätt, så avpassade att de kunde komma ett väsentligt ökat elevantal till godo, samt om framläggande för riksdagen av de förslag, vartill utredningen kunde föranleda;

3) av herr *Sederholm*, utan angivet yrkande.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr Carlström: Herr talman! Jag har begärt ordet för att något beröra den reservation, som återfinnes här i betänkandet såsom nr 2. Denna reservation rör egentligen icke några punkter i Kungl. Maj:ts och utskottets förslag. Vi reser vanter ha i likhet med majoriteten inom utskottet ansett oss kunna

Ang. den lägre lantbruksundervisningens ordnande. (Forts.)

i allt väsentligt vara med om att tillstyrka Kungl. Maj:ts förslag med den omspanning detta nu har. Det är ju intet tvivel om att detta förslag innehåller väsentliga förbättringar i fråga om dessa skolors verksamhetsmöjligheter. Förslaget innehåller ju också vissa förmåner för de elever som besöka dessa skolor mot vad som för närvarande gäller. Då vi emellertid med anknytning till den motion som framförts från vårt håll velat reservera oss, har det varit från den utgångspunkten, att det förslag, som Kungl. Maj:t här har framlagt och utskottet tillstyrkt, trots sina fördelar i alla fall ej fyller de anspråk som man har rätt att ställa på ett förslag till yrkesundervisning för lantbrukets ungdom, såvida denna undervisning skall få en betydligt vidare omfattning, än vad nu är fallet. I själva verket är Kungl. Maj:ts förslag inte någonting annat än en utbyggnad av den organisation som vi redan ha.

Från utskottets sida har framhållits gentemot vår motion, att det finns möjligheter att inom den ram som här är skisserad vidtaga vissa organisatoriska förändringar med eventuellt kortare kurser och en undervisning, som skulle kunna ge möjlighet till större anslutning av elever, än vad som för närvarande är förhållandet. Jag vill inte förneka, att en viss utvidgning av verksamheten eller ett visst utökat antal elever naturligtvis här kan komma i fråga. Men i stort sett kan man nog i alla fall säga, att det förblir vid det gamla och att elevantalet icke kommer att i någon väsentlig mån utökas.

Hur är då den yrkesundervisning beskaffad som vi för närvarande ha här i landet? Om man tar del av utskottsutlåtandet finner man, som också i reservationen framförts, att då det gäller lantbrukarungdomens yrkesutbildning är det endast 3,000 som årligen deltaga i denna utbildning — både manlig och kvinnlig ungdom — vid skolformerna lantbruksskolor, lantmannaskolor och lanthushållsskolor. Vi ha också i reservationen gjort en jämförelse med yrkesundervisningen vid de kommunala yrkesskolorna, där man har ett klientel på 30,000 eller tio gånger så stort som klientelet vid lantbrukarungdomens yrkesskolor. Vid de statsunderstödda enskilda yrkesskolorna har man ett klientel av omkring 6,000 och i folkhögskolorna ett elevantal av omkring 4,400.

Nu har denna fråga varit föremål för utredning av tvenne utredningskommittéer, en som avgav sitt betänkande, vill jag minnas, 1930 och en som avgav sitt betänkande förra året. Man borde väl kunna ha skäl att vänta, att efter ett så pass långvarigt utredningsarbete, och med de direktiv som de senaste utredningsmännen fått, de skulle ha kunnat komma fram med ett förslag, som hade gjort det möjligt för en betydligt större del av landsbygdens ungdom att få deltaga i undervisningen vid skolor av liknande slag. I 1936 års direktiv säger departementschefen: »Utgångspunkten för utredningsarbetet bör vara, att möjligheter beredas en betydande del av den manliga och kvinnliga ungdom, som kommer att söka sitt uppehälle vid jordbruket, att erhålla yrkesutbildning.» Han tillägger vidare, att det torde vara »nödvändigt att utredningen icke bindes vid nuvarande skolformer». Man kan icke frigöra sig från den uppfattningen, att de senaste utredningsmännen ha gått tämligen förbi denna utgångspunkt. Man söker förgäves i deras betänkande efter ens ett resonemang om denna sak. De ha redan från början, kan man säga, kommit in i de gamla hjulspåren, och sedan ha de fortsatt vidare i dessa men ej vågat sig på ett nytt och kraftigt grepp på detta ärende.

Den tidigare arbetande kommittén har gjort en viss beräkning av hur antalet av dem som nu deltaga i yrkesutbildningen i dessa skolor förhålla sig till antalet årligen nytillträdande jordbrukare i landet. Av denna beräkning framgår, att årligen över 14,000 nya jordbrukare trädde till. Antalet av den manliga ungdom som vid samma tidpunkt deltog i undervisningen i dessa skolor utgjorde 1,200 à 1,300. Det var alltså 9 % av de nytillträdande jord-

Ang. den lägre lantbruksundervisningens ordnande. (Forts.) brukarna som hade besökt dessa skolor och där erhållit yrkesutbildning. Man har också inom denna kommitté försökt klargöra, hur det i detta fall ligger till i våra grannländer, och man har då kommit till det resultatet, att av nytillträdande jordbrukare efter samma beräkningsgrunder 36 % erhållit yrkesutbildning i Danmark, 31 % i Norge och 25 % i Finland. Om man antar att elevantalet 1935 och 1936 var omkring 1,600, så blir procenttalet under dessa år för den manliga jordbrukarungdomen här i landet 11 à 12 %.

Men det är ej endast av vikt, att den manliga ungdom, som i framtiden skall bli jordbrukare, får åtminstone någon teoretisk utbildning i sitt yrke, utan det är kanske ändå viktigare, att den kvinnliga ungdomen blir i tillfälle att erhålla en smula yrkesutbildning. I närvarande tid talas det ju — jag höll på att säga med tusen tungor — om hur det skall vara möjligt att bevara landsbygdens ungdom kvar vid jordbruket, hur det skall vara möjligt att ge dem ytterligare undervisning. Vi ha här i dag ett par betänkanden som kommit från ett tillfälligt utskott som behandlat denna sak. Där är det fråga om hur man skall kunna ge ytterligare utbildning i hushållsgöromål och dylikt åt den kvinnliga ungdomen. Det är uppenbart, att det är ganska viktiga uppslag som komma från skilda håll. Vi skola också börja understödja de nuvarande husmödrarna på landsbygden med s. k. hemhjälp som skall anordnas på frivillighetens väg. Allt detta är för all del tacknämligt, men viktigare är dock frågan om hur en rekrytering framöver av de hundratusentals jordbrukarhemmen i landet skall bli möjlig. Det är ej bara de mindre jordbrukarnas och torparnas unga döttrar som ge sig i väg från landsbygden in till städer och större samhällen, utan det är i många fall även döttrar till jordbrukare som ha ett jordbruk så stort, att de mycket väl behöva den arbetskraft som de hemmavarande barnen utgöra. Även dessa unga kvinnor ge sig i väg från landsbygden till städerna, och resultatet blir, att mor får slita så mycket värre i hemmet och att man får åsidosätta en del sysslor som givetvis ej äro möjliga att få utförda, därför att man på landsbygden ej kan skaffa sig kvinnlig tjänstepersonal som vill vara med om att utföra icke endast inre göromål i hemmen utan även andra sysslor, som höra till ett jordbruks utearbete. Det är fåfängt, det lyckas inte, även om man betalar samma lön som betalas i städer och liknande samhällen. Det måste vara något fel, och vi få försöka taga reda på, vari det bottnar.

Jag skulle tro att den väsentliga orsaken till att ungdomen, både den manliga och kvinnliga, ger sig i väg från landsbygden till städer och samhällen är — även om man säger att avlöningsfrågan är den viktigaste — att denna ungdom går hemma i det vardagsgrå och så att säga icke ser skogen för bara trä. De få den uppfattningen, att jordbruket är en sysselsättning, som är mindre tacksam och som inte bara är mindre ekonomiskt givande utan kanske i fråga om anseende också står i en lägre klass än andra sysselsättningar, och så ger man sig i väg ifrån landsbygden till städerna och större samhällen. Det skulle säkert ha en väsentlig betydelse, om dessa unga män och kvinnor i brytningsåren, som för ungdomarna ofta äro så besvärliga, finge komma ifrån bygden och till någon yrkesskola, om också blott för ett par tre månader, för att få så att säga en liten stöt framåt, lite teoretisk undervisning i yrket och samtidigt en vidare blick för vad jordbruket är och för vad denna näring betyder samt då även få klart för sig, att det är lika hedersamt och lika ärofyllt att vara kvar därute på landsbygden som att få sysselsättning i staden som hembiträde eller dylikt.

Jag tror därför, att det är ganska viktigt, att man söker få till stånd en yrkesundervisning för lantbrukarnas ungdom, som omspanner en betydligt större del av denna ungdom, än som blir möjligt med det förslag som här

Ang. den lägre lantbruksundervisningens ordnande. (Forts.)
framlagts. Även om departementschefen sagt, att han ej vill knyta till för hårt utan att de skilda skolorna skola kunna få anordna kurser efter andra linjer, än som här skisserats, och även om utskottet med all kraft har understrukt detta, så blir det dock, som jag redan förut har sagt, i väsentlig grad vid det gamla. Att en viss omorganisation måste komma till stånd, om man vill vinna det mål vi i motionen avse, torde väl vara nödvändigt, därför att anslagen ju äro knutna till vissa kurser av så och så stor längd. Man kan sålunda icke lägga om verksamheten på det sätt man önskar utan ytterligare utredning.

Jag menar sålunda, att vi nu, då detta förslag efter ett tiotal år av utredningsarbete kommit fram, icke få ha den uppfattningen, att ungdomens undervisningsfråga därmed är löst. *Den är icke löst.* Den måste givetvis angripas på ett djärvare sätt, än vad som skett vid de föregående utredningarna och i det här föreliggande förslaget. Man invänder: har ungdomen lust, tid och råd att besöka dessa skolor i större utsträckning? Jag skulle vilja ställa en motfråga, som jag redan varit inne på: har landsbygdens folk råd att låta ungdomen ge sig iväg från bygden på sätt som sker och har landet råd härtill?

Departementschefen har i slutet av den kungl. propositionen liksom så där i förbigående blett om ursäkt för vad den omorganisation, som här föreslås, kostar. Ja, ärade kammarledamöter, jämför de kostnader som detta förslag medför med kostnaderna för vårt undervisningsväsen i avseende å den högre utbildningen! Då tror jag, att man inte behöver tala så ängsligt om vad det kostar. Jag har för min del och vi ha på vårt håll den uppfattningen, att även om det kommer att kosta betydligt mycket mer än vad detta förslag innebär, så måste vi försöka komma fram till en yrkesundervisning för jordbrukets ungdom, som tar hand om ett betydligt större antal av de unga männen och de unga kvinnorna under de där åren, än som för närvarande är fallet.

Det är, herr talman, med anledning av de förhållanden jag nu anfört, som vi icke kunna låta denna sak passera oanmärkt. Jag ber att få yrka bifall till den reservation, som i denna fråga avgivits av herr von Stockenström och mig.

Häruti instämde fröken *Hessलगren*.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **Pehrsson-Bramstorp**: Herr talman! Jag ber först att till utskottet få framföra mitt tack för den behandling, det ägnat det föreliggande ärendet. Vid läsningen av utskottsutlåtandet har jag kommit till den uppfattningen, att utskottets ärade ledamöter varit besjälade av samma tankegång, som besjälade mig, då jag utarbetade denna proposition.

Jag utgår nämligen ifrån — vilket även mycket ofta visar sig vid det allmänna resonemanget om jordbruksfrågor av olika slag — att det är någonting som brister inte minst inom undervisningen på jordbrukets område. Det är därför en synnerligen angelägen uppgift för statsmakterna och rent av deras skyldighet att försöka få en mera genomgripande reform till stånd på detta område. Det hör säkerligen till de viktigaste villkoren för jordbrukets framtida utvecklingsmöjligheter, att de som ämna bli jordbrukare eller redan utöva detta yrke, söka skaffa sig de bästa förutsättningar för bedrivande av detta yrke, som överhuvud taget är möjligt. Jag har därför vid uppgörandet av propositionen inte tvekat inför de ökade kostnader, som ett beredande av förbättrade utbildningsmöjligheter på jordbrukets område skulle innebära. Jag kan därför inte förstå, hur herr Carlström läst vad jag skrivit, då han säger,

Ang. den lägre lantbruksundervisningens ordnande. (Forts.)
att jag liksom har bett om ursäkt för att kostnaderna bli höga. Jag har sagt, att kostnaderna bli avsevärt större än de ha varit enligt tidigare förslag, men jag anser, att detta för landet och folket i dess helhet är en så viktig fråga, att det inte kan bli tal om att man behöver rygga tillbaka för dessa kostnader. Följaktligen kan mitt uttalande inte tolkas på det sätt, som herr Carlström gjort.

I anknytning till vad utredningsmännen anfört torde man väl i första hand kunna konstatera, att det överhuvud taget inte finns någon möjlighet att lägga upp strikta linjer för den lägre lantbruksundervisningen och förklara, att det ena systemet är bättre än det andra. Det är väl först och främst en angelägen uppgift att försöka utröna, vilken minimitid dessa ungdomar behöva för att tillägna sig de kunskaper, de böra bibringas. Det gäller även att i detta sammanhang undersöka, i vilken mån statsmakterna ha möjlighet och skyldighet att bibringa dem det minimimått av kunskaper, som är behövt. Man behöver inte utgå ifrån, att man skall underskrida minimimåttet av dessa kunskaper, utan man skall i första hand undersöka, om staten har ekonomiska möjligheter att anordna en sådan undervisning och om landsbygdens ungdom har ekonomiska resurser att delta i densamma. Föreligga dessa förutsättningar, bör staten anordna en dylik undervisning.

Jag förbiser inte, att det på vissa orter finns grupper av ungdomar, som åtminstone i närvarande stund inte kunna deltaga i denna undervisning. Jag vill emellertid hoppas, att de ekonomiska förhållandena så småningom skola bli sådana, att en allt större procent av den svenska landsbygdens såväl manliga som kvinnliga ungdom skall bli i tillfälle att tillägna sig detta minimimått av kunskaper. Jag bortser alltså inte ifrån att det kan finnas vissa grupper, som man möjligen får försöka bereda utbildning på kortare tid än som är föreslagen i propositionen. Av denna anledning anser jag, att man bör låta förhållandena fritt utveckla sig och avvakta resultatet härav.

Det bör vara en angelägen uppgift för styrelserna för dessa skolor att uppmärksamt följa förhållandena på orten. Jag har tänkt mig att dessa skolor skulle bli ett centrum för den ort, inom vilken de äro belägna. De skulle bli centralpunkter, dit folk kunde vända sig för att erhålla kunskaper i olika avseenden. Även de som kommit över skolåldern kunde ha behov av att hänvända sig till dem i vissa angelägenheter, och de kunde behöva en repetitionskurs i den ena eller andra frågan. På detta sätt skulle ett livligt intresse för jordbruksfrågor framväxa på orten och ett allt större behov efter kunskaper och bildning göra sig gällande. Dessa skolor kunna enligt mitt sätt att se bli ett verkligt bildningscentrum för ortens ungdom och även för dem som äro äldre och behöva komplettera sina kunskaper inom vissa delar av yrket, en sak som är mycket välbehövt särskilt med hänsyn till den livliga utveckling, som under senare år pågått på alla områden inom den svenska jordbruksnärings. Jag förväntar därför, att styrelserna och lärarna för dessa skolor skola kunna ta lämpliga initiativ, sedan de funnit att de genomsyrat de olika befolkningsskikten i den kringliggande trakten att sträva efter kunskaper. Detta räcker emellertid inte, utan vi böra sträva efter att tränga allt längre och längre ut i periferien för att möjliggöra undervisning åt allt större ungdomsskargar. Då är det skolstyrelsernas och föreståndarnas plikt att hos lantbruksstyrelsen eller Kungl. Maj:t göra framställning om, att det vid den ena eller den andra skolan skulle lämpa sig att anordna kurser, kanske flera samtidigt, där ungdomarna kunde få tillägna sig vissa kunskaper på kortare tid än normalkurs. Jag anser emellertid, att man inte skall ta sikte på detta redan från början utan att man bör ha denna möjlighet till att komplettera undervisningen med.

Ang. den lägre lantbruksundervisningens ordnande. (Forts.)

När nu reservanterna, som herr Carlström talar för, jämföra antalet nytillträdande jordbrukare i vårt land, som genom den lägre lantbruksundervisningen erhållit erforderliga kunskaper, med motsvarande antal i andra länder, är uppenbarligen en sådan jämförelse missvisande, främst av den anledningen, att det föreliggande förslaget innebär avsevärda förändringar. Följaktligen bör man vänta med att göra jämförelser tills man ser, hur detta förslag verkar. Vi skola komma ihåg, att borttagandet av elevavgifterna vid skolorna och en väsentlig höjning av stipendierna för de elever, som bevista dessa skolor, böra medföra förbättrade möjligheter för ungdomarna att besöka skolorna. Jag skulle vilja tillägga, att jordbruksutredningen, av vilken herr Carlström själv är medlem, har till syftemål att söka åstadkomma förbättrade inkomstförhållanden för den jordbrukande befolkningen i jämförelse med andra yrkesgrupper, vilket om det kan realiseras så småningom kan medverka till att skapa bättre förhållanden.

Reservanterna ställa sig emellertid tveksamma i denna fråga och anse, att skolstyrelserna inte komma att ta några initiativ. Men varför skall man nödvändigtvis räkna med att alla människor, som sitta i dessa styrelser, äro lika negativt inställda som man själv möjligen skulle ha varit, om man suttit i desamma? Om skolstyrelserna skulle lägga en dylik negativ inställning i dagen, har jag den uppfattningen, att ortsbefolkningen själv skulle göra sina önskemål gällande och förklara, att de ha behov av andra undervisningsformer. Det kommer då an på myndigheterna att försöka åstadkomma ett annat sakernas tillstånd, som lämpar sig bättre för förhållandena på orten.

Jag anser vidare, att lantbruksstyrelsen i egenskap av övervakande myndighet på jordbrukets område inte kan sitta med armarna i kors utan bör vara angelägen om att söka införskaffa uppgifter om undervisningen och uppmärksamt följa dess utveckling. I såväl propositionen som utskottsbetänkandet förutsättes, att vår strävan är att bringa vetande och utbildning åt så många av landsbygdens ungdomar, som överhuvud äro intresserade härav och frivilligt vilja besöka lantmannaskolorna. Då är det enligt mitt sätt att se lantbruksstyrelsens oavvisliga plikt att med uppmärksamhet följa huru skolstyrelserna ordna denna undervisning. Det finns ju alltså ett stort antal ungdomar, som inte kunna bevista skolorna av ekonomiska skäl. När en strävan efter ökad utbildning på detta sätt tränger sig fram på frivillighetens väg, kan man inhämta faktiska erfarenheter från den ort, där skolorna äro belägna, och härigenom åstadkomma förbättringar. Tro ni inte, mina damer och herrar, att då dessa möjligheter äro förhållandevis goda, den svenska landsbygdens ungdomen och även de äldre komma att kraftigt bidra till den svenska lantbruksundervisningens förbättrande och utöva ett starkt inflytande på den utveckling, som kan komma att äga rum beträffande undervisningen i dess helhet? Jag anser av nu anförda skäl, att alla de önskemål, som reservanterna uttalat, tillgodosettes såväl i propositionen som i utskottets utlåtande. I hådadera understrykes mycket starkt, i vilken riktning denna undervisning anses böra utveckla sig.

Jag övergår sedan till den enda punkt, där utskottet gjort en avvikelse från Kungl. Maj:ts förslag, nämligen kompetensförklaringen av lärarna. Utskottet har i detta avseende givit uttryck åt en tveksamhet, som även jag själv hyste och som föranledde mig att uppställa det villkoret, att lantbruksstyrelsen icke allenast skall verkställa kompetensprövningen utan även uppställa tre kandidater på förslag. Jag gjorde detta, emedan erfarenheten i vissa fall torde ha visat, att vänskapsförbindelser och godtycke kanske många gånger haft ett visst spelrum vid dessa befattningars tillsättande. Det är givetvis lättare att utöva påtryckning på de lokala myndigheterna vid dylika

Ang. den lägre lantbruksundervisningens ordnande. (Forts.)
tillsättningar än på en statlig institution. Utskottet säger sig emellertid inte befara, att några dylika påtryckningar komma att äga rum. Att utskottet emellertid har berört detta, synes mig i alla fall tyda på att utskottet har klart för sig att vissa farhågor i denna riktning kunna hysas. Då även jag befarar detsamma, och då detta inte är nyttigt ur undervisningens synpunkt och för dessa skolors utveckling i övrigt, anser jag det hade varit bättre om utskottet på denna punkt hade följt propositionen, i vilken det föreslås att lantbruksstyrelsen skall uppsätta tre kandidater på förslag till dessa lärarbefattningar, bland vilka skolstyrelserna sedan ha att välja. Detta är givetvis inte någon stor fråga, men jag anser likväl, att det riktigaste vore, att riksdagen i detta fall följde propositionen. Utskottet anser emellertid, att då skolans föreståndare eller någon annan lärare skall vara chef för jordbruket vid skolan — i propositionen säges ju, att om skolans föreståndare inte är lämplig som chef för skolans jordbruk, skall ledningen för detta kunna överlåtas åt någon av de andra lärarna — ha de lokala skolstyrelserna mycket bättre möjligheter att pröva, icke om vederbörande är kompetent ur teoretisk synpunkt utan i första hand, om han har de praktiska kunskaper, som fordras för att sköta ett skoljordbruk. Jag förutsätter emellertid, att lantbruksstyrelsen skall finna det angeläget att inte upprätta sitt förslag enbart på grundval av teoretiska meriter utan är angelägen att, om föreståndaren skall vara chef för jordbruket, tillse, att han även är kvalificerad för denna befattning. Det skulle förvåna mig storligen, om lantbruksstyrelsen vid upprättandet av förslag på personer, som skola handha båda dessa uppgifter, skulle medtaga någon, som vore fullkomligt olämplig som ledare för jordbruket. Detta skulle inte överensstämma med lantbruksstyrelsens uppgift att vara den främste vårdaren av jordbruket i vårt land. Man får väl inte förutsätta, att lantbruksstyrelsen skulle bortse från de praktiska förhållanden, som föreligga.

Med dessa ord vill jag rekommendera kammaren att bifalla utskottets förslag med undantag för den punkt, där en reservation är avgiven av herr Tjällgren m. fl. Jag anser det vara riktigast, om riksdagen följer reservationen i denna punkt.

Herr Wolgast: Herr talman! Jag har tillsammans med andra ledamöter av denna kammare avgivit en motion nr 368, i vilken motion vi ha framställt vissa önskemål, som i stort sett blivit beaktade vid utskottsbehandlingen.

Vi ha framför allt uttalat som vårt önskemål, att ledamöternas antal i skolstyrelserna borde vara minst fem, och utskottet har förklarat, att de i regel borde vara fem. Det kanske också i detta sammanhang kan förtjäna påpekas, att utskottet har förklarat, att skolans rektor icke ovillkorligen behöver vara medlem i styrelsen, och detta gör, att det blir litet större frihet. Varför jag anser, att det är så viktigt att fastslå, att det ska vara minst fem styrelseledamöter, beror på att skolans huvudman, som äger skolan, ovillkorligen måste ha tillräckligt stort inflytande, ty det är denne huvudman som skall svara för de ekonomiska konsekvenserna.

Jag har vidare väckt förslag om att Kungl. Maj:t i vissa fall skulle kunna tillåta, att vissa skolor hade elevavgifterna kvar, och detta naturligtvis i sådana fall, då skolornas ekonomi vore synnerligen svag. Utskottet har emellertid icke kunnat tillmötesgå detta förslag men i stället förklarat, att i fråga om skolor, som ha mycket svag ekonomi, skall staten tråda hjälpende emellan, så att dessa skolor icke behöva upptaga några elevavgifter.

Jag har vidare i motionen talat något om förhållandet mellan folkhögskolorna och lantmannaskolorna. Kungl. Maj:t säger i sin proposition: »De för-

Ang. den lägre lantbruksundervisningens ordnande. (Forts.)

måner, som skulle beredas hithörande skolor, äro i olika hänseenden större än de som vissa andra undervisningsanstalter åtnjuta, exempelvis folkhögskolorna, med vilka den lägre lantbruksundervisningen hittills varit jämställd. Tveksamhet kunde därför tänkas uppstå med hänsyn till befarade konsekvenser. Emellertid vill jag framhålla, att det i föreliggande fall är fråga om yrkesundervisning och att statsmakterna beträffande denna undervisningsgren ansett sig böra kunna tillämpa gynnsammare villkor än eljest.» Det är mot detta uttalande som jag vänt mig.

Man kan säga, att det härvidlag gäller tre frågor. Det är kursavgifternas storlek, det är stipendierna och det är anslagen för övrigt. Jag tror icke, att det är möjligt, i varje fall inte där det är samförläggning, att vid den ena skolan tillämpa kursavgifter och vid den andra slopa dem. Skolöverstyrelsen har i sitt yttrande över det i denna fråga avgivna betänkandet just framhållit, att det är förenat med vissa vådor att ha en olikhet i detta hänseende och att det borde bli föremål för statsmakternas omprövning, huruvida ett slopande av kursavgifterna vid lantmannaskolor icke borde föra med sig slopandet av kursavgifter vid andra därmed jämförliga skolformer. I fråga om stipendierna har utskottet vidare uttalat sig på följande sätt: »I anledning härav vill utskottet framhålla, att ett ståndpunktstagande i nu förevarande fråga icke kan anses bindande för frågan om stipendier vid folkhögskolan.» Det är ganska svårt att utläsa, vad utskottet här egentligen menar. Menar utskottet detsamma som tycks framgå av den kungl. propositionen, nämligen att stipendier, sådana som tilldelas lantmannaskolorna, inte skola tilldelas andra skolformer, måste jag säga, att jag tycker, att riksdagens prövningsrätt föregripits. Man måste väl ändå låta detta vara detta, vilket härvidlag betyder, att riksdagen nu har att ta ställning till de krav, som den lägre lantbruksundervisningen kan ställa. I det hänseendet vill jag säga, att jag fullkomligt delar departementschefens åsikt, att större stipendier äro behöfliga. Att emellertid vid prövningen av denna fråga säga ifrån, att de stipendieformer, som skola finnas vid dessa skolor, inte skola komma till tillämpning vid andra skolformer är ju att helt och hållet föregripa den fria prövningen av stipendiebeloppen vid dessa andra skolor.

Den tredje punkten gäller själva anslagsbehovet. I det avseendet säger utskottet så här: »Utskottet anser i likhet med departementschefen, att den nu föreslagna reformen med hänsyn till de speciella förhållanden, som råda i fråga om jordbrukets yrkesutbildning, icke behöver medföra några konsekvenser i fråga om anslagen till andra skolor.» Jag tycker, att utskottet även härvidlag har föregripit den prövning av det anslagsbehov, som kan föreligga från andra skolors sida. Enligt min mening kan det ingalunda vara riktigt, att utskottet gör ett sådant uttalande. Kanhända läser jag utskottets utlåtande fel på något sätt, och kanhända utskottet inte avser att uttala sig om andra skolor, vilket i så fall vore mycket bra att få bekräftelse på. Jag tror, att man måste ha klart för sig, att, om vi bestämma att lantmannaskolorna skola vara fria från kursavgifter och ha högre stipendier, vi därmed bringa det hela därhän — vilket jag nu för min del inte alls vill tro är avsikten med den kungl. propositionen — att eleverna i stället för att gå igenom både folkhögskola och lantmannaskola komma att gå igenom bara lantmannaskolan. Var och en med någon erfarenhet av dessa skolor — själv har jag en erfarenhet, som sträcker sig över 20 år tillbaka i tiden — vet nämligen, att genomgången av en lantmannaskola är en mycket hård påfrestning för eleverna. Skulle man våga framställa någon anmärkning beträffande undervisningen i lantmannaskolorna skulle det vara den, att eleverna tvingas att läsa alltför många olika ämnen och att kurserna äro alltför stora. Om en elev inte är

Ang. den lägre lantbruksundervisningens ordnande. (Forts.)
tillräckligt begåvad eller om han inte har tillräckliga förkunskaper, vållar det honom mycket stora svårigheter att kunna tillägna sig det kunskapsstoff, som meddelas i en dylik skola. Därför är det mycket önskvärt att en ung man, som vill bli jordbrukare, går från folkskolan via folkhögskolan till lantmannaskolan. Uti det betänkande, som ligger till grund för detta förslag, ha de sakkunniga också framhållit detta såsom önskvärt. Men under sådana förhållanden vore det väl knappast lämpligt med ett uttalande här, som innebär, att denna utbildningsform skulle på något sätt förhindras. Det är alldeles riktigt, såsom det framhållits, att folkhögskolan är en medborgarskola. Det är också riktigt, att folkhögskolan mottager elever även från andra samhällsklasser än jordbrukarnas. Det torde väl emellertid knappast vara önskvärt, att landsbygdens ungdom — vilket troligen bleve en följd av utskottets förslag i denna del — drages ifrån folkhögskolan och enbart utbildar sig i lantmannaskolan. Det är min absoluta övertygelse att vederbörande, var han än blir satt här i livet, far mycket bra av att ha ett visst mått av medborgerlig bildning. Om man får utläsa utskottets uttalande på sätt som jag här gjort, vilket jag för min del hoppas är oriktigt och ur många synpunkter skulle mycket beklaga, har man även härvidlag föregripit prövningen av de andra yrkesskolornas krav.

Jag skall inte ställa något yrkande, då jag hoppas, att utskottets ärade ordförande kommer att lägga fram sin syn på saken och därmed måhända skingra de farhågor, som jag här uttalat.

Till sist vill jag endast säga, att i dessa tider, då det mer än eljest gäller att slå vakt om demokratin och en sann demokratisk anda, det också är mer än eljest viktigt att vårt folk beredes möjlighet till medborgerlig bildning. Att i sådana tider vilja försätta den skolform, som satt just medborgarbildningen främst på sitt program, i en försämrad ställning, är en sak, som jag, herr talman, inte kan vara med om.

I detta anförande instämde herrar *Jonsson* i Eskilstuna, *Lundstedt*, *Närlinge*, *Holmbäck*, *Lovén*, *Barnekow* och *Paulsen*, fru *Nordgren*, fru *Björck*, herr *Weijne*, fröken *Öberg* samt herrar *Gustafsson* i Lekåsa, *Hilding*, *Bergquist*, *Larsson* i Östersund, andre vice talmannen *Magnusson* och *Kilbom*.

Herr **Johansson** i Björnlunda: Herr talman! Den fråga som nu behandlas har, skulle man kunna säga, länge legat på riksdagens bord. Den har också tvenne gånger varit föremål för utredning. Det är därför med glädje man konstaterar, att Kungl. Maj:t nu kommit med ett förslag i ämnet. Angående den kungl. propositionen tror jag mig kunna säga, att den mötts med allmän tillfredsställelse. Om den saken vittnar också utskottets utlåtande. Uti en del motioner ha visserligen vissa särintressen framförts, men propositionens uppläggning är sådan, att den erbjuder möjlighet till olika slag av kurser. Den har också sannat samla ett så gott som enhälligt utskott, åtminstone så vitt angår de stora frågorna.

I ett par punkter har emellertid inom utskottet yppats en från Kungl. Maj:t avvikande mening. Sålunda har utskottet till skillnad från Kungl. Maj:t inte funnit det erforderligt med ett uttryckligt stadgande därom, att rektorn skall vara självskriven ledamot av lantmannaskolans styrelse. Han är föredragande, och jag tror, att det för honom liksom för länsjägmästaren i skogs-vårdsstyrelsen skall medföra en mera behaglig ställning att få anteckna sin avvikande mening till protokollet än att behöva deltaga i besluten. På detta sätt blir det också möjligt att bereda plats för de organisationer, som ge skolan anslag, i skolans styrelse. Det är givet, att den som är huvudman för

Ang. den lägre lantbruksundervisningens ordnande. (Forts.)

skolan — vare sig nu ett landsting, en förening eller ett hushållningssällskap — skall ha majoriteten i skolans styrelse. Vi ha inte velat avkoppla hushållningssällskapen från dessa frågor utan ansett, att de, även när de inte ge något anslag, alltid skola ha en representant i styrelsen.

Jag skall så beröra en fråga, som den siste talaren var inne på, nämligen att dessa skolor skulle inta i viss mån en särställning i förhållande till andra skolor. Jag har nu den uppfattningen, att vad man än skriver på den hithörande punkten, så kommer det hela att bli absolut värdelöst. Detta påståendet grundar jag på egen erfarenhet. För några år sedan hade vi före en motion av kammarens dåvarande vice talman, herr Bengtsson i Norup. Herr Bengtsson i Norup var alltid mycket intresserad för folkhögskolorna. På grund av de svåra tiderna hade han nu väckt en motion om 10 procents ökning i det för dem utgående statsbidraget. Naturligtvis hade detta till följd en motion om motsvarande ökning i anslaget till lantmannaskolorna, och dessa fingo också på jordbruksutskottets förslag sina 10 procent. Så sattes ökningen ned till endast 5 procent. Vederbörande statsråd ville emellertid åter öka statsbidraget till lantmannaskolorna med 10 procent, och följden blev att statsutskottet för folkhögskolornas del också föreslog 10 procents höjning. Så har det alltid varit, och så kommer det att bli i fortsättningen också. Detta sade jag även i utskottet. En del ledamöter av utskottet tyckte också, att vad statsrådet i denna del anfört även borde stå i utskottets motivering. Jag har som sagt ansett en sådan passus värdelös, och jag står fortfarande för denna uppfattning. I praktiken går det inte att skilja de olika skolformerna åt i detta hänseende. Vad vi i dag besluta angående denna skolform, får riksdagen att besluta om, när frågan för de andra skolformernas vidkommande kommer upp.

Jag skall inte längre uppehålla mig vid detta spörsmål utan övergå till frågan om de s. k. kortare kurser, som herr Carlström talade om, och i vilken fråga han också står som reservant. Reservationen är grundad på en partimotion, om jag förstär det hela rätt. Denna motion går ut på, att riksdagen skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning rörande kortare kurser vid lantbruks-, lantmanna- och lanthushållsskolorna. Dessa kortare kurser skulle således inrättas vid de fasta undervisningsanstalterna. Att märka är nu, att vi i dag behandla just de fasta undervisningsanstalterna. Enligt min mening finns det redan möjligheter att anordna kortare kurser vid de fasta skolorna, men jag medger, att frågan erbjuder stora svårigheter. Skola nämligen dylika kurser förläggas till de fasta undervisningsanstalterna, måste det ske under sådan tid, då skolorna äro tillgängliga för just detta ändamål, eller under två à tre månader på vintern. Man har emellertid vid dessa skolor vinterkurser och på dem följande fortsättningskurser och i vissa fall till och med helårskurser. De här föreslagna kortare kurserna måste därför ställa sig mycket dyrbara, då man ju för dem måste anskaffa särskilda lokaler och även anställa särskilda lärare. Jag har därför velat varna för denna anordning med s. k. kortare kurser. Jag anser också, att initiativet till dessa kortare kurser inte skall tagas av skolan och dess styrelse. Ända sedan hushållningssällskapen började sin verksamhet här i landet har en av huvuduppgifterna på deras program varit att ombesörja upplysning på jordbrukets område. Till en sådan upplysningsverksamhet böra väl också dessa kortare kurser räknas. Nu ha emellertid en del hushållningssällskap avkopplat denna upplysningsverksamhet från sitt program. Det finns sålunda hushållningssällskap, som inte med ett enda öre bidraga vare sig till lantmanna- eller lanthushållsskolor. De ha då ingen annan uppgift med avseende å dessa skolor än att välja styrelse, och de ha

Ang. den lägre lantbruksundervisningens ordnande. (Forts.)

i övrigt överlämnat bestyret med skolorna till landstinget, som ju har större möjlighet än hushållningssällskapet att med skattemedel kunna bidra till skolverksamheten.

Herr Carlström nämnde också några ord om den jordbrukarungdom, som inte kan få tillfälle till en sådan här skolgång. Jag tror nu för min del, att, tack vare de stipendier och övriga resurser som härvidlag finnas, det skall bli möjligt för en stor del av det svenska jordbrukets ungdom att kunna bevista dessa skolor. De finns emellertid personer, som redan i unga år blivit självständiga jordbrukare. För dem är det svårare att slita sig loss, särskilt då de inte ha egna tjänare, och att lämna hustrun ensam med kreaturen på så där en tre månader. I sådana fall är det lämpligt med samma anordning som vid folkhögskolorna, nämligen med ambulerande kurser ute i orterna, som anordnas av vederbörande hushållningssällskap. Initiativet till en sådan kurs får då tagas antingen av skolans styrelse eller av hushållningssällskapet, allteftersom intresse finnes. Vad som emellertid kräves är, att ett intimt samarbete upprätthålles mellan skolan och hushållningssällskapet. Finns bara en sådan vilja till samarbete, är det möjligt att till lämplig tidpunkt anskaffa lärare och att genom hushållsgillen och kommunala organisationer få erforderliga lokaler upplåtna. Däremot kan man inte tänka sig sådana här 3-månaderskurser på sommaren för unga män, som redan blivit självständiga jordbrukare. Vi måste vidare betänka, att lokalfrågan inte går att ordna under vintern. En 5-månaderskurs slutar ju i regel i april, och på den följer vanligen en fortsättningskurs. De enda månader, som kunna vara lediga i lokalhänseende, äro således juli, augusti och september. Det går vidare inte att ha en sådan här kurs långt inne i oktober. Man måste ju alltid ha möjlighet till reparationer, och vidare måste ju också lärarna ha sina semestrar.

Nu ha som sagt herr Carlström och andra i en motion hemställt, att riksdagen skulle skriva till Kungl. Maj:t i frågan och begära en utredning. Jag tycker nu för min del att man skall vänta och se, hur det hela utvecklar sig. Själv är jag av den uppfattningen att det bästa vore, att respektive skolstyrelse och hushållningssällskap undersökte dessa saker alltefter de lokala förhållandena. Jag tycker som sagt att det vore bättre med en utredning på den bogen än med en stor riksutredning, då ju i det senare fallet de lokala synpunkterna alltid bli skjutna åt sidan, vilket enligt min uppfattning skulle vara till men för den sak, som man här vill föra framåt.

Så till sist några ord om tillsättningen av läraretjänsterna. Enligt Kungl. Maj:ts förslag skulle lantbruksstyrelsen uppsätta tre av de kompetentförklarade på förslag, och inom detta förslag skulle sedan skolstyrelsen ha att välja. Ett sådant system kan nog vara riktigt, men utskottet har för sin del gått på den linjen, vilken också jag följt, att lantbruksstyrelsen skall uppställa dem av de sökande, som styrelsen finner kompetenta, på förslag i den ordning, styrelsen anser dem böra ifrågakomma till tjänsten, och så skall styrelsen utse den på förslaget upptagne sökande, som styrelsen finner lämpligast. Att utskottet gått på denna linje beror därpå, att vid såväl lantmannaskolorna som vid övriga skolor skolstyrelsen är ansvarig inför huvudmannen för skolans skötsel och därför behöver ha så stor frihet som möjligt vid valet av lärare och ledare för skötseln av skolans ekonomi och dess jordbruk. Särskilt så vitt angår de stora lantbruksskolorna tror jag det är av vikt att man har som lärare och föreståndare inte bara en duglig pedagog utan även en man, som är fullt förtrogen med jordbrukets ekonomiska förhållanden. Herr statsrådet säger nu, att hans tro är att dessa skolor tack vare sitt jordbruk skola kunna sköta sig själva. Tillåt mig emellertid säga, att jag för min del inte tror på det där, förrän jag får se det. Men så länge

Ang. den lägre lantbruksundervisningens ordnande. (Forts.)

lever jag nog inte. Min erfarenhet från skolor med sådan här undervisning och från jordbruksgårdar för undervisning med försöksverksamhet är nämligen, att de aldrig gå med förtjänst. För det mesta gå de i stället med förlust, vilken vanligen får täckas med allmänna medel.

Som ett slutomdöme får jag säga, att det varit mycket roligt att få vara med om att behandla den föreliggande propositionen. Jag har själv länge längtat efter detta tillfälle. Jag är glad över, att den senaste kommittén begränsade sina arbetsuppgifter på sätt som skedde. Att den första utredningen sprack på sin uppgift, och att ingen regering från vilket parti som än hade makten kunde framlägga dess förslag, berodde på, att den svävat ut alltför mycket, och att ett genomförande av dessa förslag skulle ha medfört alltför stora kostnader. Kostnader och konsekvenser av olika slag kommer nog också ett beslut i enlighet med detta utskottsförslag att medföra. Detta äro vi väl medvetna om. Det hade varit roligt om vi på andra gebit än själva undervisningens kunat pruta något, men så har inte varit fallet, åtminstone inte för närvarande.

Jag ber, herr talman, att med dessa ord få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr **Gustafson** i Dädesjö: Herr talman! Det är klart, att det förslag till en nyordning av vår lantbruksundervisning, som vi nu debattera, kan bli föremål för både ros och ris. Det har riktats kritik emot denna nyordning, både när frågan befann sig på utredningsstadiet och senare. En del mena, att man har gått för långt, och yrka därför på sådan ändring i det ena eller andra stycket, att det skulle förbli vid det gamla. Herr Carlström har i den reservation, som han jämte herr von Stockenström avgivit inom utskottet, gjort gällande, att förslaget inte är radikalt nog.

Utvecklingen av vår lantbruksundervisning hör historiskt samman med det svenska jordbrukets utveckling under de årtionden, som gått sedan denna undervisning kom till stånd. Den jordbrukspolitiska utvecklingen under denna tid har ju framför allt haft till syfte att öka det svenska jordbrukets produktionsvolym, och man måste väl säga, att den undervisning, som lämnats vid lantmannaskolorna, haft sin givna andel i denna utveckling. Därtill kan läggas ett annat syfte, som lantmannaskolorna starkt medvetet sökt främja, nämligen en höjning av hela jordbrukarklassens allmänna kulturståndpunkt.

Under senare tid har emellertid utvecklingen inom jordbruket gått i den riktningen, att man strävat efter att i större utsträckning producera kvalitetsvaror och att framför allt kunna sälja dessa högvärdiga produkter till goda priser. Vid denna nyorientering ha givetvis lantmannaskolorna och undervisningen där sin givna plats. Vidare måste även jordbrukets arbetsproblem och problem av driftsekonomisk art i allt högre grad uppmärksammas vid lantmannaundervisningen.

Det föreliggande förslaget syftar ju till att i större utsträckning ge denna undervisning formen av en renodlad yrkesundervisning genom att bättre anpassa kurserna efter de nya krav, som jordbruksteknikens utveckling och de jordbruksekonomiska problemens ständigt ökade aktualitet uppställa. Undervisningen i de elementära skolämnena vid lantmannaskolorna har därför enligt det föreliggande förslaget i någon mån fått maka åt sig till förmån för en utökning av undervisningen i egentliga jordbruksämnen, såsom jordbrukslära, husdjurslära o. s. v., och vidare har det varit nödvändigt att införa ett nytt huvudämne, nämligen jordbruksekonomi inklusive marknadsproblem och jordbrukskooperation. Man har alltså syftat till att åstadkomma en modernisering av undervisningen och hålla den i överensstämmelse med de aktuella jordbruksproblemens ständigt skiftande krav.

Ang. den lägre lantbruksundervisningens ordnande. (Forts.)

Vad själva organisationen av denna undervisning beträffar, hade 1936 års kommitté fria händer att föreslå helt nya former och nya kurstyper. Men, herr Carlström, det stod rätt snart klart för kommittén, att det inte gick att skjuta de hittillsvarande kurstyperna och formerna för undervisningens anordnande helt åt sidan. Vi kommo till den slutsatsen, att med hänsyn till undervisningens innehåll måste i alla fall huvudtypen för undervisningen vid lantmannaskolorna bli den vinterkurs på 5 1/2 månader, som tidigare anordnats där, men att det dessutom antingen borde anordnas särskilda fortsättningskurser eller också ske en sammanslagning av 5 1/2 månaders kursen med en fortsättningskurs till en längre kurs, allt efter de olika förhållandena vid skilda skolor. Vidare ansåg utredningen, att starka skäl talade för inrättandet av en helt ny kurstyp, nämligen en praktisk-teoretisk ettårskurs för de jordbrukarpojkar, som utöver den teoretiska undervisningen vid 5 1/2 månaders kursen ville inhämta större praktiska kunskaper i jordbrukets olika delar.

Dessutom ansåg utredningen — vilket ju Kungl. Maj:t tagit fasta på — att organisationen måste göras sådan, att det funnes möjligheter att inom den sammans ram för särskilda ändamål anordna längre eller kortare specialkurser, varav det kunde finnas behov på olika orter.

Utredningen poängterade också, att i fråga om kursernas uppläggning måste en stark variation komma till stånd med hänsyn till de olika skolornas verksamhetsområden, så att t. ex. kurserna vid en skola i ett typiskt småbrukardistrikt finge mera småbruksbetonad karaktär och undervisningen vid en lantmannaskola på en slättbygd och en lantmannaskola i Norrland sålunda starkt skilde sig från varandra.

Beträffande de invändningar, som herr Carlström har presterat i sin reservation, vill jag säga, att jag mycket väl kan instämma i hans uttalande, att elevfrekvensen vid dessa skolor är alltför låg och att det är önskvärt att denna undervisning kommer ett större antal av jordbrukets utöware till del, än vad som nu är fallet. Jag vill dock påstå, att elevfrekvensen procentuellt sett inte är så dålig, som herr Carlström vill göra gällande. Han utgår från en beräkning, som 1928 års kommitté gjort angående elevfrekvensen vid dessa skolor. Jag vill be att få göra en liten korrigering härvidlag. Jag tror inte att, när man vill få fram en siffra för de jordbrukare, som anses vara i behov av sådan undervisning, man skall räkna med det totala antalet brukningsdelar här i landet, utan jag tror, att man bör utgå ifrån att det är från brukningsdelar, som omfatta mer än två hektar, som den ungdom kommer, vilken får sin utbildning vid lantmannaskolorna. Ett jordbruk på mindre än två hektar är ju så litet, att det inte helt kan föda sin man, och jag tror därför, att det är riktigast att i detta fall lämna dessa brukningsdelar ur räkningen.

Enligt senaste uppgifter finns det i hela landet i runt tal 307,000 brukningsdelar på mera än två hektar. Om vi beräkna, att varje del byter ägare var trettionde år, komma vi till det resultatet, att 12,500, högst 13,000 nya jordbrukare årligen träda till. För läsåret 1938/1939 utgjorde elevantalet vid lantmanna- och lantbruksskolor sammanlagt 1,811 eller ungefär 15 procent av dem, som man skulle önska komme i åtnjutande av denna undervisning.

Detta är i och för sig — det erkänner jag gärna — ett alltför litet antal, men jag är övertygad om att när den nya organisationen blir genomförd, kommer detta antal att väsentligt ökas. Jag beräknar att siffran skall stiga till 30—35 procent, så att inom en nära framtid lantmanna- och lantbruksskolorna i Sverige i fråga om elevfrekvens skola vara jämställda med motsvarande skolor i övriga nordiska länder. Jag gör detta antagande med hänsyn till att så många landsting redan ha nyordnat eller stå i begrepp att nyordna sin

Ang. den lägre lantbruksundervisningens ordnande. (Forts.) skolfråga. Stockholms län skall bygga en ny skola, Uppsala län har nyligen gjort det, Östergötlands län planerar uppförandet av ny skola och likaså Hallands och Örebro län, Gävleborgs län skall bygga en ny skola, Jämtlands län skall uppföra en ny byggnad för skoljordbruket, Västerbottens län planerar en ny skola och samma fråga diskuteras i Kronobergs län. I alla dessa fall bygger man för 90—120 elever, under det att skolorna tidigare haft utrymme endast för 40, 50, 60 elever.

Jag tror alltså, att när den nya organisationen blir genomförd, skall elevantalet vid dessa skolor kunna fördubblas eller mera, och jag anser — det måste jag säga — att om vi sålunda kunna komma upp till ett elevantal på 30—35 procent av dem, som äro i behov av denna undervisning, så äro de krav, som angåvos i direktiven för utredningen, nämligen att undervisningen bör ordnas så, att den kommer en väsentlig del av jordbrukets ungdom tillgodo, i stort sett uppfyllda. Det kommer ju alltid att vara så, att en mycket stor del av denna ungdom av olika anledningar aldrig kommer till dessa skolor. Det kan vara ekonomiska skäl eller familjeskäl, som spela in, eller att man på andra vägar har skaffat sig en yrkesutbildning, som man anser tillfyllest — det finns ju numera så många möjligheter att skaffa sig utbildning på detta område; man kan genomgå en anstalt för högre lantbruksundervisning, driftsledarkurser o. s. v. Vidare är det en stor procent av denna ungdom, som av ren lojhet aldrig kommer till skolorna.

Jag skall inte säga något ont om de kortare kurser, för vilka herr Carlström här gjort sig till talesman, fastän de nog skulle kunna kritiseras ur pedagogiska och andra synpunkter. Såsom huvudform för denna undervisning tror jag för min del inte mycket på dem. Det gäller ju inte enbart att med denna undervisning nå så många som möjligt eller att nå alla, utan det gäller även att meddela en undervisning, som kan falla under begreppet yrkesutbildning. Sådana kurser, som herr Carlström här åsyftar, kunna, såsom utskottet också starkt understrukt, anordnas när som helst och var som helst inom ramen av den nu föreslagna organisationen, förutsatt att det finns tillräckligt med lokaler och lärarkrafter. Fältet är öppet, och det gäller bara att ta ett initiativ.

Jag kan för min del inte alls förstå, vad en sådan fortsatt utredning, som reservanterna här påyrka, skulle tjäna till. Jag kan inte förstå, att den skulle kunna resultera i något annat än ett förslag om anordnande av sådana kortare kurser vid nuvarande eller nytillkommande skolor och tillhandahållande av lokaler och lärare samt nödiga medel härför.

Jag har inom utskottet gått med på en reservation, som är avgiven av herr Tjällgren m. fl. och som rör tillsättandet av föreståndare och lärare vid lantmannaskolorna. Kungl. Maj:ts förslag i detta avseende innebär, att lantbruksstyrelsen kompetensförklarar och uppför tre sökande på förslag, varefter skolstyrelsen har att välja mellan dessa. Utskottet har emellertid med anledning av en motion gått in för den ordningen, att lantbruksstyrelsen skulle i rangordning sätta upp samtliga kompetensförklarade sökande på förslag och att skolstyrelsen således skulle ha rätt att välja mellan samtliga dessa.

Då staten nu övertar hela kostnaden för lärarlönerna och även bidrager med väsentligt ökade belopp för skolornas tillkomst och upprätthållande, anser jag det både riktigt och rimligt, att staten får större inflytande på tillsättandet av föreståndare och lärare vid dessa skolor. Utskottet säger, att det intagit denna sin ståndpunkt därför att »det torde knappast vara att befara, att skolstyrelserna vid valet skulle låta leda sig av andra synpunkter än att till befattningen i fråga få den skickligaste kandidaten». Men detsamma kan väl i all rimlighets namn också sägas vara fallet med lantbruksstyrelsen. Det är

Ang. den lägre lantbruksundervisningens ordnande. (Forts.)

ju alldeles givet, att lantbruksstyrelsen, när den kompetensförklarar en sökande, tar hänsyn till både praktiska och teoretiska meriter, alltså även till vederbörandes duglighet att sköta ett jordbruk. Jag anser, att det med hänsyn till de tveksamma fall, som kunna uppkomma — något som är ganska vanligt i samband med tillsättandet av lärare — vore bra för en skolstyrelse att endast ha lantbruksstyrelsens förslag att röra sig inom. Jag vill ifrågasätta, om det inte, därest utskottets linje härvidlag skulle segra, vore skäl i att höja kompetenskraven för dessa lärare.

På denna punkt ber jag alltså att få yrka bifall till reservationen.

Vad sedan gäller elevavgifterna, är jag medveten om, att ett borttagande av dessa kan, såsom framhållits här av herr Wolgast och såsom påpekas i en motion av herr Pettersson i Dahl m. fl., medföra ekonomiska svårigheter för vissa skolor, som tidigare i stor utsträckning byggt sin ekonomi på dessa avgifter. Men det skulle ju vara inkonsekvent att bibehålla elevavgifterna, samtidigt som man höjer stipendierna, ty ett sådant bibehållande skulle neutralisera verkningarna av stipendiehöjningarna. Skolorna ha emellertid, såsom utskottet i detta sammanhang pekar på, den möjligheten att hos Kungl. Maj:t begära att få sina ekonomiska förhållanden sanerade genom statens hjälp, och detta bör givetvis täcka de farhågor, som härvidlag uttalats.

I anledning av herr Wolgasts anmärkning att vad utskottet uttalat, skulle innebära ett föregripande av stipendiebeloppens avvägning för andra skolor, vill jag säga, att jag inte uppfattar vad utskottet skrivit såsom ett sådant föregripande. För min personliga del har jag ingenting emot att detta strykes ur motiveringen. Vad som varit angeläget för utskottet att slå fast är, att lantbruksundervisningen numera har karaktären av mera renodlad yrkesutbildning än tidigare och att därför dessa skolor i anslags- och andra hänseenden böra jämföras med andra former för yrkesutbildning och icke med t. ex. folkhögskolan. Utskottet har också framhållit i utlåtandet, att det inte är jordbruksutskottets sak att handlägga frågan om stipendier för folkhögskolans del — det är ju statsutskottets sak att göra detta.

Med hänvisning till vad jag här anfört ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag utom på den punkt, som avser tillsättandet av föreståndare och lärare, där jag ber att få yrka bifall till den reservation, som avgivits av herr Tjällgren m. fl.

Herr *Andersson* i Tungelsta instämde häruti.

Herr *Pettersson* i Dahl: Herr talman! Den fråga, som nu behandlas av riksdagen, har under hela den tid, som gått sedan 1936 års undervisningskommitté avgav sitt betänkande, varit föremål för mycket stor uppmärksamhet. Att så varit fallit är ingalunda egendomligt, ty det är alldeles klart, att åtgärder beträffande denna undervisning få mycket stora verkningar för landsbygdens ungdom, även om det, såsom herr Carlström här sagt, kanske inte är så stora och genomgripande reformer, som nu föreslås. Jag kan nog ge herr Carlström rätt i, att det varit bra med litet djärvare tag, ifall detta varit möjligt.

Vad är det, som egentligen ligger bakom det förslag, som vi nu behandla? De ungdomar, som äro avsedda att i fortsättningen bruka svensk jord, ha icke i den utsträckning, som varit önskvärd, genomgått dessa skolor. Därför har det också ansetts nödvändigt med en reform av den innebörd, att den förkortar vägen till dessa skolor. Jag skulle gärna kunna gå med på att denna reform, när vi äro beredda taga bort den undervisningsform, som kallas A-skolor, i viss mån är en reform baklänges. Det är alldeles klart, att det är

Ang. den lägre lantbruksundervisningens ordnande. (Forts.)

önskvärt — det kan ingen neka till — att lantungdomen, som går igenom en lantmannaskola, före denna lantmannaskolekurs haft en folkhögskolekurs som underlag. När vi emellertid gå ifrån detta, är det under den förutsättningen, att man räknar med att på detta sätt skall ett större antal genomgå dessa lantmannaskolor.

Vi äro några stycken, som pekat på dessa förhållanden och sagt, att det vore önskvärt att bibehålla dessa olika typer, såväl A-skolan som B-skolan. När vi ändå ha den uppfattningen, att vi kunna gå med på det förslag, som här föreligger, göra vi detta under den förutsättningen, att det är möjligt att i en lantmannaskolas organisation inrymma differentierade kurser, byggda på respektive elevers förkunskaper.

Vi ha vidare i vår motion påpekat, att det säkerligen kommer att bli rätt stora elevkurser. Vi ha därför framhållit såsom önskvärt, att i händelse det blir en så stor kurs som t. ex. 60 elever eller mera och — det kan ju vara ändå större elevantal — kursen måtte differentieras upp så, att en särställning beredes de elever, som ha mera förkunskaper än folkskolan, d. v. s. sådana som ha genomgått folkhögskola eller komma från läroverk eller fått undervisning per korrespondens eller på annat sätt, med ett ord alla som ha förkunskaper motsvarande ungefär vad en folkhögskolekurs kan giva. Vi ha ansett det böra framhållas, att för sådana elever bör anordnas en specialkurs; de böra slippa den allmänt medborgerliga ämnesundervisning, som de andra eleverna nödvändigtvis måste ha. På så vis kunna de nå längre i respektive fackämnen.

Statsrådet säger uttryckligen, att dessa skolor icke skola bli enbart fackskolor för lantbruket, utan att där också skall undervisas i allmänt medborgerligt vetande. Då är det alldeles självklart — i varje fall då vi skola tränga ihop hela detta stora undervisningsschema på kurser om 5 månader — att undervisningen i såväl allmänt medborgerligt vetande som i fackämnen blir rätt ytlig, och att det därför är önskvärt, att eleverna delas upp i förhållande till de förkunskaper, som de ha, innan de komma till dessa skolor.

Sedan har det också här framhållits, att det icke bör bli någon särställning för folkhögskolorna i så mätto, att när vi få till behandling frågor om stipendier och dylikt vid folkhögskolorna, vi då skulle komma att ställa folkhögskolorna i en sämre klass än lantmannaskolorna. Jag kan kort och gott meddela, att jag i den frågan helt och hållet står på den linje, som herr Wolgast framfört i kammaren. Jag anser önskvärt, att ungdomen från landsbygd och städer får del av den bästa möjliga medborgerliga undervisning, som kan givas.

I samband med detta är det ett uttryck i utskottsutlåtandet, som jag icke kan gilla. Utskottet har, när det behandlat lantmannaskolornas ställning till folkhögskolorna, framhållit, att folkhögskolan för närvarande har en i viss mån dominerande ställning. Kan man verkligen säga, att folkhögskolan har en dominerande ställning? Skulle det vara fallet, att en folkhögskola varit i nära samband med en lantmannaskola och fått en dominerande ställning, så tror jag icke, att detta skall skrivas på folkhögskolans konto, utan det får skrivas på respektive lärares konto. Jag menar, att det torde i ett dylikt fall säkerligen ligga så till, att rektorn eller ledaren för folkhögskolan haft större möjligheter att göra sig gällande än den rektor, som förestått lantmannaskolan.

Beträffande folkhögskolans och lantmannaskolans inbördes ställning anser jag, att Kungl. Maj:ts proposition och även utskottets betänkande är avgjort att föredraga framför kommittéutlåtandet.

Det har nämligen ej sagnats angrepp på folkhögskolan under den debatt,

Ang. den lägre lantbruksundervisningens ordnande. (Forts.)

som förts under förberedande av detta undervisningsförslag. Jag må då gärna säga, vad som också framhållits från Kungl. Maj:ts sida, att det är önskvärt, att lantmannaskolan skiljes från folkhögskolan. Här går ju Kungl. Maj:t emellertid på en mera försiktig linje än utredningen och säger, att det skall prövas från fall till fall.

I detta sammanhang må det också vara berättigat att nämna något om överinseendet över lantmannaskolan. Vi ha i vår motion framhållit, att det kunde vara berättigat att ytterligare utreda denna sak. Vi ha framhållit, att vi icke äro så övertygade om det lyckliga i att i fortsättningen lantmannaskolan skall ha sitt överinseende i lantbruksstyrelsen och folkhögskolan i skolöverstyrelsen. Vi ha framhållit i motionen och anse alltjämt, att klientelet i båda skolorna är i huvudsak detsamma. Vi kunna ej heller förstå, varför nödvändigtvis detta överinseende skall vara delat. Det kunde mycket väl tänkas, att överinseendet över folkhögskolan kunde på ett eller annat sätt samförläggas med överinseendet över lantman- och lanthushållsskolan. Folkhögskolan har, som vi veta, en liten avdelning i skolöverstyrelsen. Jag skall icke på något sätt förmena annat än att skolöverstyrelsen sköter det överinseendet på ett riktigt sätt. Men jag kan ej hjälpa, att i den stora apparaten, skolöverstyrelsen intager, folkhögskolan har en ganska liten och undanskymd plats.

Ifall det är så, att den ena av dessa skolor intar en dominerande ställning gentemot den andra, tror jag också, att överledningen över dessa båda skolformer lämpligen kunde kombineras. Jag tror det vore nyttigt att utreda, om det här är möjligt att få någon sorts samgående. Man kunde kanske tänka sig en gemensam överstyrelse. Sedan kunde denna delas på avdelningar eller byråer, så att folkhögskolorna hade en avdelning samt lantman- och lanthushållsskolorna en annan. Jag tror icke, att det i fortsättningen är önskvärt att ha en så strikt uppdelning som nu.

Det är icke möjligt att vid behandlingen av denna proposition komma till ett beslut i detta fall. Jag anser det heller icke nödvändigt att göra ett yrkande härom. Jag har endast här velat framhålla dessa synpunkter. Möjlighet kan måhända beredas att framdeles komma med ytterligare förslag.

Vad sedan gäller de kortare kurser, som här föreslagits, särskilt i den reservation, som herr Carlström varit med om att avgiva, så motiveras ju detta förslag därmed, att dessa kortare kurser skulle vara särskilt behöfliga för de mindre jordbrukarnas undervisning. Nu kan jag för min del icke förstå, varför man behöver skilja på mindre och större lantbrukare i detta fall. Det är fullt ut berättigat att de mindre lantbrukarnas söner och döttrar få lika mycket undervisning som de större lantbrukarnas.

Herr Carlström kommer givetvis att svara, att detta är säkerligen önskvärt, men att deras ekonomi icke tillåter detta. Men man bör väl då försöka medverka till att göra dessa längre och grundligare kurser tillgängliga också för de mindre lantbrukarna eller för dem, som ej ha tillräckligt god ekonomi att gå igenom en mera omfattande kurs. I så fall tycker jag, att det vore riktigt att yrka på ändå högre anslag till dem, som äro ekonomiskt sämst ställda.

Sedan har det beträffande dessa mera genomgripande reformer, som herr Carlström talade om, anförts, att de i sin tur skulle medverka till att ungdomen i större utsträckning stannade på landsbygden än den förut gjort. Det skulle i viss mån hindra flykten från landsbygden. Nu tror jag icke, att man skall vara så djärv, att man lägger dessa synpunkter på denna fråga. Flykten från landsbygden hänger säkerligen ihop med en massa andra omständigheter. Det behöves säkerligen ändå mera omfattande och genomgripande reformer, ifall denna flykt skall vara möjlig att hejda.

Ang. den lägre lantbruksundervisningens ordnande. (Forts.)

Jag kan gärna gå med på, att ifall undervisningen på vår landsbygd — det gäller icke bara yrkesundervisningen och folkhögskolorna — får möjliggöra heter att mäta sig med den undervisning, som städernas och de större samhällenas barn kunna få, så är det icke uteslutet, att denna ström från landsbygd till stad skulle kunna på något sätt hejdas. Det ligger nog så till, att många söka sig till städerna och samhällena därför att det är lättare att där få en grundligare utbildning, som givetvis också blir mycket billigare än vad fallet kan bli för den ungdom, som bor långt utanför dessa samhällen.

Vad sedan gäller frågan om styrelsernas storlek har också denna litet grand berörts av herr Wolgast. Vi ha i vår motion ansett, att det i många fall kan vara ganska besvärligt att få tillräckligt sakkunniga och tillräckligt intresserade personer in i styrelsen, ifall dennas medlemsantal alls icke får överstiga fem. Vi ha också tänkt på den möjlighet, som här öppnas i denna proposition, att bereda samförläggning av lantmänna- och lantbruksskolor. I fall det skall vara samförläggning, säger Kungl. Maj:t, skall också styrelsen vara densamma. Men Kungl. Maj:t säger också — och det säger även kommittén — att i det fallet skall styrelsen hava två kvinnliga ledamöter. Om det är så, att det är samförlagda skolor, föreställer jag mig, att styrelsens medlemsantal behöver överstiga fem och det kanske ganska avsevärt. Nu har det öppnats en möjlighet — och i det hänseendet få vi låta oss nöja — att i vissa fall, då det begäres och anses behöfligt, skall styrelsens antal få överstiga fem.

Vad härefter angår tillsättandet av lärarna och den reservation därom, som jag också varit med om att avgiva, säger utskottet, att lantbruksstyrelsen skall förklara lärarna för kompetenta och sätta dem i den ordning, som lantbruksstyrelsen anser deras inbördes kompetens böra föranleda. Det kan medföra, att om det är ett tiotal sökande till en skola, kan lantbruksstyrelsen förklara dem allesammans kompetenta och sätta dem i ordning från ett till tio. Då tror jag, att det blir ganska besvärligt för en skolstyrelse att antaga en föreståndare, som står längre ner på skalan än som nr tre. Som reservanterna framhållit är det enligt Kungl. Maj:ts förslag så, att lantbruksstyrelsen skall upprätta förslag och där uppsätta de tre mest kompetenta. Ifall man skulle följa utskottet och alltså gå utanför den räm, som Kungl. Maj:t och reservanterna här föreslå, finge skolstyrelsen välja t. ex. den fjärde på förslaget. Jag tror dock, att det bleve ganska besvärligt för en styrelse att gå förbi nr 1—3 och utse denne fjärde. Jag tror också, att de synpunkter, statsrådet framförde, äro riktiga, och att det kanske ibland kan vara vissa omständigheter, som göra, att skolstyrelsen kan få det ganska besvärligt, ifall man skall utse föreståndaren efter det att lantbruksstyrelsen i detta fall öppnat en möjlighet att välja vederbörande. Det kan mycket väl ligga så till, att denne person icke är den mest meriterade eller den mest kompetente i fråga om att sköta vare sig skolan som sådan, eller skolans jordbruk, men det kan vara andra omständigheter, som göra, att styrelsen har ganska svårt att gå förbi honom i alla fall. Detta tror jag skulle kunna elimineras i åtminstone någon liten grad, ifall riksdagen här följer reservanternas och i detta fall också Kungl. Maj:ts förslag.

Herr talman! Jag har här velat framföra dessa synpunkter. Jag ber att med detta få yrka bifall till utskottets hemställan med den ändring, som innefattas i den reservation, som är avlämnad av herr Tjällgren m. fl.

Herr Persson i Undersvik: Herr talman! Jag skall bara knyta några korta kommentarer till det beslut vi nu gå att fatta om ordnandet av den läg-

Ang. den lägre lantbruksundervisningens ordnande. (Forts.)
re lantbruksundervisningen. Jag kan ju fatta mig ganska kort, då jag i väsentliga stycken här är förekommen av andra talare.

Jag ber också att få passa på tillfället att uttala min tillfredsställelse över att vi nu kommit så långt, att vi stå inför ett beslut i denna fråga. I synnerhet äro vi tillfredsställda i vårt län, Gävleborgs län, där vi sedan en tid tillbaka ha sökt ordna lantbruksundervisningen på ett lämpligare sätt men velat vänta, till dess man nått fram till ett beslut i riksdagen i denna fråga.

Det har ju som kritik mot förslaget anförts, att det ej har kommit med några revolutionerande nya saker, när det gäller organisationen. Det är väl därför att det vid prövning visat sig, att vi i det avseendet gott kunna bygga på den gamla grunden. Det nya, som här kommer till och som väl är det väsentliga, är det kraftiga ekonomiska stöd, som nu gives åt skolorna och deras huvudmän, när det gäller byggnaderna, och det kraftiga stöd, som även gives i form av elevstipendier. Detta bör ju medföra, att vi få en ökad rekrytering och utveckling och kunna knyta an till en allt bredare grund i detta fall. Hela förslaget syftar ju till detta.

I likhet med en del andra talare får jag erkänna, att jag ej förstår, vart herr Carlströms reservation här egentligen syftar. Från utskottets sida har det ju framhållits, att hans synpunkter mycket väl kunna tillgodoses inom ramen av förslaget, därför att detta ju lämnar stor frihet att ordna kurser av olika typer. Men jag vill säga, att även om man blott ser reservationen som ett uppslag är jag kritiskt inställd mot densamma. Att man skulle kunna vinna en ökad rekrytering genom att göra kurserna kortare innebär ju också, att deras kvalitet sänkes. Vi veta ju, hur svårt det är att inom ramen av denna fem och en halv månaders kurs, som ju avses att bli den grundläggande, få in de ämnen, som man anser oundgängligen nödvändiga för lantman- undervisningen.

Jag har emellertid begärt ordet framför allt för att framföra några reflexioner angående förhållandet mellan lantmannaskolan och folkhögskolan. Jag har därvid i stort sett förekommit av herr Wolgast, vars synpunkter jag helt delar. Jag vill dock göra några ytterligare reflexioner.

Såväl kommittén som Kungl. Maj:t hava ju här sökt draga upp en gränslinje mellan folkhögskola och lantmannaskola. Kommittén har föreslagit, att den undervisning i medborgerliga ämnen, som förut bedrivits vid lantmannaskolorna, skulle slopas för att lämna rum åt ämnen, som mera anknyta till yrkesundervisningen. Det har också föreslagits, att den undervisning i yrkesbetonad riktning, som förut ingått i undervisningsplanen för vissa folkhögskolor, skulle slopas. Utskottet har även i det senare fallet följt Kungl. Maj:t och gjort ett uttalande i denna riktning. I det förra fallet har Kungl. Maj:t och nu utskottet föreslagit, att medborgarundervisningen i lantmannaskolor i viss utsträckning skall bibehållas. I många fall har jordbrukarungdomen icke råd att först besöka folkhögskola och därefter lantmannaskola. De flesta ställas i valet mellan att antingen genomgå en folkhögskolekurs eller en lantmannaskolekurs. För dem, som endast genomgå lantmannaskola, blir lantmannaskolans undervisning i medborgarkunskap den enda grund de få för sin medborgerliga utbildning. Utifrån dessa utgångspunkter förefaller det mig således, att propositionens resonemang är riktigt, och att sålunda medborgarundervisningen tills vidare i viss mån ock bör bibehållas vid lantmannaskolorna.

Utgår man från att undervisningen i lantmannaskolan blir den enda undervisning, som kommer en stor del av lantbruksbefolkningen till del, måste man komma fram till samma slutsats, som här dragits av herr Wolgast med flera, att det icke är rimligt att beträffande elevavgifter och stipendier göra

Ang. den lägre lantbruksundervisningens ordnande. (Forts.)

någon skillnad mellan elever vid folkhögskolor och elever vid lantmannaskolor. Eleverna vid dessa skolor böra i fortsättningen, som hittills skett, vara jämställda.

Man kan t. ex. göra en jämförelse med lantbruksskolorna och den undervisning, som meddelas vid folkhögskolornas kvinnliga sommarkurser. I sistnämnda undervisning ingår i stor utsträckning även praktisk undervisning i hushållsgöromål, slöjd m. m. Dessa skolformer stå varandra ännu närmare än folkhögskolan och lantmannaskolan. Härigenom framstår det som fullständigt orimligt, att lantbruksskolornas elever skulle beredas så mycket större förmåner beträffande elevavgifter och stipendier, som skulle bliva fallet, om icke en ökning skedde av stipendierna vid folkhögskolorna. Jag ber därför att få understryka vad herr Wolgast här yttrat. Jordbruksutskottets ordförande framhöll, att han för sin del i utskottets utlåtande icke inlade den meningen, att det beslut, vi i dag gå att fatta, skulle lägga hinder i vägen för att det i sinom tid beträffande elevstipendier vid folkhögskolorna fattades ett liknande beslut. Han framhöll också, att när tidigare elevstipendierna vid folkhögskolorna höjdes, så framställdes rent automatiskt förslag om en höjning av elevstipendierna vid lantmannaskolorna. Vi böra således förutsätta, att så sker även i detta fall. Även om jordbruksutskottet helt naturligt icke kunnat uttala sig bestämt beträffande elevstipendier vid folkhögskolorna, bör dock riksdagen, när den nu fattar beslut, göra detta i tanke att ett liknande beslut nödvändigtvis måste fattas även beträffande folkhögskolorna. Jag förmodar, att vad som här sagts kommer att verka som en uppfordran till Kungl. Maj:t att redan till nästa år låta utreda denna fråga och komma med ett förslag, som åstadkommer likställighet på detta område.

Till sist vill jag bara säga följande. Herr Carlström framhöll, att vi icke finge anse denna fråga slutgiltigt löst med det beslut, som i dag kommer att fattas. Det är ju alldeles riktigt. Jag tror dock, att statsmakterna därmed för en lång tid gjort allt vad som står i deras makt. Jag syftar framför allt på de bättre ekonomiska betingelser, som nu skola givas åt lantmannaskolorna. En av förslaget största förtjänster är, att det ger en så stor frihet åt de lokala skolorganen att ordna undervisningen på det sätt, som på olika platser bäst överensstämmer med behovet. Det är på dessa organs förmåga att gjuta levande liv i de former, som riksdagen här fattar beslut om, som utvecklingen beror. Förutsättningar skapas genom det goda ekonomiska handtag, som här av statsmakterna givas. Det är således att hoppas, att det skall bliva möjligt att på olika platser ute i bygderna gjuta nytt liv i denna undervisning, och att det skapas sådana former, som kunna tillfredsställa de skiftande behoven på olika orter. Det är den väg, som utvecklingen bör gå. Frågan skall lösas i det levande livet. Och vi hoppas vår lantmannau ungdom härigenom skänkes den nödvändiga grunden för den yrkesundervisning, som är så nödvändig för att den skall kunna fylla sin uppgift i samhället och vid utövandet av sitt yrke.

Herr talman! Jag ber att få hemställa om bifall till den av herr Tjällgren med flera avgivna reservationen beträffande föreståndare och lärare. I övrigt hemställer jag om bifall till utskottets förslag.

Herr Sjögren: Herr talman! Jag ber att först få uttala min stora tillfredsställelse över att denna segslitna fråga nu äntligen efter många års utredningsarbete nått sin lösning. Det är att med tacksamhet och tillfredsställelse notera, att det här föreliggande förslaget är avsevärt bättre än vad man att döma av resultatet av hittills gjorda utredningar hade vägat hoppas. De-

Ang. den lägre lantbruksundervisningens ordnande. (Forts.)
departementschefen har i kommitténs förslag vidtagit ändringar, som enligt min mening i allmänhet äro förbättringar.

Här har emellertid sagts, att jordbrukets undervisningsfråga icke är till fullo löst med detta förslags genomförande. Det bör ju påpekas, att det finns annan undervisning, som behöver ordnas, än den som lämnas vid de fasta skolorna. Jag tänker närmast på den ambulerande undervisning, som för närvarande handhaves av hushållningssällskapen, och den undervisning, som kan ifrågakomma efter genomgåendet av fortsättningssskolan och innan eleverna äro så gamla, att de kunna komma in i dessa skolor. Till fullo är således frågan om den lägre lantbruksundervisningen icke löst, men ett mycket stort steg har tagits framåt, och det är att hoppas, att de möjligheter, som givits särskilt lantmannaskolorna att taga hand om dessa andra unga, också skola komma att utnyttjas.

På ett par punkter ber jag att få göra ett uttalande. Det första gäller elevstipendierna. Med tillfredsställelse må noteras, att departementschefen för *lantmannaskolornas* vidkommande föreslagit en höjning av stipendiebeloppen. Det är önskvärt, att dessa skolors elever få tillräckligt mycken hjälp för skolans genomgående. Det skulle också varit önskvärt, att den höjning utöver vad som föreslagits av kommittén, som departementschefen förordat, även kommit de mest behövande bland *lantbruksskolornas* elever till godo. De mest behövande av lantbruksskolornas elever komma att få uppbära ett årligt bidrag av 250 kronor. Det skulle ha varit i konsekvens med höjningen av stipendierna för lantmannaskolorna att låta de obemedlade eleverna i lantbruksskolorna uppbära 300 kronor per år. I det läge, som nu föreligger, är det för närvarande ingenting att göra åt saken, men jag har, herr talman, här velat framhålla detta önskemål.

Beräffande byggnadskostnaderna för nya skolor föreligger här en motion av herr Wahlmark, vilken motion går ut på att även den nybyggda skolan i Uppsala län, Jälla lantmannaskola, skulle komma i åtnjutande av statsbidrag för uppförandet. Utskottet har icke velat vara med på detta, men utskottet har ganska starkt understrukit, att om en framställning göres ett annat år, så är det anledning förmoda, att riksdagen kommer att biträda framställningen. Utskottet säger: »Utskottet, som finner goda skäl tala för bifall till motionen, anser dock, att syftet med densamma vinnes på ett enklare sätt — — —» o. s. v. Jag vill gärna med tacksamhet notera detta utskottets uttalande, eftersom Uppsala läns lantmannaskola i Jälla intager en särställning, i det att den under fjolåret färdigbyggda skolan helt uppförts med landstingets medel, och det är rimligt, att även för en så nyligen färdigställd skola statsmedel må få tagas i anspråk.

Diskussionen har här mycket rört sig om den reservation, som avgivits av herr Tjällgren m. fl. Utskottets ställningstagande grundar sig väsentligen därpå, att utskottet funnit angeläget, framför allt när det gäller tillsättande av föreståndare för praktiska skolor, att man icke skall behöva taga uteslutande hänsyn till rent teoretiska meriter utan kunna taga folk, som passar som ledare av större jordbruk. Det kan ju hända, att utskottet vid sitt ställningstagande närmast haft för ögonen förhållandena vid lantbruksskolorna. För lantbruksskolorna gäller det framför allt att som föreståndare få folk, som på ett ekonomiskt sätt kan sköta lantbruket, och detta även till elevernas fromma och rätta utbildning. Jag förstår emellertid mycket väl de synpunkter, som ligga bakom reservationen. Man har velat hindra, att otillbörliga inflytanden göra sig gällande, och att äldre, dugliga lärare bliva undanträngda av yngre. Jag har efter färdigställandet av utskottets utlåtande, och sedan jag sett reservationen, trott, att man möjligen skulle kunna lösa denna fråga ge-

Ang. den lägre lantbruksundervisningens ordnande. (Forts.)

nom att man efter den punkt i reservationen, som lyder: »Vid tillsättande av föreståndare och lärare bör alltså tillgå så, att lantbruksstyrelsen uppsätter tre av de kompetentförklarade på förslag och skolstyrelsen därefter utser den av de på förslaget upptagna sökandena, som styrelsen anser lämpligast», gör följande tillägg: »Vid förslagets uppsättande bör lantbruksstyrelsen, och vid ett eventuellt överklagande, Kungl. Maj:t taga stor hänsyn jämväl till de praktiska meriterna.» Med ett sådant tillägg har jag anledning tro, att de synpunkter, som äro grundläggande för utskottets och reservanternas ställningstagande, skola kunna sammanjämkas. Jag har emellertid icke velat framställa något yrkande på ett sådant tillägg, förrän jag genom debatten fått klart för mig, om saken har något intresse.

Mitt huvudintryck är att på utarbetandet såväl av propositionen som av utskottets förslag nedlagts ett mycket gott arbete. Jag har den uppfattningen, att dessa skoltyper efter den omorganisation, som här föreslagits, komma att gå en lycklig utveckling till mötes.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr *Casenberg* instämde häruti.

Herr *Sundström* i Skövde: Herr talman! Herr Persson i Undersvik berörde i sitt anförande, att man vid vissa folkhögskolor meddelade undervisning jämväl i lantbruksämnen. Det är en skolform, som omfattar en handfull folkhögskolor i landet, där man har sökt att så att säga åstadkomma en kombination av lantbruksundervisningens och folkhögskolans allmänbildande ämnen.

Jag skall icke ingå på att värdesätta dessa skolor, men att de fylla ett mycket kännbart behov kan jag vittna om, ty i det län, jag representerar, hava vi en skola av den typen. Sistnämnda skola har tillkommit tack vare initiativrikedomen och energien hos en enskild man, som lyckats upparbeta skolan på ett mycket förtjänstfullt sätt. Jag sade, att jag icke ville fälla något omdöme om den skolan, men jag tror, att jag kan giva den ett ganska gott vitsord genom att erinra om den ständigt ökade elevtillströmning, som skolan kunnat glädja sig åt. Nu har emellertid utskottet i överensstämmelse med den mening, som omfattas både av de sakkunniga och departementschefen, skrivit: »Utskottet anser vidare i överensstämmelse med departementschefen, att den för närvarande vid vissa folkhögskolor bedrivna undervisningen i rena jordbruksämnen bör upphöra.» Detta skulle innebära, att en dylik skolform icke längre skulle få existera. Jag tror, att det vore olyckligt, om man på detta sätt sökte stympa en skolform, som ovedersägligen har visat sig livskraftig, och jag tycker, att det även med hänsyn till den omständigheten att frågan om undervisningen för de mindre jordbruken praktiskt icke är löst, föreligger skäl för att gå fram med stor försiktighet. Innan denna sistnämnda fråga lösts, bör man säkerligen vila på hanen.

Nu hade jag tänkt yrka, att denna passus i motiveringen skulle utgå eller också föreslå en modifiering av formuleringen, så att den icke skulle få denna kategoriska form, men då jag förstär, att det skulle vara ett slag i luften att komma med ett dylikt förslag, skall jag i stället tillåta mig att uttala en vädjan och en förhoppning, att statsrådet måtte tillämpa samma regler i detta fall, som talas om i stycket näst före det citerade, där departementschefen så att säga givits fullmakt att från fall till fall pröva, huruvida en boskillnad skall äga rum mellan folkhögskola och lantmannaskola i fråga om byggnader. Samma regel anser jag kunna tillämpas även i detta fall, så att Kungl. Maj:t

Ang. den lägre lantbruksundervisningens ordnande. (Forts.)
får möjlighet att från fall till fall pröva, huruvida denna kombination utav kurser må äga bestånd vid folkhögskolorna.

Jag är förvissad om att i den mån lantbruksundervisningen kommer att ordnas i enlighet med den kungl. propositionen, behovet av denna skolform kommer att förminska. På så sätt skulle en helt naturlig utveckling kunna äga rum. Men innan undervisningen ordnas på antytt sätt, anser jag det vara rimligt och skäligt, att en livskraftig skola icke berövas möjligheten att fylla en uppgift, som den har fyllt under en lång följd av år.

Jag tillåter mig sålunda, herr talman, att i anslutning till vad jag här sagt rikta en vädjan till statsrådet att söka en utväg att låta de skolor, som existera enligt dessa kursplaner, fortsätta sin verksamhet.

Häruti instämde herrar *Andersson* i Igelboda, *Onsjö* och *Hallagård*.

Herr **Gustafsson** i Lekåsa: Herr talman! I anslutning till vad som yttrats av den siste ärade talaren vill jag, som tillhör en sådan skolas styrelse, understryka vikten av de synpunkter, han framhöll. Jag vill därtill bara foga, att jag förmodar, att skolöverstyrelsen och lantbruksstyrelsen icke komma att lägga hinder i vägen för att en dylik skola skall kunna utöva sin gagneliga verksamhet.

Jag skulle också inför kammaren vilja meddela, att den lantbruksundervisning, som bedrivs vid folkhögskolan i Vara, icke kostat det allmänna ett enda öre. Anslagen till folkhögskolan och dess lärare ha icke gällt lantbruksundervisningen utan folkhögskolans allmänbildande ämnen.

Under nuvarande förhållanden skall jag inte förlänga debatten, herr talman, då vad jag önskat säga redan är sagt, varför också jag ber att till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet få rikta den vädjan, att de skolor, som nu ha dylik undervisning, icke skola berövas rätten härtill.

Herr **Osberg**: Herr talman! Då jag i många år varit styrelseledamot i en lantmanna- och lanthushållsskola, är det alldeles givet, att jag, då en fråga som denna kommer under debatt, har ett stort intresse av hur framtiden kommer att gestalta sig för de skolformer det här gäller.

Jag skall öppet erkänna, att statsrådet i stora delar väsentligt förbättrat förslaget jämfört med kommittébetänkandet och intagit en ståndpunkt, som nog är ganska svår att kritisera. Det är helt naturligt, att man önskar, att så många av landets ungdomar som möjligt skola komma i åtnjutande av denna undervisning, men på samma gång måste man också konstatera, att om det stora flertalet skall bli i tillfälle tillgodogöra sig denna utbildning, tarvas icke ringa åtgärder i syfte att bereda plats för en sådan skara. Det värsta härvidlag är dock, att det med anledning av bristen på arbetskraft på landsbygden är ganska svårt att skaffa elever i den utsträckning man önskar, men vi få väl hoppas, att detta förhållande skall vara av övergående natur, liksom att man så småningom också skall få medel till att ta emot flera elever än för närvarande.

Jag begärde emellertid närmast ordet för att yttra mig om tillsättandet av lärare. Därvidlag har utskottsmajoriteten gått in för att vederbörande lantbruksstyrelse skulle förklara kompetens, och sedan skulle respektive skolstyrelse ha rättighet att utvälja den av de sökande, som ansågs vara den mest kompetente. För min del är jag mycket glad åt att utskottet intagit denna ståndpunkt. Herr statsrådet yttrade i detta sammanhang, att det kunde förefinnas risk för att utnämningen finge karaktären av godtycke. Jag har den fullkomligt motsatta uppfattningen. Skola styrelserna vara ansvariga för

Ang. den lägre lantbruksundervisningens ordnande. (Forts.)

skolorna, och när man nu — enligt mitt förmenande mycket klokt — gått in för att det såvitt möjligt skall vara ett jordbruk knutet till skolorna, har man också all anledning att söka ut den bäste föreståndaren, ty på honom beror nästan allt i detta fall. Jag har många gånger pläderat för att den person, som skall erhålla en sådan befattning, borde vara så att säga född och fostrad vid jorden. Om en person har aldrig så goda teoretiska kunskaper men inte har varit så länge knuten vid jordbruket, att han kan anses behärska det rent praktiska, kan det ligga nära till hands att uppgiften bliver förfelad.

Jag har haft erfarenhet av vad det vill säga att ha en praktisk föreståndare för en lantmannaskola. Vi ha ett eklatant bevis därpå i Bohuslän. Vi lyckades få en alldeles utomordentligt energisk och duglig föreståndare, nämligen rektor Ernest, som skött skolan på ett sådant sätt, att den haft den största framgång man vågat hoppas på. Hade man däremot fått en föreståndare, som varit likgiltig, om jag så får säga, eller endast skött sig så att man inte haft någon direkt erinran att göra, hade resultatet naturligtvis inte blivit det samma på långa vägar.

Jag skall också be att få säga några ord om kompetensförklaringen och förslaget om att tre av de sökande skola utväljas. Vi hade en mycket duktig lärare vid vår lantmannaskola. Han hade gått ut från lantbruksinstitutet med högsta betyg som agronom, och även efter genomgående konsulentkurs vid Ultuna. Någon tid efteråt blev en konsulentbefattning ledig i Bohuslän. Denne man sökte, och vi voro allesamman inom förvaltningsutskottet eniga om att välja honom. Men lantbruksstyrelsen, som skulle yttra sig häröver, förklarade sökanden inkompetent, varför vi nödgades utse en annan person. På så sätt kan det gå även här. En styrelse som uppbar ansvaret för det hela måste nog ha bättre möjligheter att kunna utvälja rätt person från samtliga sökande, i stället för att vara hänvisad till endast de tre som lantbruksstyrelsen uppätter.

I stort sett kan jag säga, att förslaget är så bra som man haft anledning att vänta, både när det gäller lantmannaskolorna och lantbrukshållsskolorna. Jag vill också särskilt ge uttryck åt min tillfredsställelse över herr statsrådets yttrande här i dag, att den föreslagna organisationen inte är något som man inte kan rucka på, utan så småningom kan bättras på om det behövs, så att den blir så smidig som möjligt. Tillämpandet av ett sådant system är ju också vad man har rätt att fordra.

Jag har som sagt ingenting emot en utvidgning härvidlag, och jag tror, att vi få nöja oss med det löfte herr statsrådet givit beträffande framtiden. Jag vill emellertid ytterligare en gång, herr talman, trycka på frågan om utnämningen av lärare, som är ett av de viktigare spörsmålen i detta sammanhang. Får man energiska och praktiska lärare vid lantmannas- och lantbrukshållsskolorna går det bra, men får man däremot en person, som inte fyller måttet, kunna fördelarna med omorganisationen helt utebliva.

Härmed, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Under detta anförande hade herr förste vice talmannen övertagit ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr **Andersson** i Rasjön: Herr talman! Det föreliggande förslaget angående ordnande av den lägre lantbruksundervisningen avser givetvis att för en relativt lång tid framåt ordna yrkesutbildningen för jordbrukare. Att denna utbildning hittills inte fungerat på ett tillfredsställande sätt, därom förefalla alla parter vara ense.

Orsakerna till missnöjet med den nuvarande ordningen förskriver sig främst

Ang. den lägre lantbruksundervisningens ordnande. (Forts.)

till den omständigheten, att ett så ringa antal av de blivande jordbrukarna besöka de undervisningsanstalter som finnas. Även om elevantalet vid dessa, statistiskt sett, visar en viss frekvens är därmed ingalunda sagt, att ifrågasvarande siffra är något uttryck för i vilken utsträckning de blivande jordbrukarna besöka lantmanna- och lantbruksskolor, då ett relativt stort antal av klientelet vid dessa skolor slår in på någon annan levnadsbana, visserligen parallelllöpande med jordbruket men där vederbörande likväl icke bli självständiga företagare på området. Dessa anstalter äro nämligen också genomgångsskolor för sådana, som ämna bli kontrollassistenter, rättare, lantbruksbokhållare o. dyl. Därför tror jag man kan utgå ifrån att förhållandena beträffande den verkliga yrkesutbildningen för jordbrukarna äro sämre än vad besöksfrekvensen vid utbildningsanstalterna ger vid handen.

Propositionen vill nu råda bot på dessa missförhållanden, huvudsakligen på två vägar. Man vill dels ge skolorna en bättre utrustning i olika hänseenden och dels bereda eleverna bättre ekonomiska förmåner. Givetvis äro båda dessa linjer förtjänta att rekommenderas. Sannolikt kommer också elevantalet att stiga, men jag tror, att man ändå nödgas utgå ifrån att frågan om jordbrukarnas yrkesutbildning ingalunda är löst i och med att riksdagen godkänner den föreliggande propositionen. Alltjämt komma utbildningsanstalter för blivande jordbrukare att besökas i alltför ringa utsträckning, och det kommer att bli ett mycket stort antal självständiga jordbrukare, som få gå till utölandet av sin näring utan några andra kunskaper än dem, som folkskolan har kunnat lämna.

Jag har undertecknat en motion, däri vi siktat till en utvidgning av det nu föreliggande programmet, en utvidgning som skulle bestå i att jämsides med de olika typer av kurser, som propositionen föreslår, skulle vid skolorna anordnas kortare kurser, som kunde verka mer tilldragande på de blivande jordbrukarna och framför allt på de mindre jordbrukarnas söner. Utskottet har ställt sig mycket välvilligt till denna tanke men inte dragit konsekvenserna av sin välvilja utan i stället förklarat, att det finns möjligheter att redan enligt propositionen ordna dylika kortare kurser, och vidare har utskottet uttalat, att även hushållningssällskapen borde kunna ta initiativet härvidlag.

Utskottets ärade ordförande föreföll ändå inte vara alldeles ense med utskottet på den punkten, ty, såvitt jag förstod honom rätt, ansåg han det inte ens vara möjligt att vid lantmanna- och lantbruksskolor ordna den undervisningstyp, som vi i motionen rekommenderat. Han förutsatte, att det inte skulle finnas tillräcklig tid under året för att foga in dessa kurser. Ja, naturligtvis är detta ett av de hänseenden, vari utredning behöves, men omöjligt förefaller det ingalunda att ordna tidsföljden vid de olika skolorna på det sättet, att det jämväl någon gång under året blev rum för en kortare kurs. Den behöver inte nödvändigt beräknas pågå tre månader, den kan också vara två eller två och en halv månader. Vidare talade utskottets ordförande om den kursverksamhet, som hushållningssällskapen bedriva, och syntes förutsätta, att denna kursverksamhet skulle täcka det behov, som vi i motionen pekat på. Nej, så är ingalunda förhållandet. Den kursverksamhet, som hushållningssällskapen bedriva, är av helt annat slag. Den avser kurser framför allt för sådana, som redan äro jordbrukare, och dessutom äro dessa kurser till tiden högst sammanträngda. De pågå tre veckor å en månad och äro förlagda i tillfälliga lokaler, i fullkomlig avsaknad av det undervisningsmateriel och det stöd för undervisningen i övrigt, som de fasta skolorna kunna lämna. Därför vill jag bestämt polemisera mot herr utskottsordförandens uppfattning, att hushållningssällskapens kursverksamhet, såsom den hittills har varit organiserad, skulle kunna ersätta en verklig skolvistelse vid en fast lantbruksun-

Ang. den lägre lantbruksundervisningens ordnande. (Forts.)

dervisningsanstalt. Mig förefaller det, som om jordbruksutskottet borde kunnat tillstyrka motionen. Därigenom hade man fått en utredning; längre ha vi ju inte siktat. Ett riksdagsinitiativ skulle dessutom ha påskyndat den utveckling, som utskottet självt säger sig vilja rekommendera.

Nu har emellertid departementschefen också förklarat, att det inte finns något hinder för ett anordnande av dylika kurser inom propositionens ram. Det må vara sant, att propositionen innehåller ett uttalande därom, men felet är, att dessa kurser icke inarbetats i systemet utan komma att betraktas som något provisoriskt, något påhängt. Därav följer också, att frågan i vad utsträckning statsbidrag skall utgå till kurser, som icke finnas i normalplanen, är lämnad öppen. Respektive skolledningar veta inte i förväg, huruvida och i vilken utsträckning statsbidrag kan påräknas till dylika extra kurser. Visserligen är det sagt i propositionen, att sådant statsbidrag skall kunna lämnas efter prövning i varje särskilt fall, men man vet ingenting på förhand.

I och med att denna möjlighet att ordna kortare kurser vid de olika folkhögskolorna icke tillräckligt beaktats, lämnas enligt min uppfattning också en mycket stor del av den lägre lantbruksundervisningen oreglerad. Man får det intrycket av reformerandet på detta liksom på så många andra undervisningsområden, att det brister något i den allmänna översynen, och jag kan inte neka mig nöjet att återkomma till den motion, som väcktes från folkpartiet i fjol, och vari påyrkades en utredning i större omfattning av hela problemet rörande den praktiska undervisningen. Vad som nu sker här i dag visar, anser jag, att vår tanke då var fullt befogad. Det kan kanske förefalla att vara ett hårt tal, men jag tvekar inte att säga, att vad som nu göres i fråga om den fasta lägre lantbruksundervisningen är ingenting annat än ett nytt lappverk.

Till sist, herr talman, vill jag instämma i det uttalande, som gjordes av herr Wolgast om förhållandet mellan lantmannaskolorna och folkhögskolorna beträffande de ekonomiska villkoren. Jag har den uppfattning, som han gjorde sig till tolk för här, att här man nu sagt A, måste man också säga B. Har man förbättrat de ekonomiska villkoren för eleverna vid lantman- och lant-hushållsskolorna så väsentligt, som här skett, komma vi inte ifrån att ett annat år bereda samma förmåner åt eleverna vid folkhögskolorna.

Jag vill också instämma i det uttalande, som gjordes av herr Sundström i Skövde, då han vände sig mot det kategoriska uttalandet i propositionen, att den vid vissa folkhögskolor förekommande lantbruksundervisningen borde upphöra. Om nu avståndet till en lantmannaskola från den bygd, där en folkhögskola är belägen, är mycket stort, vad kan det då ligga för ont i, ur jordbrukets synpunkt, att de elever som besöka folkhögskolan få ett om än ringa mått av jordbruksundervisning i den skola som ligger dem närmast? Jag kan för min del inte finna, att det föreburits tillräckligt starka skäl för detta uttalande om boskillnad mellan folkhögskolan och lantmannaskolan i vad det avser undervisning i jordbruk. Det kan förekomma och förekommer också ostridigt, att denna speciella undervisning i jordbruksfrågor vid många folkhögskolor är mycket uppskattad.

Jag ber med hänsyn till vad jag anfört, herr talman, att få yrka bifall till den reservation, som är avgiven av herrar von Stockenström och Carlström.

Herr Carlström: Herr talman! Jag skall be att få göra några invändningar gentemot de talare från utskottets sida, som företrätt den meningen, att vi redan i och med godtagandet av Kungl. Maj:ts och utskottets förslag kommit i det läget, att även den ytterligare utökning av verksamheten, som vår motion och reservation syfta till, skulle kunna uppnås. Även departements-

Ang. den lägre lantbruksundervisningens ordnande. (Forts.)
chefen har för sin del ansett, att så var förhållandet, och att det kunde vidtagas sådana förändringar i kursplanen utan några större besvärigheter.

Jag skall gärna ta ad notam allt som sagts i detta hänseende, men jag fasthåller i alla fall vid att det endast blir en mindre del av landsbygdens ungdom, som kommer att åtnjuta denna undervisning. Man skulle naturligtvis önskat, att det i stället blivit en så *betydande* del som åtminstone bortåt 50 procent. Enligt en beräkning, som gjorts i reservationen, framgår, att här i Sverige endast mellan 11 och 12 procent av nytillträdande jordbrukare 1935—1936 erhållit yrkesutbildning, ett mycket lågt procental jämfört med förhållandena i våra grannländer. Herr Gustafson i Dädesjö, som varit med och utrett denna fråga, ansåg, att procenttalet under det sista året hade kommit upp till 15, men erkände dock, att även denna siffra var alldeles för låg. Han var emellertid av den uppfattningen, att med god vilja skulle man kunna uppnå att mellan 30 och 35 procent av de nytillträdande jordbrukarna årligen skulle få del av denna undervisning. Ja, kunna herr Gustafsons här uttalade spådomar verkligen gå i uppfyllelse, skulle jag nästan känna mig tillfredsställd, men jag är övertygad om att så icke kommer att bliva fallet. I det län, där jag hör hemma, nämligen Jönköpings län, ha vi två lantmannaskolor och två lanthushållsskolor, som äro väl skötta. Där är elevantalet för närvarande procentuellt sett större än vid motsvarande övriga skolor i landet, men där kommer det icke — därom är jag övertygad — att bli några nya skolor av den föreslagna typen, inte på långa tider åtminstone. Det klientel, som dessa skolor kunna mottaga, kan naturligtvis i någon mån utökas, men någon väsentlig utökning kommer det icke att bli.

Någon av talarna här förmenade, att man borde lämna så pass gedigen undervisning att vår jordbrukarungdom kunde få det oundgängliga behovet av yrkesutbildning tillgodosett. Men om det blir bortåt 20 procent av jordbrukarungdomen, som kan komma med i dessa skolor och få denna undervisning, hur går det då med den andra och större delen, som också »oundgängligen behöves» undervisning men icke får någon alls? Det går icke att bortförklara det hela med att det med den ram, som man nu har givit den här undervisningsverksamheten, i alla fall blir ett fåtal av jordbrukarungdomen, som kan få del av denna undervisning.

Herr Wolgast framställde icke något yrkande, men han kommer senare, efter vad jag vet, att framställa yrkande om att man skall stryka den del av utlåtandet, som talar om att man, därför att man giver ökat bidrag till dessa skolformer, icke skall behöva känna sig bunden att till exempel låta folkhögskolan komma i åtnjutande av liknande förmåner. I anledning härav vill jag säga, att det är departementschefen, som på sista sidan i propositionen givit upphov till detta utskottets yttrande. Han säger där: »De förmåner, som skulle beredas hithörande skolor, äro i olika hänseenden större än de som vissa andra undervisningsanstalter åtnjuta, exempelvis folkhögskolorna, med vilka den lägre lantbruksundervisningen hittills varit i viss utsträckning jämställd. Tveksamhet kunde därför tänkas uppstå med hänsyn till befarade konsekvenser. Emellertid vill jag framhålla, att det i föreliggande fall är fråga om yrkesundervisning och att statsmakterna beträffande denna undervisningsgren ansett sig kunna tillämpa gynnsammare villkor än eljest.» Det är alltså herr statsrådet, som givit anledning till det uttalande, som utskottet sedermera gjort i den här punkten. Jag skall nu icke alls söka motsätta mig att samma rätt vederfares folkhögskolan. Jag vet, och det visste vi nog litet var i utskottet, att detta blir konsekvensen, även om denna del av utskottets uttalande står kvar. Men jag måste i likhet med herr Gustafson i Dädesjö säga, att här gäller det ju en undervisning, som syftar till yrkesutbildning,

Ang. den lägre lantbruksundervisningens ordnande. (Forts.)

och då kan det naturligtvis föreligga vissa skäl för att detta större klientel, som jag nu siktar till, bör få bidrag i form av stipendier, som så att säga gå längre än vid andra skolor av den typ, som avse bibringande av kunskap i mera allmänbildande ämnen.

En av talarna — det var för övrigt herr Wolgast — yttrade, att den naturliga utvecklingen borde vara: folkskola, folkhögskola och lantmannaskola. Ja, det *borde* vara den naturliga utvecklingen. Men är det någon här i kammaren, som tror, att detta *blir* den naturliga utvecklingen? När man ser, hur liten procent av ungdomen, som går till lantmanna- och lanthushållsskolorna, och hur stor del det är, som står utanför, måste man säga sig, att allt framgent blott en ringa del av jordbrukarungdomen efter folkskolan kommer till folkhögskola och därefter till lantmannaskola. Det är ju bra för denna del att ha möjligheter att gå den vägen, men för den stora massan är det uteslutet.

Jag vill slutligen, herr talman, säga, att jag tror, att det skall komma att visa sig, trots alla de vackra orden, och trots herr Gustafsons i Dädesjö spådomar om utvecklingen, att det icke kommer att gå så, som herrarna önska, ty greppet om frågan har icke från utredningsmännens sida varit sådant, att utvecklingen kommer att gå den vägen.

Herr **Jonsson** i Eskilstuna: Herr talman, mina damer och herrar! Jag har begärt ordet för att framställa ett yrkande, som avviker från utskottets motivering. De betänkligheter gentemot vissa uttalanden i motiveringen, åt vilka herr Wolgast gav uttryck, äro också mina, och jag instämmer med honom liksom flera andra av kammarens ledamöter gjort.

Sedermera avgav utskottets värderade ordförande en förklaring, som jag är mycket glad åt, men den är enligt min mening icke tillfyllest. Ty om riksdagen, närmast då statsutskottet, i fortsättningen får pröva frågan om understöd till andra skolor, som kunna vara jämförbara med de skolor vi nu syssla med, räcker det icke med att leta reda på vad man från utskottets sida sagt i debatten, om nu överhuvud taget någon kommer att tänka på att göra en sådan undersökning. Man går i stället och ser efter vad utskottet självt sagt i sin skrivelse till Kungl. Maj:t, och det blir i fortsättningen vägledande. Skall det vara någon mening i utskottets understrykande av statsrådets uttalande beträffande eventuellt understöd till andra skolor, är väl meningen den, att man i fortsättningen skall väl vakta sig för att ställa folkhögskolor och — märk det väl — andra yrkesskolor i paritet med nu ifrågavarande skolor. Det har redan uppstått missförstånd om innebörden i utskottets uttalande. Debatten här i dag visar också, att man blivit misstänksam och tror, att det är meningen att liksom sätta en spärr mot en bättre behandling i fortsättningen av folkhögskolorna och andra yrkesskolor. I varje fall äro de delar av utskottets uttalande, mot vilka herr Wolgast vände sig, tvetydiga och kunna giva anledning till tolkningar, som riksdagen icke gärna vill vara med om. Det synes mig därför klokast att ur motiveringen föra bort sådant, som kan i den följande behandlingen av liknande skolformer åstadkomma ohägn. Jag föreslår sålunda att ur utskottets motivering på sid. 53 satsen »I anledning härav vill utskottet framhålla, att ett ståndpunktstagande i nu förevarande fråga icke kan anses bindande för frågan om stipendier vid folkhögskolan» mätte utgå. Den satsen kan giva anledning till missförstånd och bör följaktligen utgå, och jag ber härmed att få framställa yrkande härom.

Vidare vill jag föreslå, att den mening i utskottets motivering på sid. 55, som lyder: »Utskottet anser i likhet med departementschefen, att den nu föreslagna reformen med hänsyn till de speciella förhållanden, som råda i fråga om jordbrukets yrkesutbildning, icke behöver medföra några konsekvenser i

Ang. den lägre lantbruksundervisningens ordnande. (Forts.)
fråga om anslagen till andra skolor», måtte utgå och i stället erhålla följande lydelse: »Utskottet anser, att frågor om anslag till andra skolor få bli föremål för prövning från fall till fall oberoende av frågan om statens stöd till nu ifrågakvarande undervisning.» Därigenom har riksdagen fria händer i fortsättningen och behöver icke känna sig besvärad av detta uttalande, något som skulle kunna lägga hinder i vägen ett annat år för en välvillig och gynnsam behandling av icke endast folkhögskolor utan också av eventuella förslag till en yrkesundervisning efter större mått, än som det nu här är fråga om.

I detta anförande instämde herrar *Persson* i Undersvik, *Hallén*, *Werner* i Höjen, *Jonsson* i Haverö, *Hilding*, *Mårtensson*, *Fast*, *Lindén*, *Lovén* och *Paulsen*, fru *Nordgren*, fröken *Öberg*, herrar *Wolgast*, *Andersson* i Södergård, *Lundstedt*, *Westman* och *Ericson* i Boxholm, fröken *Hesselgren*, fru *Gustafson*, fru *Björck* och herr *Fält*.

Herr **Andersson** i Ovanmyra: Herr talman! Jag begärde ordet närmast i anledning av herr Carlströms första anförande och jag ber med anledning därav att få säga några ord.

Herr Carlström är missbelåten med hela detta förslag, som nu ligger på kammarens bord. Herr Carlström medgiver visserligen, att förslaget inrymmer en viss utvidgning av nu gällande ordning, men i det stora hela, säger han, förblir det vid det gamla, man trampar på i de gamla hjulspåren o. s. v. Vad vill då herr Carlström? Vad är det för revolutionerande saker, som han har kommit fram med här? Vilka stora ändringar och förslag är det, som så att säga lysa som en motsats till vad vi här ha framför oss? Ja, det är dessa kurser på tre månader, som i detta hänseende skola råda bot för de bristfälligheter, han anser föreligga. Jag vill fråga herr Carlström: är det då icke nödvändigt, att vår jordbrukarungdom får en specialutbildning, som såväl kvantitativt som kvalitativt fyller måttet? I denna tid, när det talas så mycket om yrkesutbildning på alla områden, varför skola vi då söka bibehålla en utbildning av minimala mått, när det gäller landsbygdens ungdom? Jag tycker både herr Carlström och jag böra vara ense om att det är angeläget, att man får till stånd en undervisning, som står någorlunda i paritet med yrkesundervisningen på andra områden.

Herr Carlström säger, att vi böra göra en liten stöt framåt. Nej, herr Carlström, jag vill icke, att vi skola göra en liten stöt utan en stor stöt framåt på detta område. Vi skola icke ha något, som är varken hackat eller malet, utan vi skola ha en undervisning, som verkligen fyller måttet och giver våra ungdomar, vad de kunna behöva i sitt yrke. Den kunskap, som de böra äga, är sanneligen icke av den arten, att den kan bibringas lärjungarna på så kort tid, som herr Carlström tänkt sig.

Hela denna yrkesundervisning är för landsbygdens ungdomar en ekonomisk fråga. Utredningen lika väl som Kungl. Maj:t och utskottet har särskilt lagt sig vinn om att hjälpa vederbörande på traven i ekonomiskt hänseende. Det skall för dem bli möjligt att på helt annat sätt än förut varit fallet bevista dessa skolor. Det är därför, som det här föreligger förslag om borttagande av elevavgiften och vidare förslag om höjda stipendier och om understöd åt skolorna i alla möjliga former, allt för att undervisningen och vistelsen vid dessa skolor skall vara så tilltalande som möjligt o. s. v. Det är på den vägen vi skola hjälpa fram denna vår ungdom. Det »djärvare sätt» — fortfarande citat av herr Carlström — som han här föreslår, och som han anser vara av så stor betydelse, det anser jag icke böra utgöra ett led i någon normalplan, men — märk väl — vad han föreslår kan naturligtvis i vissa fall ha sitt värde.

Ang. den lägre lantbruksundervisningens ordnande. (Forts.)

I alla händelser kan det gott få rum inom den ram, som Kungl. Maj:t och utskottet här föreslagit beträffande undervisningen på detta område. Jag behöver knappast göra något citat av vad Kungl. Maj:t och utskottet sagt i detta hänseende. Där har man på flera ställen klart framhållit, att en dylik kurs väl låter sig inrymma i den plan, som här föreligger.

Man har i detta sammanhang uttalat sina bekymmer för folkhögskolan. Man menar, att den gynnsamma ställning, som lantmanna- och lanthushållsskolorna i det stora hela få genom det förslag, som här föreligger, möjligen kommer att inverka på folkhögskolan och dess elevfrekvens. Jag tror, att man härvidlag har för stora bekymmer. Herr Conrad Jonsson i Eskilstuna var nyss uppe och kom med ett förslag, som innebär åtskilliga förändringar och strykningar i utskottets förslag, allt för att man skulle känna sig litet mer på den säkra sidan, än om man tar utskottets förslag oförändrat. Jag måste säga, att jag förstår icke, att man behöver ha några bekymmer för dessa uttalanden — på sid. 53 i utskottets utlåtande — som herr Jonsson vill ha bort. Det heter där, att i anledning av motionärernas krav »vill utskottet framhålla, att ett ståndpunktstagande i nu förevarande fråga icke kan anses bindande för frågan om stipendier vid folkhögskolan». Det innebär väl i alla händelser, herr Jonsson, att man har sin fulla frihet för folkhögskolans del. Men à la bonne heure, om herr Jonsson med flera anse, att det kan vara viktigt att få bort denna passus, liksom även att åstadkomma en omstuvning av vad utskottet säger på sid. 55, skall jag för min del icke resa något hinder däremot.

Herr Jonsson i Eskilstuna och andra veta fuller väl, att jag ömmar för folkhögskolan lika mycket som för dessa lantbruksskolor. Jag har för egen del ansett, att denna framstöt för lantbruksundervisningen, som det nu är fråga om, bör komma till stånd vid detta tillfälle. Sedan få vi ta ställning till folkhögskolan och därmed jämförliga undervisningsanstalter, när turen kommer till dem.

Detta må vara det huvudsakliga av vad jag har att anföra vid detta tillfälle. Man skulle ju kunna göra sina inpass även gentemot andra yttranden, som vissa talare kommit med, men det må vara av underordnad betydelse.

Med dessa ord vill jag, herr talman, helt kort yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Carlström** erhöll nu ordet för kort genmäle och yttrade: Herr talman! Jag förstår, att herr Andersson i Ovanmyra efter det uttalande, som jag gjort här i denna sak, känner sig en smula illa berörd, eftersom han varit med bland de senast tillkallade utredningsmännen.

Herr Andersson i Ovanmyra gjorde sig skyldig till en felsägning, som jag hör, att han nu rättar till. Han sade, att vi i motionen föreslagit en 3-årig kurs. Vi ha i stället talat om en 3-månaders kurs. Herr Andersson i Ovanmyra menade, att när man skall utbilda ungdomen, skall det ske ordentligt. Det går icke, sade han, att preparera ungdomarna på kort tid. Om de skola få någon egentlig nytta av undervisningen, måste den sträcka sig över en längre tid. Ja, jag kommer tillbaka till detta: hur går det för dem, som icke ens få 3 månaders kurs, alltså icke någon undervisning alls?

Jag tycker, att det är litet egendomligt, att herr Andersson i Ovanmyra, som eljest liksom jag är frimodig, när det gäller vissa saker, kunnat gå förbi de delar av direktiven, som jag i mitt första anförande pekade på, nämligen att utgångspunkten för utredningsarbetet borde vara att se till att möjlighet till yrkesutbildning beredes en betydande del av jordbrukarungdomen, och vidare, att det är nödvändigt, att utredningen icke bindes vid nuvarande skolformer.

Ang. den lägre lantbruksundervisningens ordnande. (Forts.)
Utredningen hade enligt min mening haft möjlighet att anlägga ett helt annat perspektiv på dessa spörsmål, än nu blivit fallet. Jag kan emellertid icke på något sätt rubbas i min uppfattning, att detta är en påbyggnad på vad vi redan ha, som icke leder åt det håll, dit jag och herr Andersson i Ovanmyra önska komma.

Vidare anförde:

Herr **Barnekow**: Herr talman! Jag skall be att få yttra några ord med anledning av den reservation, som avgivits av herrar von Stockenström och Carlström, en reservation, som även herr Andersson i Ovanmyra nyss berörde. Jag skall icke lägga mig i den diskussion, som pågått mellan herr Andersson i Ovanmyra och herr Carlström, då jag tycker att de sköta den saken rätt bra själva. Men jag skall be att få säga till herr Andersson i Ovanmyra, att även om han säger, att vi böra ha en fullgod utbildning för jordbrukarungdomen, är han väl ense med mig om, att vi måste väcka kunskapstörsten hos jordbrukarungdomen, innan vi kunna få den till de skolor, där denna skall bibringas en fullgod undervisning.

Jag tillåter mig läsa några »valda stycken» ur riksdagens protokoll för den 3 mars 1937. Jordbruksministern yttrade då med anledning av förslaget om bidrag till J. U. F. följande: »Jag har inte haft för avsikt att här lägga fram ett programutkast. Men jag skulle vilja säga: Låt de undervisningsanstalter, som ha med den lägre lantbruksundervisningen att skaffa, på ett tidigare stadium och innan de unga nått den ålder, då de kunna besöka de undervisningsanstalter, som finnas anordnade för den lägre lantbruksundervisningen, komma i kontakt med ortens ungdom.» Och han fortsätter sedan: »Låt oss pröva hela denna fråga, när den nu pågående utredningen om den lägre lantbruksundervisningen framlagts och när hushållningssällskapens och deras konsulenters uppgifter blivit klarlagda. Låt oss sedan icke vara rädda, om det kommer att kosta litet pengar att skaffa den del av den svenska lantbrukarungdomen, som icke har tillfälle att besöka lantbruksskolor, bättre upplysning och mera vetande.» Jag ber att få efterlysa nu, hur detta — man kan väl kalla det löfte från statsrådets sida beträffande den lägre lantbruksundervisningen — infriats. Jag kan för min del icke finna något därom i betänkandet. Jag trodde mig förstå, att statsrådet menade, att lantmannaskolorna ha möjlighet att ordna hur mycket kurser som helst och sätta sig i förbindelse med bygdernas ungdom. Om så vore fallet, skulle jag bara vilja rikta den frågan till statsrådet: få vi tillräckliga anslag för dessa ändamål? De komma säkerligen i så fall att bli anlidade i mycket hög grad. Men sedan kom jordbruksutskottets ärade ordförande och slog ihjäl statsrådets åsikter så grundligt som möjligt. Han förklarade nämligen, att kurser och dylikt få ordnas i ett annat sammanhang, ty sådana hinner man absolut icke med vid lantmannaskolorna. Nu vet jag knappast vem man skall tro, om man skall lita på statsrådet eller på jordbruksutskottets ordförande. Jag vill helst lita på båda, men jag får säga, att det är svårt att finna någon samstämmighet i deras uttalanden.

Jag tror, att det hade varit klokt, om kammaren gått den väg reservanterna von Stockenström och Carlström anvisat. Det är faktiskt mycket, som återstår att göra. Vi måste leda in ungdomen på kunskapstörstens väg, innan vi kunna leda in den på den långa utbildningens väg. Men i det hänseendet ha vi ingenting gjort. Vi få hoppas, att saken kommer igen vid ett senare tillfälle.

Så måste jag yttra några ord också med anledning av den förda debatten på den punkt, där jordbruksutskottet med bifall till en av mig väckt motion gjort en ändring i fråga om det av statsrådet framlagda förslaget om tillsät-

Ang. den lägre lantbruksundervisningens ordnande. (Forts.)

tande av föreståndare och lärare. Jag fäste mig vid att herr Gustafson i Dädesjö i sitt anförande sade, att det visserligen kunde anföras skäl för att skolstyrelserna borde tillsätta föreståndare och lärare, då de hade möjlighet att välja vilka de ville bland de kompetentförklarade, men att samma skäl kunde föreligga för att lantbruksstyrelsen skulle ha denna tillsättningsrätt. Men jag vill betona, att det är en liten skillnad därvidlag. Även om lantbruksstyrelsen liksom skolstyrelsen i fråga är besjälad av önskan att få till stånd det bästa möjliga, föreligger dock den skillnaden, att skolstyrelsen i många fall står i mycket stort personligt ekonomiskt ansvar, vilket icke statsmyndigheten gör. Nu säger man naturligtvis, att detta icke spelar så stor roll vid skoljordbruket. Jag ber då att få taga ett litet exempel från den skola, vars styrelse jag tillhör. Vi ha köpt jord och gjort nybyggnader och fått till stånd ett instruktivt och bra skoljordbruk — något som jag tror kan bestyrkas av jordbruksutskottets ledamöter, som sett det nyligen. De penningbelopp vi fingo offra för att skaffa denna jord och uppföra dessa byggnader voro emellertid avsevärda, och vi reagerade mycket starkt då styrelseledamöterna personligen fingo skriva på de papper, som voro nödvändiga för att skaffa medel. Nu menar man, att det ju är ett vanligt jordbruk. Man kan nog säga, att det egentligen är ett ganska ovanligt jordbruk. Det har fått drivas upp till en hög intensitet. Det är ett 75 hektars jordbruk, och på dessa 75 hektar har det producerats cirka 1,500 säckar spannmål. Därifrån har dessutom försålts trädgårdsprodukter för 45,000 kronor brutto. Det är väl alldeles klart för var och en, som känner till förhållandena, att man är ytterligt beroende av vem som sköter ekonomien. När det gäller ett jordbruk med en sådan omfattning, är det väl synnerligen lätt för en icke fullt kompetent person att låta det bli en förlust på en 20,000 kronor om året i stället för att få det att gå ihop, en förlust som vederbörande styrelse, stiftelse eller förening — vad man vill kalla det — själv får bära.

Nu är jag övertygad om att det kommer att sägas: ja, det erkännes, att detta skoljordbruk kan ha sin betydelse, men det förekommer kanske icke så många sådana. Men vi önska väl och hoppas, att det skall bli intensivt drivna och goda skoljordbruk överallt. Skola vi då genom att skjuta regel för skolstyrelsernas möjlighet att välja icke blott dugliga lärare utan även personer, som man kan lita på när det gäller att ha hand om skolans ekonomi, avskräcka skolstyrelserna från att driva upp goda skoljordbruk? Jag tror, att det är en farlig väg vi äro inne på. Det har sagts, att visst icke vill man anmärka på lantbruksstyrelsen. Nej, det vill jag ingalunda. Men vem vet, vem som kommer att sitta som lantbruksstyrelsens chef i framtiden. Det finns väl ändå statens verk, vilka man får säga en och annan gång i ekonomiska frågor uppträda en smula behårt, om jag så får uttrycka mig. På grund av vad jag nu framhållit tror jag verkligen, att det vore skäl i att ge den större frihet åt skolstyrelserna, som utskottet föreslagit.

Jag ber, herr talman, att med dessa ord få yrka bifall till utskottets förslag utom på en punkt i motiveringen, där jag yrkar bifall till den av herrar von Stockenström och Carlström avgivna reservationen.

Herr talmannen återtog nu ledningen av förhandlingarna.

Herr Sjögren: Herr talman! Det har uppstått rätt mycket debatt om den av herr Tjällgren m. fl. avgivna reservationen. Jag tillät mig i mitt förra anförande påpeka anledningen till att utskottet intagit den ställning utskottet gjort. Efter samtal med utskottsledamöterna och reservanterna tillåter jag mig emellertid nu ställa ett yrkande i överensstämmelse med vad jag yttrade för

Ang. den lägre lantbruksundervisningens ordnande. (Forts.)
en stund sedan, nämligen om ett tillägg till lydelsen i reservationen. I denna heter det: »Vid tillsättande av föreståndare och lärare bör alltså tillgå så, att lantbruksstyrelsen uppsätter tre av de kompetentförklarade på förslag och skolstyrelsen därefter utser den av de på förslaget upptagna sökandena, som styrelsen anser lämpligast.» Här skulle göras följande tillägg: »Vid förslagets uppsättande bör lantbruksstyrelsen, och vid eventuellt överklagande Kungl. Maj:t, taga stor hänsyn jämväl till de praktiska meriterna för resp. befattning.» Med ett sådant tillägg äro de synpunkter, som inom utskottet företrots, tillgodosedda, och jag ber alltså att på denna punkt få yrka bifall till reservationen med det av mig här gjorda tillägget.

Herr **Johansson** i Björnlunda: Herr talman! Vad beträffar det förslag till tillägg, som herr Sjögren nyss framställt yrkande om, har jag från min sida ingenting att erinra däremot. Det innehåller den tankegång utskottet varit inne på. Om vi kunna lösa tvisten genom detta tillägg, är det ju mycket lämpligt, att vi göra det.

Jag begärde ordet för att bemöta de uttalanden man gjort här om att beslutet skulle vara bindande. Jag nämnde förut i mitt anförande, att ingen kan säga, att det blir bindande. Men det var två motioner, i vilka det yrkades, att vi skulle uttala oss om och giva på hand, att beslutet härvidlag skulle komma också folkhögskolans elever till godo. Det var motionerna I: 241 och II: 368, där det uttalades, att den höjning, som föreslagits för lantbruksundervisningsanstalternas elever, borde följas av en motsvarande ökning av stipendiebeloppen för eleverna vid folkhögskolan. Gentemot detta har utskottet framhållit, »att ett ståndpunktstagande i nu förevarande fråga icke kan anses bindande för frågan om stipendier för folkhögskolan. Att göra något uttalande — säger utskottet — rörande sistnämnda stipendiens storlek synes utskottet emellertid ligga utanför behandlingen av förevarande proposition». Vi ha sålunda icke velat föregripa den eventuella åtgärden från eklelesiastikministerens och riksdagens sida att höja stipendierna för eleverna vid folkhögskolorna. Det blir en senare fråga, och jag har i mitt förra anförande med skärpa framhållit detta. Jag tycker, att man har ställt till alltför mycket oro för denna saks skull. Därför har jag velat påpeka — och jag begärde ordet innan herr Andersson i Ovanmyra gjorde sitt uttalande — att vi icke kunna taga ståndpunkt i vidare mån än propositionen sträcker sig. Motionerna gingo ut på att vi skulle taga ståndpunkt till folkhögskolorna samtidigt, men detta kunde vi icke göra. Det blir en helt annan sak. Beslutet är icke alls bindande i avseende å folkhögskolorna. Men jag har ingenting emot, att man stryker ifrågakvarande passus. Det är mig alldeles likgiltigt. På den punkten hade jag aldrig tänkt avgiva någon reservation utan endast när det gällde de ekonomiska konsekvenserna överhuvud taget. Härvidlag ha vi besvarat motionerna och uttalat, att det ligger utanför vår befogenhet att yttra oss om saken.

Herr **Jonsson** i Eskilstuna: Herr talman! Jag konstaterar, att åtminstone ett par av utskottets talesmän förklarar, att de ingenting ha emot att de satsar i motiveringen, mot vilka jag vänt mig, må utgå. För säkerhetens skull vill jag gentemot utskottets ärade ordförande säga, att även om den sats på sidan 53, varom han talade, icke spelar så stor roll, så är i alla fall uttalandet på sidan 55 av den art, att det kommer att vid riksdagsbehandlingen av frågan om understöden inom skolväsendet vara mycket besvärande, och det är därför bäst, att detta uttalande utgår.

Ang. den lägre lantbruksundervisningens ordnande. (Forts.)

Herr **Gustafson** i Dädesjö: Herr talman! Såsom en av reservanterna ber jag att få säga angående den av herr Sjögren föreslagna ändringen, att jag mycket väl kan biträda hans förslag. Jag har ingenting att erinra mot ett sådant tillägg. Det stryker under och förtydligar vad reservanterna framfört, och samtidigt tillfredsställer det också utskottsmajoriteten.

Härmed förklarades överläggningen avslutad. Herr talmannen framställde först proposition på bifall till utskottets hemställan i punkten A); och fattade kammaren beslut i enlighet härmed. Vidare gav herr talmannen propositioner beträffande punkten B) dels på bifall till utskottets i denna punkt gjorda hemställan, dels ock på bifall till berörda hemställan med den ändring däri, som innefattades i den av herrar von Stockenström och Carlström avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i den förra propositionen.

Härefter framställde herr talmannen beträffande utskottets motivering i fråga om förslaget rörande lantmannaskolorna (sid. 17—19 i det tryckta utlåtandet) propositioner på 1:o godkännande av utskottets motivering i denna del, 2:o godkännande av den motivering, som innefattades i den av herr Tjällgren m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen, samt 3:o godkännande av den motivering, som innefattades i det av herr Sjögren under överläggningen framställda yrkandet; och fattade kamaren beslut i enlighet med innehållet i den sistnämnda propositionen.

Herr talmannen gav nu beträffande utskottets motivering i fråga om stipendier åt behövande elever (sid. 53 i det tryckta utlåtandet) propositioner dels på godkännande av utskottets motivering i förevarande del, dels ock på godkännande av berörda motivering med den ändring däri, som under överläggningen yrkats av herr Jonsson i Eskilstuna; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i den senare propositionen.

Härpå framställde herr talmannen beträffande utskottets motivering i fråga om kostnadsberäkningar och anslagsfrågor m. m. (sid. 55 i det tryckta utlåtandet) propositioner dels på godkännande av utskottets motivering i denna del, dels ock på godkännande av sagda motivering med den ändring däri, som under överläggningen yrkats av herr Jonsson i Eskilstuna; och fattade kamaren beslut i enlighet med innehållet i den senare propositionen.

Slutligen blev på av herr talmannen därå given proposition utskottets motivering i övriga delar av kammaren godkänd.

§ 6.

Herr statsrådet *Eriksson* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition, nr 262, angående förstärkning av det för budgetåret 1938/39 anvisade reservationsanslaget till vissa byggnadsarbeten vid statens yrkeshem samt skol- och yrkeshem m. fl.

Denna proposition bordlades.

§ 7.

Vid nu skedd föredragning av jordbruksutskottets utlåtande, nr 47, i anledning av väckt motion angående utredning om viss ändring i 2 § lagen angående köttbesiktning och slakthus blev utskottets däri gjorda hemställan av kammaren bifallen.

§ 8.

Ang. märk-
ning av im-
porterad
gädda och gös.

Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande, nr 48, i anledning av väckt motion angående märkning av importerad gädda och gös.

I en inom andra kammaren väckt, till jordbruksutskottet hänvisad motion, nr 53, av herr *Åqvist m. fl.* hade hemställts, att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t anhålla om förslag om märkning av importerad gädda och gös.

Utskottet hemställde, att motionen II: 53 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Sedan utskottets hemställan föredragits anförde:

Herr *Åqvist*: Herr talman! Insjöfiskarena befinna sig sedan länge i ett svårt ekonomiskt läge, den saken råder det väl intet tvivel om. De nödgas sälja gädda och gös till priser, som för dem äro ruinerande. Priserna 80 à 90 öre per kg för gädda i konkurrens med Finland och 50 à 60 öre per kg för gös i konkurrens med Holland äro vanligen förekommande. Priset på deras förnödenheter däremot ha, enligt vad jordbruksutskottet vitsordat, stigit med ända till 50 %.

Vid upprepade tillfällen ha framställningar gjorts om reglering av importen samt om märkning av importerad gädda och gös, men utan resultat. Vid Hjälmarens fiskareförbunds årsmöte i slutet av förra sommaren var jag inbjuden att närvara. Där nämndes då, att en delegation från förbundet tidigare uppvakat dåvarande jordbruksminister Sköld och klagat sin nöd. Statsrådet Sköld, som givetvis åhört vad delegationen haft att säga, hade tagit emot även en skriftlig framställning, men eftersom han är en resolut karl, hade han icke gjort som nuvarande jordbruksministern, d. v. s. lagt skrivelsen i lådan och tänkt på saken, utan stoppat den i papperskorgen på en gång, och så hade saken varit expedierad.

Hjälmarens fiskareförbund önskade, att jag skulle framföra tre frågor, som för fiskarna ha mycket stor betydelse, nämligen dels om märkning av importerad gädda och gös, dels om fiskerinäringens avsättningsförhållanden och dels därom, att den fisket tillkommande andelen av bensinskatten måtte komma upp till det belopp, som riksdagen uttalat sig för.

Beträffande bensinskatten så är den frågan nu redan ordnad. Fiskarna ha fått ett avsevärt större belopp än tidigare, varför någon framställning i detta syfte inte av mig behövt göras.

Angående fiskerinäringens avsättningsförhållanden har jag interPELLERAT jordbruksministern och även fått svar, som delvis gått i positiv riktning.

Beträffande den viktiga frågan om något slags reglering av importen, som kunde tänkas bli företagen, så har icke jordbruksutskottet velat vara med härpå. Utskottet har anført en del betänkligheter och bland annat sagt, att en sådan åtgärd skulle komma att verka försvarande för vårt handelsutbyte med vissa andra länder. Det skälet tror jag emellertid man inte behöver tillmäta någon betydelse. Visserligen har jag hört, att framställning gjorts i den riktningen, men det rör sig inte här om något motstånd mot att ifrågakvarande fisksorter importeras från Finland. Priset på den från Finland importerade gäddan är på grund av Finlands valuta låg, men då gäddan försändes i levande tillstånd inte dåligt. Priserna äro dock avsevärt lägre än vad de svenska insjöfiskarena tidigare erhållit. Det rör sig om 80 à 90 öre per kilogram, enligt vad fiskeriförbundet uppgivit. Däremot är importen från Holland av gös mycket betydande, och denna fisk säljes till priser, som för fiskarna äro fullständigt ruinerande — 50 à 60 öre per kilogram. Den säljes i dött tillstånd, packad i is, men på grund av den långa transporten

Ang. märkning av importerad gädda och gös. (Forts.)

torde det inte kunna undvikas, att den vid framkomsten till försäljningsplatsen inte är av så bra kvalitet. Den säljs i varje fall ut till mycket låga priser. Det är egentligen den importen, som fiskarena vända sig emot, och de önskemål, som de framföra om märkning av gädda och gös, skulle enligt min mening kunna ha den verkan, att den köpande allmänheten visste, vad som var svensk fisk och vad som var importerad fisk. Enligt fiskeriförbundets uppfattning behövs icke några andra importreglerande åtgärder än just detta för att de svenska insjöfiskarena skulle få ett tillfredsställande pris för svensk gädda och gös.

Importen har också efter hand stigit betydligt. För gädda har den under åren 1925—1929 uppgått till i genomsnitt 637,000 kg per år. 1937 uppgick den till 993,000 kg. Importen av gös har stigit proportionsvis mycket mera. Under åren 1925—1929 uppgick den till omkring 87,000 kg per år men år 1937 till 454,000 kg.

Man kan ju förstå, att med de förhållanden, varunder våra svenska insjöfiskare arbeta, det inte är möjligt för dem att stå sig i en sådan konkurrens. Detta har också vitsordats av jordbruksutskottet, som infordrat yttrande ifrån lantbruksstyrelsen. Lantbruksstyrelsen säger i slutet av sitt yttrande, att ehuru styrelsen liksom tidigare håller före, att det är i hög grad tveklaktigt, om man av den föreslagna åtgärden överhuvud taget kan förvänta någon fördel för det svenska fisket, vill styrelsen dock icke motsätta sig, att ett försök göres i den riktning, som i motionen föreslagits. Det förefaller mig, som om man borde kunnat göra ett försök i den av insjöfiskarena förordade riktningen.

Det mest positiva i utskottets utlåtande är vad som påpekas i slutet av det samma. Utskottet säger där, att utskottet förutsätter, att Kungl. Maj:t alltså jämt har sin uppmärksamhet på förevarande angelägenhet och vidtager de åtgärder, som därvid befinnas kunna främja den svenska fiskerinäringen. Jag ber att få understryka detta sista, att Kungl. Maj:t har sin uppmärksamhet riktad på frågan, och jag skulle vilja tillägga att Kungl. Maj:t skyndsammast ville vidtaga de åtgärder, som kunna befinnas främja den svenska fiskerinäringen.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den av mig och mina kamrater på Örebrobanken framförda motionen.

Herr **Johansson** i Björnlunda: Herr talman! Det är icke så många år sedan vi diskuterade denna fråga. Riksdagen ställde sig då avvisande, och det är väl orsaken till att utskottet icke kunnat tillstyrka motionen.

Jag skall icke upptaga tiden med att ingå på något bemötande av motionen. Jag hörde icke ens, om motionären yrkade bifall till densamma. Under sådana förhållanden skall jag icke förlänga debatten utan endast yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Hansson** i Örebro: Herr talman! När mitt namn står under den motion, vars öde här skall avgöras, beror detta på att jag under en följd av år på allra närmaste håll har kunnat iakttaga de svåra förhållanden, under vilka insjöfisket arbetar. Det är säkerligen inte många folkgrupper här i landet, som tvingas att leva på en så låg levnadsstandard som detta yrkes utöware. Här såväl som på så många andra områden är det trycket av importen, som skapar de största svårigheterna. Jordbruksutskottet självt lämnar på sidan 4 i sitt utlåtande en del siffror, som äro talande nog.

Det sägs så ofta, att vi här i riksdagen så långt det är möjligt skola hjälpa eftersatta folkgrupper. Här gäller det verkligen en eftersatt grupp av män-

Ang. märkning av importerad gädda och gös. (Forts.)

niskor, som det är vår skyldighet att göra någonting för. Jag har ofta diskuterat med dessa fiskare, vilken statlig åtgärd, som skulle kunna tänkas ge dem det stöd i deras näringsfång, som de behöva. Tull eller importreglering vore naturligtvis det effektivaste, men bådadera ha ju konsekvenser handelspolitiskt sett, som det är överflödigt att relatera här. Men då har tanken på märkning av den importerade gäddan och gösen i första hand återigen dykt upp. Denna metod fördyrar icke varan för konsumenterna, och är det någon som föredrar den utländska, mindervärdiga varan, kan han köpa den som förut. Men vi andra, vi, som anse att vi böra hålla oss till den svenska, under förutsättning att den är likvärdig med eller bättre än den utländska, kunna då omöjligen ha något att invända emot ett system, som gör det möjligt för oss att med ett ögonkast avgöra, om t. ex. den gös, som vi för närvarande köpa, är fångad för åtskilliga dagar sedan och har fraktats från andra länder, eller om den har fångats på närmaste håll inom landet. Detta måste vara ett intresse för husmödrarna att veta, och icke heller ur folkhälsans synpunkt är det, såsom vi påpeka i motionen, oväsentligt. Den frusna fisken går ju hastigt mot förstöring sedan den upptinats, och i varje fall kan man påstå, att de långväga transporter, som här förekomma, försämra kvaliteten. Men den som köper kan icke, som det nu är, avgöra eller kontrollera, om det är utländsk vara, som salubjudes, och icke lär han bli upplyst om det av fiskhandlaren, ty i allmänhet har denne större avans på den importerade varan.

Den märkning, som vi avse, skulle ha flera fördelar och är mycket lätt att åstadkomma. I tidigare yttranden ifrån lantbruksstyrelsen har denna inte ansett sig kunna förorda sådan märkning, som det här är fråga om, men nu är man ej längre motståndare till detta. Möjligen beror det på den oerhörda ökningen av importen under den sista tioårsperioden med därav följande prisfall. Jag ber kammarens ledamöter att observera uppgiften i lantbruksstyrelsens senaste yttrande, där det står, att priset på gös nu är i stort sett det samma som 1914. Det är detta förhållande, anser jag, som föranlett lantbruksstyrelsens ändrade inställning. Styrelsen vill nu icke längre motsätta sig, att det göres ett försök i den riktning, som föreslås i motionen. Lantbruksstyrelsens uttalar visserligen sina tvivel om att den föreslagna åtgärden kan leda till någon fördel. Näväl, det finge väl tiden utvisa! De fattiga människor, vilkas existens det här gäller, tro det i varje fall.

Vi ha här i riksdagen beslutat så många stödåtgärder under senare år, exempelvis åt jordbruket. Här anmäler sig nu en grupp, som såväl som alla andra trots sin fattigdom får lämna sin tribut till denna hjälp, men vad denna grupp begär kostar varken staten eller allmänheten något. Tvärt om, vad den begär bleve till allmänhetens fördel. Det är inte ofta vi här i riksdagen ha möjlighet att lämna hjälp under så fördelaktiga betingelser, och därför hoppas jag att andra kammaren i detta fall följer motionärerna.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till motionen.

Herr **Johansson** i Öckerö: Herr talman! Frågan om ursprungsbeteckning på fisk är ju, som jordbruksutskottets ordförande sade, inte ny. Den har under många år varit föremål för såväl utredning som framställningar. Den mest bärande motiveringen för avslag har varit de handelspolitiska svårigheter, som antagits skulle uppstå, om restriktiva åtgärder av denna form vidtoges mot importfisk.

Jag beaktar fuller väl de svårigheter för vårt fiske, som skulle uppstå, om de länder, till vilka vi ännu kunna exportera fisk, skulle lägga ytterligare hinder i vägen för vår fiskexport. Jag anser nämligen att exporten, baserad

Ang. märkning av importerad gädda och gös. (Forts.)

på såväl direkt landning som transport från hamn till hamn, är en av hörn-
pelarna för vårt fiske för närvarande.

Men då det gäller kontroll över den fisk, som omsättes på hemmamarkna-
den för konsumtionsändamål, måste man säga, att den är sådan att den långt
ifrån motsvarar tidens krav. Detta gäller såväl svenskfångad fisk som im-
portfisk. Samma dåliga betyg kan man ge fiskdistributionen och särskilt då
detaljhandeln. Jag skall inte närmare ingå på detta, men så mycket kan jag
säga, att en utredning på detta område skulle ge uppslag till åtgärder, vilka
skulle bli till gagn för såväl fiskerinäringen som vår folkhushållning.

Då det gäller ursprungsbeteckning å fisk skulle väl en sådan kunna anord-
nas med hänsyn till den kontroll, som erfordras för att förstklassig vara skall
tillhandahållas, och utan att skada vår utrikeshandel. Detta skulle sporra
alla och envar inom fiskbranschen att söka få fram det bästa möjliga. Det
skulle icke bli till skada för någon men till stort gagn för såväl fiskerinäring-
en som den konsumerande allmänheten. Att det inte är så bra som det kunde
vara, då det gäller importfisken, skall jag med ett exempel belysa.

Då England år 1933 införde kontingentering av import av fisk, företogo
vissa av våra importländer restriktioner i form av mått- och kvalitetsbestäm-
melser för den fisk, som exporterades dit. Följden har blivit, att vårt land
får mottaga en stor del av den sekunda fisk, som på grund av kvalitetsbe-
stämmelserna inte får exporteras till England.

Sedan nio år har föreningen för fiskpropaganda bedrivit sin verksamhet
inom stora delar av vårt land. Finansieringen av verksamheten har skett på
så sätt, att såväl fiskare och fiskhandlare som andra för fiskerinäringen in-
tresserade lämnat bidrag. Av summan 50,408 kronor, som under de gångna
åren förbrukats för verksamheten, har dock den största delen erlagts av fis-
kare. Till denna summa komma 8,000 kronor, som förra året utgingo av stats-
medel för detta ändamål. Det torde stå klart för envar, att de nu rådande för-
hållandena lägga stora hinder i vägen för att fiskpropagandan skall nå ett
gott resultat av sitt arbete.

Jag har, herr talman, intet yrkande men vill liksom utskottet uttala min
förhoppning om att Kungl. Maj:t har sin uppmärksamhet på förevarande an-
gelägenhet och vidtager de åtgärder, som därvid befinnas kunna främja den
svenska fiskerinäringen.

Herr Hansson i Hönö: Herr talman! Det brydsamma läge, vari fisket
befinner sig, är i främsta rummet beroende på avsättningsförhållandena. I
hög grad har fiskerinäringen varit och är beroende av att kunna exportera
sina produkter. Våra utländska marknader ha av omtanke om det egna landet
och i överensstämmelse med självhushållningsprincipen kringsskurits med kon-
tingentering, tullar och andra hämmande åtgärder. Samtidigt konstaterar
man, att hemmamarknaden, som på grund av dessa svårigheter borde förbe-
hållas svenska fiskare, i allt större utsträckning översvämmas med importfisk.
Fiskarens egna fångster vinna endast med svårighet och ofta endast tack
vare statens stöd avsättning. Fiskets intressen borde därför bättre än hittills
tillgodoses vid våra handelsavtal. Men man borde också försöka att på något
sätt begränsa importen. Genom att väcka motioner i riksdagen ha vi försökt
att få tullar eller, i likhet med förhållandena vid jordbruksstödet, få import-
reglering — men utan resultat. Dessa motioner ha, liksom den av herr Aqvist
väckta, avstyrkts bl. a. utav handelspolitiska skäl.

Herr Aqvist och hans medmotionärer ha lagt fram ett förslag, som man kan
tycka icke skulle verka hämmande på importen utan blott skulle lämna den

Ang. märkning av importerad gädda och gös. (Forts.)

konsumerande allmänheten av fisk upplysning om vilken fisk som är svensk och vilken som är utländsk. Jag finner detta vara fullkomligt riktigt inte minst med tanke på att både fiskare och köpare komma att sträva efter att få fisken bättre än hittills, ty enligt vad man kan se av motionen skulle den importerade fisken många gånger vara utav mindre god beskaffenhet. Skulle genom ett bifall till motionen importen något minskas, blir det beroende på varans kvalitet. Att vi fiskare försöka att på olika sätt visa, att vår fisk är mera god och smaklig, är väl vår skyldighet. Skulle importen i någon mån minskas därigenom, är den stor nog ändå.

Om man ser på lantbruksstyrelsens statistik, finner man, att importen av gädda och gös i oroväckande grad på senare år ökats till stor skada för avsättningen av svensk fisk, inte enbart för dem, som fiska gädda och gös, utan även för andra fiskare i landet och således även för oss fiskare på västkusten. Vi ha där tack vare statens stöd ett prisregleringssystem. Storleken av de medel, staten därvid får giva ut, är beroende av huru pass stor avsättning av fisk, man har inom landet. Blir överskottet stort, får staten lägga till mera pengar. Särskilt under våren, när importen av färskvattensfisk är som störst, äro avsättningsförhållandena svårast för vårt kustfiske. Man hör då rätt ofta av fiskhandlare, att det knappast går att sälja de fiskslag, vi fiskare föra in till Göteborg. Under förra veckan fick prisregleringsfonden övertaga omkring 50,000 kg. fisk, som ej kunde säljas i Göteborgs fiskhamn, och detta enligt fiskhandlarnas utsago till stor del beroende på konkurrensen med sötvattensfisken.

Vi ha glädjande nog på senare år kunnat komma till något högre inkomster, men ändå kvarstår det faktum, att många fiskare ännu ha att kämpa med stora ekonomiska svårigheter. För att kunna få något högre inkomst ha vi också anhållit hos Kungl. Maj:t att vid prisregleringen under innevarande år få ett förhöjt pris på vissa fiskslag med två till tre öre per kg. Att vi fiskare ha en allmän önskan att importen på något sätt måtte begränsas är självklart, liksom ock att vi, som förut sagts, vid handelsuppörelser med andra nationer önska vinna ökad marknad för svensk fisk.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den av herr Äqvist m. fl. väckta motionen.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den i ämnet väckta motionen; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Votering begärdes emellertid av herr Äqvist, i anledning varav efter given vassel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 48, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den i ämnet väckta motionen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av uppresningsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 9.

Föredrogos vart efter annat:

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 49, i anledning av väckta motioner om fortsatt tillämpning av lagen den 17 juni 1932 angående ytterligare utsträckning av lagen den 22 juni 1928 om ersättning till strandägare för mistad fiskerätt; och

nr 50, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av tomter från fastigheten Vetterskoga 4¹ i Skinnskattebergs socken av Västmanlands län;

statsutskottets utlåtanden:

nr 129, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bidrag till svensk undervisning för svenska barn i utlandet;

nr 130, i anledning av väckt motion om löneklassberäkning för vaktmästaren vid universitetet i Uppsala P. A. Pettersson;

nr 131, i anledning av väckta motioner angående inrättande av en statlig yrkesskola för elektriska installatörer; och

nr 132, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till bidrag till driften av icke statliga skyddshem m. m.; samt

bankoutskottets utlåtande, nr 39, i anledning av framställningar angående pensioner och understöd åt vissa i statens tjänst anställda eller förut anställda personer m. m.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa utlåtanden hemställt.

§ 10.

Föredrogs, punktvis, bankoutskottets utlåtande, nr 40, i anledning av vissa framställningar rörande understöd åt efterlevande till vissa i statens tjänst anställda personer m. fl.

Ang. understöd åt efterlevande till vissa i statens tjänst anställda personer m. fl.

Punkterna 1—7.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 8, angående pension åt f. d. folkskolläraren Per August Petterssons änka.

Ang. pension åt f. d. folkskolläraren Per August Petterssons änka.

I likalydande motionerna I:93 av herr *Nilsson, Theodor*, jämte fem av första kammarens övriga ledamöter och II:150 av herr *Johansson* i Öckerö jämte sju av andra kammarens övriga ledamöter hade hemställts, »att riksdagen må medgiva, att förre folkskolläraren Per August Petterssons änka Hilma Adolfina Pettersson, född Johansdotter, må från och med den 1 januari 1939 under sin återstående livstid, så länge hon förblir änka, från anslaget till diverse pensioner och understöd m. m. uppbära en årlig pension av 444 kronor».

Utskottet hemställde, att riksdagen, i anledning av förevarande motioner I:93 och II:150, måtte medgiva, att förre folkskolläraren Per August Petterssons änka Hilma Adolfina Pettersson, född Johansdotter, finge från och med den 1 januari 1939 under sin återstående livstid, så länge hon förbleve änka, från anslaget till diverse pensioner och understöd m. m. uppbära en årlig pension av 444 kronor.

Reservation hade avgivits av herrar *Holmgren, Ehrnberg, Swartling, Osberg* och *Andersson* i Lindome, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att förevarande motioner I:93 och II:150 ej måtte till någon riksdagens åtgärd för-
anleda.

Ang. pension åt f. d. folkskolläraren Per August Petterssons änka.
(Forts.)

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid yttrade:

Herr **Holmgren**: Herr talman! Den fråga, som nu är före, förelåg också till riksdagens prövning i fjol. Då avlog riksdagen motionen på tillrådan av bankoutskottet. I utskottet var det endast två medlemmar som reserverade sig mot utskottets förslag. Nu ha dessa två reserveranter i år fått så många på sin sida, att majoriteten i bankoutskottet har intagit samma ståndpunkt, som i fjol företrädades endast av två reserveranter.

När riksdagen i fjol avlog motionen, gjorde den det uteslutande av principiella skäl. Det är klart, att denna änka är i behov av understöd, men det är ej riksdagen, som skall giva det. De skäl, som då förelågo vid riksdagens prövning, voro först och främst, att vi ej kunde överblicka de konsekvenser, som ett bifall skulle medföra, och att i statens pensionsanstalts reglemente finns den föreskriften, att ett äktenskap, som ingåtts efter det att en befattningshavare fyllt sextiofem år, icke kan grunda pensionsrätt för änkan. Under de allra senaste åren har riksdagen i sin pensionslagstiftning sänkt den åldersgränsen från sextiofem till sextio år. Att då i samma andedrag bevilja pension åt en person, som vid sextioåtta års ålder ingår äktenskap, kan jag ej finna vara riktigt. Därför tycker jag, att om riksdagen till äventyrs i år ställer sig på en annan ståndpunkt, bör den ändrade uppfattningen grundas på att något inträffat, som kan motivera detta. Här ha emellertid ej förebragts några nya skäl eller omständigheter, som kunna förklara en omkastning i riksdagens mening på ett sådant sätt, som här ifrågasättes. Det har visserligen framkommit en omständighet, som förbisågs av riksdagen i fjol, nämligen att änkan, om vilken här är fråga, sedan i fjol vårdas å Skaftökommunernas ålderdomshem på grund av sjukdom. Sålunda skulle ett bifall till utskottets hemställan på denna punkt medföra, att därest änkan allt fortfarande är sjuk och vårdas på ålderdomshemmet hon inte alls får någon pension, utan att det blir kommunen, som tar de 444 kronorna. Staten kan således komma att understödja kommunen med detta belopp.

Herr talman! På de av mig anförda skälen yrkar jag avslag på utskottets hemställan och bifall till den vid utlåtandet på denna punkt fogade reservationen.

Herr **Gustavson** i Västerås: Herr talman! Reserveranternas ha huvudsakligen fäst sig vid att ärendet redan i fjol var föremål för riksdagens prövning, då resultatet blev ett avslag. Jag vill emellertid erinra om att motionären i fjol ej hade tagit upp något belopp i sin motion och att talmannen i första kammaren i överensstämmelse med där gällande praxis därför icke ansåg sig kunna framställa proposition på något yrkande. Jag, som var reservant här i andra kammaren, hade då ingen anledning att framställa något yrkande. Någon överläggning i ärendet förekom sålunda icke i fjol, utan det fick passera utan att kammaren för sin del närmare granskade det.

Det är ju dessutom ej så särdeles ovanligt, att riksdagen ändrar mening i fråga om dylika pensioner. Jag vill erinra om ett par gamla bekanta, som vi ha haft här i många år, nämligen förre underståthållaren i Stockholm och förre landsfogden i Halmstad, vilka på grund av tjänstefel hade skilts från sina befattningar och som därför ej fingo någon pension under sex respektive sju år. De ha i år vunnit riksdagens nåd. Man har sagt, att inga straff här i världen skola vara eviga. När de hade straffats under en följd av år med mistning av pensionen, tyckte man, att riksdagen kunde visa sig litet mänsklig och giva dem om inte full pension så dock ett understödsbelopp, som utgör en

Ang. pension åt f. d. folkskolläraren Per August Petterssons änka.

(Forts.)

ersättning för pensionen. Utskottet har naturligtvis resonerat i stort sett på samma sätt i detta fall, då det biträtt förslaget i år, trots att det i följande avstyrkt det. Änkan har nu fått vara utan pension i fem år, och det bör väl kunna räcka som straff. Jag vill också erinra om att det inte är alldeles oförtjänt, som denna framställning göres, ty under fyrtio år ha pensionsavgifter inbetalts till änke- och pupillkassan, varigenom alla de ekonomiska prestationer, som normalt krävas för änkepension, sålunda i detta fall äro uppfyllda. Det är förvisso ej att rekommendera, att riksdagen i samtliga fall skulle biträda sådana förslag som detta — men det göres ju heller inte. Jag skall icke besvära kammaren med någon utförlig beskrivning utav de förhållanden, som ha lett till att äktenskapet har blivit för sent ingånget. Överhuvud är det rätt obehagligt att diskutera sådana personliga förhållanden i kammaren.

Under de sista tjugu åren ha högst fem sådana ärenden vunnit bankoutskottets tillstyrkande. Under sådana förhållanden borde det icke vara svårt för kammarledamöterna att förstå, att redan uti utskottet verkställes en mycket kraftig gallring, och att man ej tillstyrker någon sådan motion, med mindre det kan förebibras verkligt bärande skäl. Det belopp, som här tillstyrkes, uppgår heller inte till mera än en tredjedel av den summa, som befattningshavarens änka skulle ha fått, därest vanliga pensionsregler varit fullt tillämpliga på hennes fall.

Den omständigheten att hon nu för tillfället blivit intagen på ålderdomshem beror på att hennes folkpension naturligtvis icke räcker till för vård på annat sätt. Dessutom har hon råkat ut för en sjukdom. Man har emellertid upplyst mig, att hon nu åter är frisk. Nu kan hon, bara hon får denna pension, på nytt taga hand om sig själv. Det är sålunda ej fråga om att blott avlyfta en fattigvårdsbörda från kommunen, utan det gäller en pension, varigenom hon kan försörja sig själv.

Jag tror, att detta kan vara tillräcklig motivering för kammaren att följa utskottsmajoriteten i detta fall, detta så mycket mer som reservanterna huvudsakligen fäst sig vid den omständigheten, att riksdagen avslog motionen i följande. Vi böra väl även i detta fall kunna visa så pass mycken hänsyn, att vi ej fästa oss alltför mycket vid den formella sidan av saken. Det kan ju räcka med att skollärarynkan har gått miste om pension i fem år. Att ytterligare straffa henne, vore att gå väl hårt fram. Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

I detta anförande instämde herrar *Andersson* i Munkaljungby, *Johansson* i Öckerö och *Hermansson* i Kvistlångby.

Herr Osberg: Herr talman! När herr Gustavson i Västerås talar om, att denna änka blivit straffad nog, så vill jag säga, att hon har inte alls blivit straffad, om man skall gå efter gällande reglemente. Det är naturligtvis mycket lätt och behagligt att säga, att man skall låta känslorna tala i ett sådant fall som detta. Herr Gustavson har ju åberopat, att det är bara i fem fall under de senaste åren, som riksdagen bifallit ansökningar om pension i strid mot de grunder, som man enat sig om. Jag har den uppfattningen, att när denna människa, så gammal som hon är, blivit intagen på ålderdomshem, kommer hon att stanna där, antingen hon blir bättre eller sämre. Jag är själv ordförande i ett kommunalförbund och kan tala om att vi ha människor på ålderdomshem, som inte saknat medel, men som ha sökt sig dit, därför att de där få en utmärkt vård; deras anhöriga ha inte kunnat taga hand om dem på ett sådant sätt som de ansett vara tillfredsställande, och därför ha de bett oss att taga

Ang. pension åt f. d. folkskolläraren Per August Petterssons änka.
(Forts.)

emot dem, vilket vi gjort i den utsträckning vi kunnat. Jag kan försäkra herrarna och damerna, att det inte varit bristande medkänsla i bankoutskottet, utan jag har funnit mina kamrater hysa den allra största välvilja i sådana här fall. Men frågan är, om man skall uppge fältet, och inte hålla på de grunder man fastslagit. Det hade varit mycket bättre, om motionärerna sagt, att vi skola ändra pensionsreglerna än att komma med dessa fall undan för undan. Jag minns, att första åren jag var här i riksdagen var man rent av rädd för att få ett bankoutskottsärende att behandla i kammaren. En fråga, liknande denna, kunde taga upp ett par timmar eller längre tid. Då enade man sig om att det skulle åstadkommas fastare grunder, och nu ha vi fått dessa grunder. Som väl är, är det därför numera många gånger så att man knappast märker när bankoutskottsärenden avgöras i kammaren, enär de passera utan någon debatt. Det är dessa grunder, som reservanterna velat hålla sig till. Som utskottets vice ordförande sade för en stund sedan, var utskottet i fjol så gott som enhälligt om att man inte skulle gå in för pension i detta fall. Det har inte inträffat något annat sedan i fjol än att ifrågavarande änka nu vårdas på försörjningshem. Det är ju en bagatell det gäller, och det är bra tråkigt, att man skall behöva stå här och resonera därom. Jag skulle vilja vädja till herr Gustavson i Västerås, att han nästa år gör en framställning om ändring av grunderna beträffande rätten till pension. Det är den rätta vägen att gå, och kan herr Gustavson få riksdagen med på det, må det vara hänt. De rättsprinciper vi reservanter hållit oss till äro fasta. Men det är inte fasta grunder herrarna på motsatta sidan här resonera om. Denna änka liksom tiotusentals andra i landet är i behov av hjälp. Men man skall väl inte gå ut ifrån annat än att det skall vara enhetliga grunder för handhavande av sådana här spörsmål. Med dessa ord, herr talman, skall jag be att få yrka bifall till reservationen.

Med herr Osberg förenade sig herr *Lundberg*.

Herr *Johansson* i Djursnäs: Herr talman! Herr Osberg gick inte så långt i sitt yttrande här som i utskottet. Där gjorde han nämligen gällande, att detta var en samvetsfråga, och att han på grund därav inte på några villkor kunde vara med om att lämna pension till denna änka. För min del tror jag tvärtom, att herr Osberg skulle få förlåtelse för många gamla synder, om han ville vara med om att lämna pension till denna gamla kvinna. Här gäller det dock en gammal dam, som har varit anställd hos denna folkskollärare i inte mindre än trettio år. Hon har tagit hand om fem stycken små barn, varit i en moders ställe för dessa barn och uppfostrat dem under dessa år. Mannen har fullgjort alla sina förpliktelser enligt stadgarna för änkepension. Då frågar man sig: Skall denna gamla människa nu lida flera år, därför att inte äktenskapet ingicks förrän tre år efter den lagstadgade tiden? Om det varit fråga om en kvinna, som inte tidigare hade varit i moders ställe, är jag fullkomligt övertygad om att bankoutskottet inte skulle ha intagit den ståndpunkt som det gjort. Men här gäller det en kvinna, som alla dessa år har uppfostrat barnen, och det har också upplysts i utskottet, att anledningen till att de inte ingingo äktenskap tidigare endast var, att mannen hade lovat barnen att inte gifta om sig, förrän barnen blevo fullvuxna och flyttade ifrån hemmet. Nu kan man visserligen här tala om konsekvenser och principer, men som herr Gustavson i Västerås redan tidigare har framhållit, är inte bankoutskottet av sådan läggning, att det ger pension åt vem som helst som kommer, och det har också visat sig, att det under denna 20-årsperiod inte finns mer än fyra

Ang. pension åt f. d. folkskolläraren Per August Petterssons änka.
(Forts.)

sådana fall som kunna jämföras med detta. Då tycker jag, att dessa principer och konsekvenser inte skola bli så förfärligt farliga, om man nu skulle gå att bifalla utskottets förslag. Med dessa ord, herr talman, vill jag också yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning framställde herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den vid punkten fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Holmgren begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bankoutskottets hemställan i punkt 8) av utskottets förevarande utlåtande nr 40, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den vid punkten fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av uppresningsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

Punkterna 9—12.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 13, angående förhöjd pension åt arbetschefen hos statens järnvägsbyggnader C. J. A. Wästfelts änka.

I likalydande motionerna I: 7 av herr *Gabrielsson* jämte fem av första kammarens övriga ledamöter och II: 21 av herr *Arneberg* jämte sex av andra kammarens övriga ledamöter hade hemställts, »att riksdagen måtte medgiva, att den till änkefru Wästfelt år 1936 beviljade årliga pensionen av 900 kronor måtte från och med den 1 januari 1939 höjas till 1,200 kronor».

Utskottet hemställde, att förevarande motioner I: 7 och II: 21 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr Arneberg: Herr talman! Som kammarens ledamöter finna rör förevarande punkt en hemställan om höjning från 900 till 1,200 kronor per år av den pension, som riksdagen på bankoutskottets tillstyrkan 1936 beviljade änkan efter arbetschefen vid statens järnvägsbyggnader Wästfelt, en man, som skattades mycket högt för sin gärning, varom ju bland annat det betydande antalet undertecknare under motionen såväl vid det tidigare tillfället som nu bär vittne. 1936 års motionärer yrkade, att pensionen skulle bli 1,500 kronor per år. Bankoutskottet gick då med på pension men satte ned beloppet till 900 kronor. Att vi motionärer från 1936 återkommit i år grundar sig huvudsakligen på två skäl. Dels är det den omständigheten, att fru Wästfelt, som 1936 enligt läkarintyg led av avsevärt nedsatt arbetsförmåga, numera enligt till motionen bilagt läkarintyg praktiskt taget blivit helt arbetsoförmögen, och dels den

*Ang. förhöjd
pension åt
arbetschefen
C. J. A.
Wästfelts
änka.*

Ang. förhöjd pension åt arbetschefen C. J. A. Wästfelts änka. (Forts.)
omständigheten att riksdagen i ett fullt jämförbart fall 1938 på förslag av Kungl. Maj:t beslöt en änkepension av 1,200 kronor per år. Det gällde även då en änka efter en befattningshavare vid statens järnvägsbyggnader, nämligen sektionsingenjören Rönströms efterlämnade hustru.

Jämför man dessa båda fall med hänsyn till de omständigheter, som bruka vara bestämmande för riksdagens ställningstagande till liknande frågor, finner man, att Wästfelts tjänstetid är 32 år och Rönströms 23 $\frac{1}{2}$ år. Båda voro anställda vid statens järnvägsbyggnader. Bouppteckningen efter Wästfelt utvisade en behållning av 5,882 kronor och bouppteckningen efter Rönström 13,580 kronor. Fru Wästfelt är född 1878 och fru Rönström 1882. Fru Rönström har fyra vuxna barn, medan fru Wästfelt har sex barn, varav de två yngsta ännu icke kommit ut i förvärsarbete och de äldre befinna sig i den ekonomiska ställningen, att de icke i någon avsevärd mån kunna bidraga till sin moders ålderdomsförsörjning. Om man vid en prövning av dessa förhållanden gör en jämförelse mellan de båda änkorna efter tjänstemän vid statens järnvägsbyggnader, kan man, såvitt jag kan finna, icke — med vanligt sunt förnuft åtminstone — komma fram till ett annat resultat än att änkefru Wästfelt bör tillerkännas minst samma pensionsbelopp, som riksdagen beviljat fru Rönström, nämligen 1,200 kronor om året. Läger man härtill en rättvis uppskattning av den långa, krävande och värdefulla tjänstgöring, som fru Wästfelts avlidne man, arbetschefen Wästfelt, nedlagt i statens järnvägars tjänst vid byggandet av våra kulturbanor uppe i Norrland, måste man finna, att den blygsamma höjning av pensionen till hans efterlevande sjuka hustru, som vi motionärer hemställa om, är mycket väl motiverad.

Jag tillåter mig därför, herr talman, att yrka avslag på utskottets hemställan och bifall till motionerna nr 7 i första kammaren och nr 21 i andra kammaren.

Häruti instämde herrar *Sandberg, Sandström, Lindmark* och *Hage*.

Herr Holmgren: Herr talman! När ett enhälligt utskott avstyrkt bifall till den gjorda framställningen, har det varit väsentligen på den grund, att av de för utskottet tillgängliga handlingarna icke på något sätt framgått, att någon väsentlig ändring inträffat i de förutsättningar, som legat till grund för riksdagens beslut år 1936, och därför ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Arnemark: Endast ett par ord, herr talman! Jag kan icke gå med på det resonemang, som utskottets ärade vice ordförande fört fram, att ingen förändring inträtt. Dels har det inträtt den förändringen, att riksdagen två år senare uppskattade den pension, som kunde anses vara skäligen i ett fall som detta till 1,200 kronor, och dels har därjämte inträffat något, som jag skall be att få understryka, nämligen att vederbörande pensionär, fru Wästfelt, numera blivit helt arbetsoförmögen. Jag måste än en gång säga, att jag icke kan gå med på, att inga förändrade förhållanden i stort sett inträtt, när pensionären ifrån att 1936 ha haft nedsatt arbetsförmåga nu blivit helt arbetsoförmögen.

Jag vidhåller, herr talman, mitt yrkande.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt dels ock på avslag därå samt bifall i stället till de i ämnet väckta motionerna; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Herr Arnemark begärde emellertid votering, i anledning

Ang. förhöjd pension åt arbetschefen C. J. A. Wästfeldts änka. (Forts.)
varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bankoutskottets hemställan i punkt 13) av utskottets förevarande utlåtande nr 40, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit de i ämnet väckta motionerna.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

Punkten 14.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 11.

Vid härpå skedd föredragning av bankoutskottets utlåtande, nr 41, i anledning av fullmäktiges i riksbanken framställning angående vissa reparations- och moderniseringsarbeten inom riksbankens fastighet i Linköping, blev utskottets däri gjorda hemställan av kammaren bifallen.

§ 12.

Föredrogs andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande, nr 5, i anledning av väckt motion, II: 178, angående beredande åt den kvinnliga ungdomen av ökad utbildning i hemvård och därmed närbesläktade samhällliga uppgifter.

I en inom andra kammaren väckt och till dess första tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 178, hade herr *Bagge m. fl.* hemställt, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t begära en allsidig och skyndsamt utredning angående åtgärder för att mera allmänt bereda den kvinnliga ungdomen ökad utbildning i hemvård och därmed närbesläktade samhällliga uppgifter i enlighet med vad i motionen anförts samt att Kungl. Maj:t för riksdagen måtte framlägga de förslag, vartill utredningen gäve anledning.

Utskottet hemställde, att andra kammaren måtte för sin del besluta, att riksdagen skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t begära en allsidig och skyndsamt utredning angående åtgärder för att mera allmänt bereda den kvinnliga ungdomen ökad utbildning i hemvård och därmed närbesläktade samhällliga uppgifter i enlighet med vad i motionen anförts samt att Kungl. Maj:t för riksdagen måtte framlägga de förslag, vartill en sådan utredning gäve anledning.

Reservation hade avgivits av herrar *Persson* i Vinberg och *Larsson* i Östersund, fru *Humla* samt herr *Olofsson* i Höganäs, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att förevarande motion icke måtte till någon andra kammarens åtgärd föranleda.

Ang. beredande åt den kvinnliga ungdomen av ökad utbildning i hemvård m. m.

Ang. beredande åt den kvinnliga ungdomen av ökad utbildning i hemvård m. m. (Forts.)

Efter föredragning av utskottets hemställan anförde:

Herr Persson i Vinberg: Herr talman! Den motion, som ligger till grund för detta utlåtande, är en reviderad upplaga av en motsvarande motion i föreliggande fråga vid fjolårets riksdag. I fjolårets debatt bollade man i dunkla meningar med tanken på en obligatorisk utbildning av flickor i 18—20-årsåldern i, såsom man sade, hemvård och därmed närbesläktade samhällliga uppgifter. I årets motion har man strukit en del av dessa saker och kommit med en upplaga, som bär prägeln av den revision, som första tillfälliga utskottet underkastade nämnda motion vid fjolårets riksdag. Riksdagen godtog icke i fjol utskottets förslag utan avslag detsamma.

När vi från reservanternas sida icke heller i år kunna ansluta oss till utskottsmajoriteten, beror det huvudsakligast på att vi anse, att godtagbara skäl skola föreligga, när riksdagen skall skriva till Kungl. Maj:t med begäran om en utredning. Sådana skäl ha emellertid enligt vårt förmenande icke i detta fall presterats. Ingenting har inträffat sedan i fjol, som kan motivera, att andra kammaren skall ändra ståndpunkt. Utvecklingen har i stället gått i den riktningen, att det med skäl må kunna påstås, att det finns ännu större anledning i år att avslå motionärernas framställning. Vi ha icke på reservanternas sida kunnat acceptera den kritik, som främst kom till synes vid utskottsbehandlingen, mot kvinnornas sätt att sköta sina hemvårdande uppgifter. Vi anse tvärtom, att våra husmödrar på ett mycket förnämligt sätt sköta sitt makt-påliggande värv. Det finns ingen tendens, som tyder på att läget nu skulle vara så allvarsamt, att man enligt motionärernas yrkande skulle behöva skriva till Kungl. Maj:t och begära en skyndsam och allsidig utredning. Vi hysa i stället den uppfattningen, att här kunna vi med lugn avvakta den utveckling, som försiggår på detta speciella område, icke blott den utveckling, som stimulerats av statsmakternas initiativ, utan också den glädjande utveckling, som man kan skönja inom praktiskt taget alla kvinnoorganisationer, där man behandlar hemmets speciella uppgifter. Vi ha heller icke kunnat dela den uppfattningen, att i de undantagsfall, som möjligen kunna finnas, där husmodern icke har det rätta handlaget med hemmets skötsel, detta enbart är beroende av bristande utbildning, utan vi anse, att det kan vara andra samverkande orsaker, som i minst lika hög grad inverka på om det i någon mån brister därvidlag. Har man icke de personliga förutsättningarna, icke ett hem med de praktiska anordningar, som medge en effektiv skötsel, och icke de ekonomiska förutsättningarna, så är det icke lätt för en husmor att uppfylla de krav, som speciellt motionärerna vilja ställa på henne. Man menar från motionärernas håll — det har kommit till uttryck i utskottet — att om riksdagen bifaller yrkandet om utredning, skulle detta vara en verklig gåva till Sveriges kvinnliga ungdom och vårt lands husmödrar. Jag ifrågasätter, om icke ett praktiskt realiserande av de förslag, som föreligga dels i fråga om åtgärder för underlåtande av kvinnornas arbete i hemmet, dels ock i fråga om lantushållsskolor, alltså den lägre lantbruksundervisningen, jämte andra praktiska åtgärder i stället skulle kunna kallas för en verklig gåva till Sveriges husmödrar. En utredning i och för sig är ingalunda en gåva, om den icke medför praktiska resultat.

Utskottet förbigår med tystnad de väsentliga förutsättningar, som jag här talat om, och lägger den huvudsakliga vikten vid utbildningslinjen. Tar andra kammaren utlåtandet såsom sitt eget, har kammaren därmed faktiskt fastslagit, att i de fall, då en husmor icke tillfredsställande kan sköta sin uppgift, be-

Ang. beredande åt den kvinnliga ungdomen av ökad utbildning i hemvård
m. m. (Forts.)

ror detta på bristande utbildning. Det förvånar mig emellertid mycket, om andra kammaren vill göra denna uppfattning till sin.

Vi reservanter, anse också, att det är något oformligt, att både staten, landsingen och olika huvudmän skola nedlägga stora ekonomiska uppoffringar och mycket arbete på sådana fundamentala skolformer som folkhögskolor, lantmannaskolor, lanthushållsskolor och andra praktiska skolor, och att vi i samma andedrag skola begära en utredning om en utbildningsform, som måste bli en konkurrent till dessa praktiska undervisningsanstalter.

Vi ha också i reservationen pekat på något, som man icke i detta sammanhang kan förbigå, nämligen de ekonomiska konsekvenserna. De måste influera på vårt ståndpunktstagande i detta fall. Vi ha i dag beslutat om en reformering av den lägre lantbruksundervisningen, som säkerligen kommer att kosta mycket pengar både för staten och för de lokala huvudmännen. Vi ha kommit underfund med att den omständigheten, att Kungl. Maj:t icke kunnat framlägga förslag till obligatorisk skolköksutbildning i fortsättningsskolan för unga flickor, beror mycket på det statsfinansiella läget. Vi kunna också peka på att skolköksutbildningen i fortsättningsskolorna, den nystartade hemkonsulentverksamheten, den lägre lantbruksundervisningen vid lanthushållsskolorna speciellt utgöra grundläggande försök till att bibringa kvinnorna en verklig utbildning. Vi anse, att man icke erfarenhetsmässigt kunnat bedöma verkningarna av dessa riksdagens initiativ, och då är det ännu för tidigt att komma med denna utredning.

Vi äro icke främmande för att en översyn bör göras inom något eller några år, men vi anse i detta fall, att motionärerna bära kalmera sina känslor en smula och ställa sig avvaktande med hänsyn till allt, som finns att göra, alltså vad som redan är beslutat och vad som i en snar framtid kan väntas komma på riksdagens bord. De ekonomiska verkningar, som ett beslut om denna utredning skulle kunna medföra, är det naturligtvis omöjligt att överblicka. Vi kunna icke överblicka konsekvensen av de beslut, som av riksdagen fattats. Vi ha emellertid från skilda håll uppmanats att iakttaga vederbörlig försiktighet. När en av motionärerna, nämligen herr Domö i första kammaren, under remissdebatten gjorde sin ekonomiska analys av statsverkspropositionen, sade han, bland annat, i beklagande ton, att herr eklestiasitikministerns reformmotorer rusade fortfarande, och i nära anknytning till detta sade han också, att föreliggande riksstatsförslag vittnar om att försiktighet bör iakttagas i det reformarbete, som alltid pågår inom en progressiv stat, och som kan ligga icke blott det stora regeringspartiet om hjärtat. Här är enligt vårt förmenande ett område, där man både kan och bör tillämpa försiktighet. Här föreligger icke någon allvarlig fara, som påkallar skyndsamt utredning, och även om det skulle finnas anledning till en sådan utredning, böra vi avvakta händelsernas utveckling på detta område, innan den företages.

Herr talman! Jag skall nöja mig med det sagda och hemställer om bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen.

Fru Humla: Herr talman! Som jag är en av reservanterna i detta ärende, skall jag be att få säga några ord. Under den debatt, som förra året fördes i andra kammaren uti denna fråga, pekade en del talare på vilka möjligheter som finnas för att erhålla undervisning i husligt arbete — enligt den utredning, som pågår, och den, som redan är avslutad. Jag skall här icke upptaga tiden med detta utan endast framhålla, att dessa möjligheter finnas kvar även i år. Utredningen om obligatorisk undervisning i husligt arbete i folk- och fortsättningsskolor och högre skolformer föreligger nu, och följaktligen ligger

*Ang. beredande åt den kvinnliga ungdomen av ökad utbildning i hemvård
m. m. (Forts.)*

frågan i år betydligt närmare sin lösning än förra året. Ingenting har heller inträffat, som gör, att starkare skäl föreligga för bifall till motionen i år än föregående år.

Motionärernas hemställan om en skyndsam utredning angående åtgärder för att mera allmänt bereda den kvinnliga ungdomen ökad utbildning i hemvård, betyder i stort sett ett underkännande av de svenska husmödrarna av i dag. Är tillståndet i våra hem sådant, att en sådan skyndsam utredning är motiverad? Den, som haft tillfälle, för att icke säga glädjen att få vistas ute på landsbygden bland våra husmödrar och besöka deras hem, har sett tillräckligt för att ge husmödrarna ett bättre betyg. Man förvånar sig sannerligen över att dessa arbetarhustrur kunna hålla så snyggt i hemmet trots kanske en många gånger stor barnskara, och att de kunna hushålla med de små inkomsterna, så att de få dem att räcka till för de utgifter, som ett hushåll ändå för med sig. Det fordras sannerligen att vara både en god hushållerska och en god finansminister och vara skickad för arbete såsom husmor för att kunna klara detta. Jag vill framhålla, att jag på intet vis underkänner betydelsen av undervisning i hemvård och därmed närbesläktade samhällsuppgifter, men jag anser, att en utredning, såsom motionärerna tänka sig den, under nuvarande förhållanden icke är behövlig. Föreningen Svenska landsbygdens kvinnor har ju också, om jag icke är fel underrättad, i sitt remissvar till första kammarens tillfälliga utskott i år yrkat avslag på motionen under motivering, att man bör vänta och se vad hemkonsulentverksamheten kan uträtta.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

HäruTI instämde fru *Östlund* och fru *Gustafson*.

Herr Hoppe: Herr talman! Såsom redan förut erinrats förelåg vid 1938 års riksdag en motion med likartat syfte med den motion, som vi nu behandla. Jag skall taga mig friheten säga några ord om andra kammarens behandling av frågan föregående år i den stilla förhoppningen, att det möjligen skulle kunna klargöra, att det knappast i dag finnas bärkraftiga skäl för kammaren att bereda årets motion samma öde som fjolårets.

Jag tror icke, att jag tar fel, om jag säger, att det egentligen fanns två orsaker till att motionen fälldes förra året. Den första var, att motionärerna hade råkat undfalla sig ett ord om att den undervisning, som de pläderade för, möjligen skulle kunna göras obligatorisk. På den punkten satte oppositionen in alldeles särskilt kraftigt. Det hjälpte icke, att utskottet för sin del bestämt sagt ifrån, att det stod fullkomligt främmande för tanken att göra utbildningen obligatorisk. Det hjälpte lika litet, att alla, som talade för motionen, reservationslöst anslöto sig till utskottets förslag och förklarade sig främmande för tanken att göra utbildningen i hemvård obligatorisk. Man bekämpade i alla fall förslaget här i kammaren, framför allt, såvitt jag förstår, därför att man misstänkte, att man ville smussla in någon sorts kvinnlig värnplikt. Det var nog detta, som gjorde så många antipatiskt inställda mot motionen. Man anade argan list, talade om dunkla motiv o. s. v. Jag föreställer mig och är för övrigt livligt övertygad om att man därvidlag handlade i god tro. Jag gjorde emellertid redan då den reflexionen, att den sakliga behandlingen av en fråga knappast vinner på, om man kör fast i att bara misstänka motparten för allsköns baktankar och smussel. Jag kan icke hjälpa, att jag, när jag vid det tillfället hörde kampen emot obligatorisk utbildning, osökt kom att tänka på en viss herres ganska omotiverade kamp mot väderkvarnar. Man hade emellertid lycka med sina argument. Jag tror

Ang. beredande åt den kvinnliga ungdomen av ökad utbildning i hemvård
m. m. (Forts.)

icke, att jag säger något, som är kränkande för någon, om jag säger, att man lyckades liksom förvända synen på en och annan genom att damma på det obefintliga kravet på obligatorisk undervisning.

Såsom herr Persson i Vinberg redan har erinrat, har motionen från förra året i år blivit omskriven, och nu är varje tanke på att göra utbildningen obligatorisk utesluten. Jag hoppas för min del, att denna förändring av motionen måtte innebära, att man ställer sig mera välvillig till densamma än man gjorde förra året. Det är verkligen så, att här icke är fråga om något frihetsfientligt tvång. Jag tror icke, att någon av motionärerna eller i utskottsmajoriteten har tänkt sig, att man skulle försöka tvinga på de unga kvinnorna en utbildning, som de betacla sig för. Än mindre förefinnas några planer, såvitt jag förstår, att, som man ville misstänka i fjol, introducera någon sorts förstucken nazism.

Den andra orsaken till den utgång, som frågan fick förra året, tror jag var, att det socialdemokratiska kvinnoförbundet reste ett mycket energiskt motstånd mot motionen. Utöver detta, att man icke ville veta av någon obligatorisk utbildning, anförde man två skäl från kvinnoförbundets sida. Det första skälet var, att om utbildning i hemvård skulle ges, borde den icke uteslutande meddelas de unga kvinnorna utan också de unga männen. För min personliga del delar jag helt och fullt den uppfattning, som ligger bakom denna framstöt. En man bör enligt min uppfattning känna samma ansvar för hemmet som kvinnan-hustrun, och det är därför som regel önskvärt — jag hoppas, att jag med detta icke trampar någon på tårna — att mannen mer än han har gjort, verkligen deltar i hemvårdande uppgifter. Jag finner det helt naturligt, och jag finner det icke på något sätt kränkande för herrns i huset manlighet, om han, när tid ges, villigt biträder i alla slags hemvårdande uppgifter. Jag har icke heller något att erinra emot en sådan eventuell utveckling, att männen i större utsträckning än hittills engagera sig i husligt arbete. Jag hoppas, att de ärade kvinnliga ledamöterna av kammaren icke taga illa upp, om jag säger, att av ett och annat att döma kan det hända, att karlarna skulle stå sig rätt hyggligt i den konkurrensen. Jag vet icke, om det är riktigt, men man har sagt mig, att det är så, att en kock överglänsar sin kvinnliga kollega, kokerskan.

Jag har emellertid som sagt ingenting att erinra mot att manfolket i större utsträckning engagerar sig i husliga sysslor, men om jag tänker på läget av i dag, så finner jag ju, att det hemvårdande arbetet i största utsträckning omhänderhas just av kvinnor. Därav drar jag den mycket nära till hands liggande slutsatsen, att det väl ändå är så, att det först och främst är den kvinnliga ungdomen, som behöver utbildning i hemvård. Jag har emellertid intet att erinra mot att även pojkar och de unga männen få sådan utbildning.

Jag skall härefter be att med några ord få beröra även det andra skälet till det socialdemokratiska kvinnoförbundets avslagsyrkande. Man sade ungefär på följande sätt: De unga kvinnorna skola söka sig in i ett yrke och måste därför skaffa sig utbildning för detta yrke. Man gör därför icke, fortsätter man, den kvinnliga ungdomen någon tjänst, om man försöker locka den in på en särskild hemvårdsutbildning, när det ändå är så, att de flesta unga kvinnor måste söka sitt arbete och sin utkomst utanför hemmet.

Jag finner den anmärkningen värd beaktande, men det är ju här dock icke fråga om att påtvinga den kvinnliga ungdomen utbildning i hemvård utan endast att bereda ökade möjligheter till sådan utbildning för dem, som skola bli hemmakvinnor. Jag föreställer mig också, att för det ojämförligt stora flertalet kvinnor kommer det förr eller senare att visa sig, att det för dem är

*Ang. beredande åt den kvinnliga ungdomen av ökad utbildning i hemvård
m. m. (Forts.)*

mycket värdefullt att veta något och veta icke alldeles för litet om ett hems vård och skötsel. Sådan kunskap torde icke vara svår att bära, och för de flesta kommer den förr eller senare väl till pass.

När jag lyssnade till damerna här i kammaren föregående år, fick jag det intrycket, att damerna icke ställde sig helt solidariska med det socialdemokratiska kvinnoförbundets yttrande. Jag har fått denna uppfattning förstärkt, när jag dragit igenom handlingarna från föregående års behandling av ärendet. Jag skall taga mig friheten att på den punkten anföra även en annan sak. Efter riksdagsbehandlingen av frågan har jag vid samtal ute på landsbygden fått ett mycket starkt intryck utav, att det verkligen är så, att våra kvinnliga kamrater ute i bygderna icke ställa sig helt och fullt på samma ståndpunkt som våra kvinnliga kamrater här i riksdagen eller det socialdemokratiska kvinnoförbundet. Jag tar mig friheten säga detta därför, att vid frågans behandling här i kammaren förra året och efteråt av privata diskussioner och genom uttalanden i partipressen fick jag klart för mig, att det fanns en hel del manfolk — det vare mig fjärran att i detta sammanhang säga något ont om dem — som frågade, om det icke kunde vara klokt att här följa damerna, eftersom de där äro de bäst initierade och mest intresserade. Med hänsyn härtill tycker jag det kanske kunde vara hälsosamt att framhålla, att det finns nog icke beträffande hemvårdsutbildningen någon enhetlig kvinnoopinion. Jag tror, att meningarna äro ganska delade. Dessutom finns det ju också andra kvinnor i vårt land än de socialdemokratiska. Vi inhämtade ju förra året yttranden från en hel del olika kvinnoorganisationer; från alla möjliga olika sådana organisationer fingo vi in yttranden, som röjde, att man varmt sympatiserade med utredningskravet. Därför skulle jag vilja lugna en och annan, som kanske kan vara ängslig, genom att säga, att jag tror icke, att kammarens manliga ledamöter komma att göra sig skyldiga till någon allvarlig förbrytelse mot hennes majestät kvinnan, om de skulle bifalla utredningskravet.

Låt mig så säga, att den till synes allvarligaste invändningen mot utredningskravet har kommit från utskottsreservanterna, vilkas synpunkter här nyss tolkades av herr Persson i Vinberg. Man framhåller, att det finns redan en hel rad olika utbildningsmöjligheter. Man kan få utbilda sig i hemvård på många olika sätt, och dessutom pågå utredningar, som skola skapa fram nya möjligheter härtill. Det gäller därför att taga vara på vad som redan finns och att bygga vidare på det och att få ungdomen att begagna sig härav samt att invänta resultatet av de utredningar, som man håller på med, och de lagförslag, vartill dessa utredningar kunna ge anledning. Jag tycker, att det ligger mycket i detta, och jag ser, att damerna här nicka bifall.

För min del skulle jag i detta sammanhang vilja säga, att enligt min mening är det verkligen så, att frågan om den obligatoriska skolköksundervisningen i fortsättningsskolan är ett utomordentligt viktigt problem. Jag vågar kanske t. o. m. säga, att såvitt jag förstår, är en lösning av den frågan viktigare, än den fråga är, som vi för närvarande syssla med. Det förhåller sig emellertid så, mina damer och herrar, att frågan om den obligatoriska skolköksundervisningen i fortsättningsskolan redan är utredd och skolöverstyrelsen har sitt förslag i ämnet klart. Det är också min livliga förhoppning, att de ekonomiska förhållandena skola göra det möjligt att snart införa just denna obligatoriska undervisning. Jag kan emellertid icke se, att det fördenskull skulle finnas något som helst verkligt sakligt hinder att redan nu börja utreda en fråga, som för mig ter sig såsom en påbyggnad på fortsättningsskolans skol-

Ang. beredande åt den kvinnliga ungdomen av ökad utbildning i hemvård
m. m. (Forts.)

köksundervisning eller utbildning i hemvård. På samma sätt som herr Persson i Vinberg och andra här i kammaren tänker jag mycket högt om de utbildningsmöjligheter, som finnas, och tror, att de ytterligare möjligheter, som kunna komma att ges oss på grund av verkställda utredningar, också komma att beteckna en mycket värdefull tillgång, men jag tror, att det vore klokt av samhället att omedelbart gå in för att framskapa även andra och ökade möjligheter till den bästa tänkbara hemvårdsutbildning åt alla dem, som behöva det och som ha glädje därav.

Här måste jag taga upp en sak, som jag tror sades av fru Humla. Hon ville nämligen göra gällande, att man genom motionen och utskottsbetänkandet skulle ha tänkt ovänligt och ringaktande om kvinnorna. Jag tror icke, att någon av kammarens ledamöter har så dåligt omdöme, att han gör det. Jag tror, att kvinnorna äro bra, och jag tror, att de sköta sin uppgift på ett på det stora hela taget bra sätt. Å andra sidan vill jag emellertid tillägga, att vi väl kunna vara överens om att hur bra de än äro, kunna de väl ändå bli ändå bättre.

Jag föreställer mig nu, att den utredning, som vi önska, skulle göra full rättvisa åt de utbildningsmöjligheter, som vi redan ha, och komma att visa, att det är klokast att gå vidare på de vägar, man redan har beträtt. Jag håller till exempel för troligt, att man skulle få se, att vi behöva vidare utvidga hemkonsulentorganisationen, som man här har talat om, samt att det behövs ökat statligt understöd till våra yrkesskolor, folkhögskolor och lantmannaskolor och väsentligt högre stipendier åt eleverna vid dessa skolor för att möjliggöra större tillströmning till desamma. Jag har emellertid ibland gjort den reflexionen, att det brukar vara farligt att känna sig färdig, och det kan väl hända, att vi icke äro färdiga ändå på denna punkt. Det skulle ju kunna hända, mina damer och herrar, att utredningen skulle komma att klargöra, att man behöver slå in även på andra och nya vägar. Det är just vilka vägar, gamla eller nya, som äro mest framkomliga och säkrast föra till det mål, vi avse, som utredningen skulle klargöra för oss. Det är självfallet icke meningen att bromsa upp det arbete, som redan är i gång, eller att på något sätt försöka skapa fram nya utbildningsanstalter, som skulle konkurrera med de redan befintliga, utan vi skola bygga vidare på dem och endast, när så behövs, skapa nya.

I egenskap av mångårig ordförande i en yrkesskolestyrelse har jag haft tillfälle att följa arbetet i yrkesskolan, och jag har många gånger känt tacksamhet för det arbete, som utföres av folkhögskolor, lantmannaskolor, husmodersskolor o. s. v. Jag vågar säga, att vad man är särskilt tacksam för är, att de unga få icke blott värdefulla kunskaper och färdigheter utan att de i alla dessa skolor också få en intellektuell och kulturell uppräckning och en moralisk och etisk fostran. Det är därför kanske icke så underligt, om jag tar mig friheten säga att jag hoppas, att vad dessa skolor kunna ge, skall komma ett ständigt växande antal svenska ungdomar till del. Den utbildning i hemvård, som man alltså syftar till, betraktar jag som en stor gåva till Sveriges ungdom och först och främst den kvinnliga.

Jag skall sluta mitt anförande med att säga, att jag hoppas, att motionen skall finna välvilligt mottagande i kammaren i dag. Jag tillägger, att jag samtidigt går och när på en stilla och mycket varm förhoppning att i den utredningskommitté, som jag hoppas att Kungl. Maj:t sedan skall tillsätta, också placeras åtminstone ett par av våra socialdemokratiska riksdagskvinnor för att de skola få ett utmärkt tillfälle att visa, att, utöver vad som redan

*Ang. beredande åt den kvinnliga ungdomen av ökad utbildning i hemvård
m. m. (Forts.)*

finns, mycket kan och bör göras för att den kvinnliga ungdomen skall få den bästa tänkbara utbildning i hemvård.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr förste vice talmannen övertog nu ånyo ledningen av förhandlingarna.

Herr **Karlsson** i Granebo: Herr talman! Denna fråga blev så utförligt omdebatterad i denna kammare under förra året, att man kanske skulle kunna tycka, att det är onödigt att vid detta tillfälle åter föra fram den. Jag skall heller icke nu lägga upp frågan på ett sådant sätt, att en lika hetsig debatt som den vid föregående riksdag även kommer upp i år. Jag framkastar den förhoppningen därför att jag anser, att de argument, som från kvinnohåll framförts, äro desamma vid detta tillfälle som föregående år. De voro huvudsakligen av den art, att de berodde på ett missförstånd, enligt vad jag kan finna, därför att de då utmynnade i det påståendet, att det var ett slag i ansiktet på kvinnorna. Det var det icke den gången, och jag hoppas fortfarande, att vi skola kunna övertyga kvinnorna i denna kammare, att det icke är något slag i ansiktet utan blott en vädjan till kvinorna, att de skola stödja oss i ett förslag, som vi för vår del anse vara av den art, att det bör komma under omprövning genom en utredning. Det har framhållits från opponenternas sida i utskottet, att frågan är för tidigt väckt, och att vi skola förbida andra tider, då en lösning av denna fråga i den riktning, som motionen avser, kan anses vara mera av behovet påkallad. Då skulle en sådan lösning kunna sanktioneras även från reservanternas sida, ifall det skulle visa sig, att de utredningsförslag, som föreligga och de åtgärder som redan beslutats icke leda till önskat resultat.

Reservanterna ha särskilt framhållit, att det nyligen fattade beslutet om den lägre lantbruksundervisningens ordnande kan bli en mäktig hävstång, som skulle kunna bringa även denna fråga till sin lösning. Mot detta måste jag i min egenskap av representant för landsbygden göra en gensaga. Vi ha tidigare i dag konstaterat, att det antal kvinnliga ungdomar, som äro i tillfälle att besöka dessa skolor, är så litet, att det icke kan utgöra ett verkligt skäl att avslå denna motion ur denna synpunkt. Det har framhållits av föregående talare i dag, att det antal unga kvinnor, som för närvarande kan komma i fråga för denna undervisning, utgör en så låg procent av landsbygdens kvinnliga ungdom, att detta under inga förhållanden kan bli utslagsgivande.

Vidare har från reservanternas sida framhållits, att den hemkonsulentverksamhet, som nu skall igångsättas, skulle bli av en sådan omfattning, att den skulle kunna på ett kraftigt sätt bidra till att en utbildning i hemvård i enlighet med yrkandet i motionen skulle bli överflödig. Även på denna punkt måste jag göra en gensaga. Jag underkänner inte värdet av denna hemkonsulentverksamhet, men med hänsyn till länens storlek och folkmängd blir den arbetsbörda, som lägges på en hemkonsulent av sådana mått, att hemkonsulenternas verksamhet ingalunda kan jämföras med förslaget om allmän undervisning i hemvård enligt motionens syfte.

Jag skall, herr talman, inte förlänga debatten, utan endast framhålla, att när vi i utskottet även i år hävdade, att reservanterna förra året voro inne på fel linje, gjorde jag det för min del med den motiveringen, att jag med den kännedom jag har om landsbygdens förhållanden ansåg, att någonting skulle kunna vinnas, om vi på frivillighetens väg, som motionen tydligt anger, kunde inom landskommunerna få fram en undervisningsform, som skulle vara baserad på den undervisning i hushållsgöromål, som ges i fortsättningsskolan.

Ang. beredande åt den kvinnliga ungdomen av ökad utbildning i hemvård
m. m. (Forts.)

En sådan undervisning skulle säkerligen mottagas med tacksamhet. Vi ha i landskommunerna lokaler, som kunna användas för ändamålet, vi ha vidare möjligheter att få elever, men vi ha ingen organisation, som kan göra någonting för att förverkliga saken.

Nu kanske någon vill påstå, att det saknas tid för denna verksamhet — dylika påståenden ha gjorts i utskottet — och att kvinnorna äro så upptagna av andra göromål, att de inte ha tid att deltaga i en utbildning i hemvård och att det således skulle komma att saknas elever till denna utbildning. Det skulle således bli en organisation, som inte skulle kunna förverkligas. Jag har emellertid den erfarenheten, att ingen skolform på landsbygden har slagit igenom på samma sätt som undervisningen i hushållsgöromål i fortsättnings-skolan. Denna undervisningsform uppskattas av husmödrarna och andra som ha med skolfrågor att göra. Med stöd av denna erfarenhet vågar jag påstå, att en utsträckt form för undervisningen i det ämne, som motionen anger, skulle vinna förståelse och skulle bli till allmän nytta för landsbygdens vidkommande.

Från utskottets sida har framhållits, att det inom städer och stadsliknande samhällen redan nu finnes så många anordningar, som tillgodose motionens syfte, att vi inte behöva fortsatta åtgärder på detta område. Där finnas redan möjligheter för alla dem, som så önska, att få en utbildning, som de behöva i sin dagliga gärning. Jag känner inte närmare till detta, men jag har ingen anledning att betvivla, att det kan förhålla sig så. Men jag vet däremot att för landsbygdens vidkommande råda icke de förhållanden, som man här har pekat på ifråga om städerna. Redan detta tycker jag ger vid handen, att en utredning inte skulle vara alldeles bortkastad. Jag tycker inte att vi i detta sammanhang böra se på denna fråga på det sättet, som om de åtgärder utskottet förordar redan vore en skriven lag, som vi inte under några förhållanden få rubba på. I motionen påyrkas inte mera, än att en utredning skall verkställas för att utröna, om möjligheter finnas att åstadkomma en förbättring på hemvårdens område. Jag tycker att vi skulle kunna enas om att det inte är farligt att gå med på detta. Skulle det i framtiden vid utredningsarbetet visa sig, att ekonomiska och andra förhållanden, som reservanterna peka på, bli av sådan beskaffenhet, att förslaget inte kan förverkligas, så har kammaren inte bundit sig för något definitivt beslut. Vi ha alltså inom utskottsmajoriteten kommit till det resultatet, att det finns en mängd skäl som tala för att en utredning är motiverad. Såvitt jag har kunnat finna har från utskottsmajoritetens sida vid sakens behandling icke med ett enda ord sagts saker, som ha motiverat det påståendet ifrån kvinnohåll, att vi skulle på något sätt vilja slå ett slag, som skulle träffa kvinnorna, på ett sådant sätt, att de skulle känna sig kränkta. Jag vill ingalunda svartmåla förhållandena på landsbygden och jag vill inte rikta klander mot hemmen, men jag är i alla fall övertygad om att det finns många hem, där förhållandena skulle kunna ytterligare förbättras. I förhoppning att vi skola komma fram till något ännu bättre än vad som för närvarande finnes på detta område yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Herr *Liedberg* instämde häruti.

Herr **Fredberg**: Herr talman! Jag skall till att börja med säga, att då jag inom utskottet varit med om att yrka bifall till den föreliggande motionen, har jag därmed lika litet som övriga medlemmar av utskottsmajoriteten velat uttala något underkännande av våra husmödrar av i dag. Tvärtom tror jag

Ang. beredande åt den kvinnliga ungdomen av ökad utbildning i hemvård
m. m. (Forts.)

vi alla äro villiga att medge, att husmödrarna av i dag i stort sett äro dugliga för sin uppgift och att de ha en utpräglad plikt känsla. Jag vill emellertid i detta sammanhang erinra om att man bör komma ihåg, att de husmodrar, som nu äro mitt uppe i sin dagliga gärning, komma från en miljö av något anorlunda beskaffenhet än de, som nu bli husmodrar och som komma att bli det i framtiden. De husmodrar, som nu stå mitt uppe i sin livsgärning, ha kommit ifrån en miljö, där föräldrahemmets förberedande fostran för husmoderns kall ompände en längre tid och sålunda kunde bli mera grundlig. De allra flesta av de unga kvinnor, som man kan räkna med skola bli husmodrar i nuvarande tid, ryckas i mycket tidigare år än förr in i förvärvsarbetet, ett förvärvsarbete, som har ringa eller ingen anknytning till husmoderns kall.

Då utskottet har beslutat att tillstyrka denna motion, vill jag påstå, att vi befinna oss i gott sällskap. De yttranden från olika organisationer och myndigheter, som utskottet förra året infortrade, gingo med endast ett undantag i tillstyrkande riktning. Utskottet har i år icke infortrat sedvanliga yttranden, emedan vi räknat med att då det gäller samma motion som i fjol, dessa yttranden skulle ha gått i samma riktning. Vi fingo sålunda föregående år tillstyrkande yttranden från skolöverstyrelsen, centralstyrelsen för svenska skolkökslärarinnornas förening, styrelsen för svenska lanthushållslärarinnornas förening, Sveriges husmodersföreningars riksförbund, Fredrika Bremerförbundet, folkpartiets kvinnoförbund, svenska landsbygdens kvinnoförbund och allmänna valmansförbundets kvinnoförbund. Avstyrkande yttrande förelåg endast från Sveriges socialdemokratiska kvinnoförbund. Jag har hört någon föregående talare yttra, att svenska landsbygdens kvinnoförbund skulle i någon mån ha ändrat uppfattning. Jag känner icke närmare till huru därmed förhåller sig, men jag anser likväl, att dessa tillstyrkande yttranden i alla fall representera en sakkunskap, som man måste ta hänsyn till vid denna frågas behandling.

Reservanterna inom utskottet förmena, att allt är bra som det är eller blir det genom de åtgärder, som redan äro beslutade, och de hänvisa därvid till undervisningen i hushållsgöromål i våra vanliga folkskolor och i fortsättnings-skolorna. Reservanterna erinra även om det beslut, som fattats i dag beträffande ordnandet av den lägre lantbruksundervisningen. Jag vill gentemot detta säga att undervisningen i hushållsgöromål i folkskolor och fortsättnings-skolor endast får anses vara av grundläggande natur. Beträffande den ifrågasatta undervisningen i hemvård torde liksom om undervisningen i folkhögskolan gälla, att den inte bör komma vid en alltför tidig ålder. Den bör inte komma t. ex. vid 13—14-årsåldern; den tillgodogöres bäst om den kommer vid 18—20-årsåldern.

Jag hävdar vidare, att de åtgärder som reservanterna i övrigt åsyfta, endast skulle komma att beröra en mindre del av dem, som skulle behöva komma i åtnjutande av denna undervisning.

Då jag läste den motion, som vi nu behandla, fäste jag mig särskilt vid vissa detaljer. I motionen talas exempelvis om att i utbildning i hemvård skulle även ingå undervisning i sjukvård. Jag skulle vilja fråga, hur många husmodrar det är, som ha kännedom om de elementära grunderna i sjukvård, en sak som det skulle vara nyttigt att känna till. Jag ber vidare att få peka på en sådan detalj som undervisningen i huslig ekonomi. Om vi se litet på förhållandena ute i landet och söka utrona, vilka hem det är, som ha kommit i ekonomisk misär i sådana fall, då mannen icke kan sägas vara den vållande genom arbetslöshet eller sjukdom eller genom andra förhållanden som beröra mannen, kan man säga att det är sådana hem, där husmodern inte har haft den

Ang. beredande åt den kvinnliga ungdomen av ökad utbildning i hemvård
m. m. (Forts.)

ekonomiska insikten. Från reservanternas sida säger man, att om kvinnan inte har det ekonomiska sinnet, så hjälper det inte med utbildning. Jag tror emellertid, att man å andra sidan kan hävda att utbildning i ekonomiska ting under alla förhållanden kan vara till nytta.

Då reservanterna tala om de ekonomiska konsekvenserna, kan jag inte låta bli att till sist peka på en annan omständighet. Befolkningskommissionen har i sitt betänkande vidrört en del saker, som höra samman med det ärende, som vi nu behandla. Den har i ett uttalande i näringsfrågan bland annat föreslagit införande av fri skolfrukost och att denna skulle utgå till alla skolbarn, sålunda utan behovsprövning. De ha gjort det med den motiveringen, att man även bland de barn, som komma från burgna hem, finner tecken på undernäring. Befolkningskommissionen har som sin mening uttalat, att detta beror på att husmödrarna inte ha tillräcklig kännedom i näringsfysiologiska ting och sålunda inte kunna ge barnens mat den rätta sammansättningen. Jag tillåter mig hävda den uppfattningen, att den utbildning i hemvård, som skulle kunna lämna dessa kunskaper, även om den skulle kosta åtskilligt, kunde medföra stora inbesparingar genom att överflödiggöra en del socialpolitiska åtgärder, som under nuvarande förhållanden te sig ofrånkomliga. Med vad jag nu anfört har jag, herr talman, velat yrka bifall till utskottets förslag.

Fröken Andersson: Herr talman! Efter den debatt som fördes i denna fråga förra året och den som har förts i dag, är det kanske inte så mycket att tillägga. Jag skall därför inskränka mig till att göra endast ett par påpekanden.

Det var rätt intressant att höra herr Perssons i Vinberg försvar här i dag för reservationen. Jag sitter just och tittar på förra årets protokoll. Jag finner då, att herr Persson i fjol gick emot motionen bland annat under åberopande av det skälet, att det är meningslöst att ge folk utbildning i hemvård, om deras ekonomiska resurser, som ofta är fallet, icke räcka längre än till sill och potatis. I dag är herr Persson tydligen rädd för att statens finanser på grund av detta projekts genomförande skulle utveckla sig i en sådan riktning, att vi skulle få leva på sill och potatis mest allesammans.

För övrigt tycker jag att det ter sig litet underligt, när herr Persson står och varnar för ekonomiska utlägg just i detta sammanhang, där det dock rör sig om i ordets egentliga bemärkelse produktiva utgifter. Om man tänker på alla miljoner — jag kan inte på rak arm säga siffran — som gå genom våra husmödrars händer, är det väl ändå en ganska rimlig begäran, att våra husmödrar skola få bästa möjliga utbildning för sitt viktiga kall.

Herr Persson betonade vidare risken för att det skulle uppstå någon slags konkurrens med folkhögskolorna. Jag skulle snarare vilja vända på påståendet och säga, att det är hopp om motsatsen, därför att — som det inom parentes sagt betonades förra året — är ganska sannolikt, att en väsentlig del av denna utbildning skulle komma att förläggas just till folkhögskolorna. Som gammal folkhögskoleit kommer jag till en rakt motsatt slutsats än herr Persson.

Sedan hörde vi också det där kära argumentet från förra året, som fru Humla framförde i dag, att denna motion skulle innebära ett underkännande av husmödrarna av i dag. Detta är — höll jag på att säga — rena rama nonsens. Jag vill i alla fall säga, att om det förhåller sig så, att motionärerna underkänna husmödrarna, så befinner sig en skribent i det socialdemokratiska kvinnoförbundets tidning »Morgonbris» på precis samma sida som motionärerna. I denna tidnings novembernummer förra året återfinnes en artikel med rubri-

Ang. beredande åt den kvinnliga ungdomen av ökad utbildning i hemvård
m. m. (Forts.)

ken »Bohusläns kvinnor rusta sig med hemvårdskunskap», i vilken en redogörelse för ambulering skolköskurser i Bohuslän ges. Det skulle vara frestande att läsa upp en hel del ur denna artikel, men jag skall inskränka mig till att citera följande: »De sociala reformerna komma bättre till sin rätt, om landets husmödrar äro rustade för sitt viktiga värv. Därför är det Bohusskolorna till glädje att de nu senast fått ett anslag från jordbruksdepartementet avsett att användas till försökskurser i näringslära för husmödrar.» Om det förhåller sig så att motionärerna underkänna husmödrarna, sker precis samma sak här, fru Humla.

Det är annars ett förfärligt underligt argument, att då man betonar att vissa personers, i detta fall kvinnornas, uppgift i samhället är så viktig, att de behöva få bästa möjliga utbildning, komma och säga, att detta är ett underkännande av husmödrarna. Det är en mycket egendomlig argumentation. I så fall skulle varje förslag till utbildning utöver folkskolestadiet vara ett underkännande av de personer, för vilka man vill anordna sådan utbildning. Var och en här i kammaren vet ju, att det i verkligheten förhåller sig precis på motsatt sätt.

Man pläderar vidare för att det är så viktigt med utbildning för hembiträden, som i stort sett ha samma uppgift som husmödrarna i fråga om hemmens skötsel. Man skulle då kunna fråga sig, varför inte husmödrarna också skulle kunna komma i åtnjutande av den bästa möjliga utbildning. Varför skola icke de husmödrar, som av någon anledning själva vilja sköta sina hem eller, vilket är ännu viktigare, inte ha råd att ha hembiträde, få lika god utbildning? Då man till yttermera visso vet, att det endast finns ungefär ett hembiträde på sex husmödrar, får detta argument ännu större tyngd.

Jag skall bara nämna ett enda argument till, som framfördes förra året och som för övrigt herr Hoppe vidrörde i dag. Man säger, att motionen utgör ett beklagligt skattande åt den tidens tendens, som strävar att utesluta fadern ur familjegemenskapen, och tillägger att pojkar också skola ha utbildning. Ja, gärna för mig, men som herr Hoppe betonade, är det dock så att enligt kvinnoarbetskommitténs utredning alltjämt 82 procent av de gifta kvinnorna enbart ägna sig åt skötseln av sina hem. De återstående 18 procenten sköta säkerligen, åtminstone i viss utsträckning, sina hem.

Det skulle, herr talman, vara en hel del att tillägga, men jag skall inte uppta tiden längre, utan jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

I detta anförande instämde herrar *Lundqvist, Arnemark, Janson* i Frändesta och *Skoglund*.

Fru Nordgren: Herr talman! Jag ber att få deklarerat, att jag inte tillhör dem som finna, att husmödrarna ha blivit kränkta genom vad som anförts i motionen och genom de utbildningskrav som där ställas på den kvinnliga ungdomen i åldern 18—20 år. Men en stor del av Sveriges husmödrar ha blivit kränkta här i dag av herr Fredberg, när han som skäl för behovet av hemvårdsutbildning åt kvinnorna, anförde att när mannen blir arbetslös, råka hemmen i misär, på grund av kvinnornas okunnighet i hemmens skötsel. Detta är en djup kränkning av husmödrarna i de många tusen hem, som upprätthållits under den svåra arbetslöshetsperioden, ty det är husmödrarna som bevarat dessa hem och därtill sparat miljoner åt staten, genom att de påtagit sig den dubbla arbetsbördan, att dels sköta hemmen och dels försörja familjerna under denna tid. Detta herr Fredbergs yttrande finner jag vara en djup kränkning av dessa kvinnor och jag vill på det bestämdaste tillbakavisa densamma.

Ang. beredande åt den kvinnliga ungdomen av ökad utbildning i hemvård
m. m. (Forts.)

Vad så föreliggande fråga beträffar, så är det ingen hjärtesak för mig, om denna motion avslås eller icke. Varför jag även i dag kommer att gå emot motionen, är därför, att jag anser att när vi ännu icke genom en obligatorisk skolköksundervisning lagt grunden till en utbildning i hemvård, sådan motionärerna finna vara behöflig, så bör man icke förhålla den frågans lösning genom ytterligare utredningar. Nu kunna visserligen motionärerna genmäla härtill, att det i motionen understrykes, att den obligatoriska skolköksundervisningen bör komma till stånd, och detta noteras med tacksamhet från min sida. Jag tror också att statsmakterna böra se till, att denna fråga snarast blir löst, ty det är just i de äldre skolåldrarna — det har omvittnats av skolkökslärarinnorna — som den kvinnliga ungdomen har det allra största intresse för den undervisning det här gäller. Därför anser jag, att staten framförallt har skyldighet att sörja för att all kvinnlig ungdom kan komma i åtnjutande av denna undervisning just vid den tidpunkt, då den är mest intresserad av och mottaglig för densamma.

Utskottets ärade ordförande, herr Hoppe sade, att det ute i landet icke finns någon enhetlig kvinnoopinion i denna fråga. Jag tror icke heller att detta påståtts från dem, som ställa sig avvisande till motionen. Det är ju så, att det råder delade meningar om de flesta frågor. Men jag tycker ändå, att det säger något om hur denna fråga ligger till hos landsbygdens kvinnor, när svenska landsbygdens kvinnoförbund i ett yttrande i ärendet till första kammararens tillfälliga utskott sagt ifrån, att förbundet intar en annan ståndpunkt i frågan i år än i fjol, emedan riksdagen vidtagit vissa åtgärder, vilkas resultat man vill avvakta. En av dessa åtgärder är den ökade hemkonsulentverksamheten, som har hand om en del av de uppgifter, det här är fråga om. En annan är det beslut, som vi fattat här i dag om förbättrad utbildning vid lanthushållsskolorna, icke minst den viktiga delen av detta beslut som innebär ökat ekonomiskt stöd från statsmaktens sida åt dessa utbildningsanstalter och åt den kvinnliga ungdom som där söker sin utbildning.

Herr Hoppe yttrade också någonting om att det gällde att få de unga kvinnorna att taga vara på utbildningsmöjligheterna i hemvård. Ja, där ligger enligt min mening själva tyngdpunkten i denna fråga och det framhöll jag i fjol också. Vi ha många utbildningsmöjligheter, men det saknas två ting — i vissa fall intresse för att taga vara på dessa utbildningsmöjligheter och i andra fall ekonomiska möjligheter att draga nytta av desamma. Om riksdagen sörjer för de sistnämnda på samma sätt, som man, genom tidigare beslut i dag, sörjt för landsbygdens kvinnliga ungdom, tror jag, att det skall bli ökad lust och ökat intresse för den utbildning det här är fråga om.

Herr Hoppe anförde vidare, att han trodde, att det skulle bli en stor gåva till den kvinnliga ungdomen i vårt land, om vi i dag biträdde denna motion. Jag måste ju säga, att riksdagens ärade ledamöter, särskilt de manliga, i år varit mycket måna om, och lagt i dagen mycket rörande omsorger om kvinnorna. Det föreligger ju en hel rad motioner med olika förslag, hur man skall bevara den kvinnliga ungdomen åt hemmen, bereda den utbildning i hemvård, utnyttja den i frivillig samhällshjälp m. m., m. m. Det finns inga gränser för allt man vill skänka kvinnorna. Fråga är bara, om kvinnorna kunna taga emot alla dessa gåvor. Jag tror, att det skulle vara klokt att begränsa dem litet. Den viktigaste uppgift vårt land kräver av kvinnorna av i dag, är, att de skola ställa sig i beredskapstjänst för uppgifter som fordras, om vårt land skulle råka i krig.

Man bör emellertid icke hysa den uppfattningen, att det är någon slags ovilja från de socialdemokratiska kvinnornas sida, mot själva tankegången

*Ang. beredande åt den kvinnliga ungdomen av ökad utbildning i hemvård
m. m. (Forts.)*

att de unga kvinnorna böra beredas de bästa utbildningsmöjligheter i hemvård, som dikterar vårt ståndpunktstagande. Men vi anse det icke vara så dåligt ställt med de utbildningsmöjligheter vi redan ha. Jag har icke hört någon säga, att de utbildningsanstalter vi ha här i landet äro så undermåliga, att man inte kan använda sig av dem för den hemvårdande undervisningen. Om så vore, borde statsmakterna för länge sedan ha sökt lägga om deras verksamhet och icke kasta ut stora summor årligen till en utbildning, vilken icke fyller sin uppgift.

Fröken Andersson framhöll, att man vill, att hembiträderna skola ha yrkesutbildning, och hon frågade, varför man icke unnade husmödrarna en liknande utbildning. Jag kan icke finna, att det föreligger några hinder för husmödrarna, att skaffa sig nödig utbildning, då det finns en mängd utbildningsanstalter för detta ändamål här i landet. Men det blir väl ändå en viss skillnad, när det gäller en hel yrkeskår, och det ligger väl även i husmödrarnas intresse, att när de skola betala för hjälp i hemmen, de få sådana medhjälpare, som verkligen kunna sitt yrke. Jag hoppas, att fröken Anderssons yttrande icke får tolkas så, att hon anser, att den yrkeskår som har till uppgift att arbeta i andras hem icke skall, liksom övriga yrkesutövare, genom statsmakternas medverkan göras skicklig till att utföra sitt arbete.

Jag skall icke upptaga tiden längre. Om jag ville vara elak, skulle jag kunna säga, att utskottets ärade ordförande gjort mera för att avliva föreliggande motion, än vad jag kunnat göra med detta mitt inlägg. Herr talman, jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr Kyling: Herr talman! Den förste ärade talaren i denna debatt, herr Persson i Vinberg, yttrade, att det vore en bra mycket större fördel för husmödrarna i våra hem, om man kunde giva dem ekonomiska förutsättningar för att sköta hemsysslorna. Givetvis är detta naturligtvis bra, men jämte ett i materiellt hänseende gott hem bör även möjlighet för husmödrarna finnas att bli så väl rustade som möjligt för sitt mycket viktiga kall.

Jag skall, herr talman, icke vidare taga upp i debatten den mindervärdighetsstämpel, som vissa talare här ha velat påstå, att motionärerna sätta på de svenska husmödrarna. Men gentemot fru Humla måste jag framhålla, att det i alla andra yrken kräves oerhört mycket för att bli ordentligt rustad att sköta en tjänst. Varför skulle då icke samma krav få ställas på en husmor? Det är ju på det sättet, att yrkesutbildning är tidens lösen. När vi säga, att det behövs yrkesutbildning för att sköta ett hem, så anse vi att denna syssla är av så stort värde, att en yrkesutbildning måste komma till stånd. Det fordras i våra dagar liksom tidigare en god husmoder, för att ett hem skall kunna skötas så bra som möjligt. Jag hör icke till dem som vilja klandra de svenska husmödrarna, utan jag anser, såsom jag också sade i föregående års debatt, att husmoderns arbete är alldeles för litet uppskattat, och jag tror, att om en husmoder finge utbildning för sitt viktiga kall, skulle hennes arbete också bli mera värdesatt. Jag vill säga, att det ställer sig kanske litet annorlunda för flickorna i hemmen nu mot förr. Förr i tiden kunde hemmen taga hand om flickorna, även sedan de slutat skolan. Nu för tiden flyga de unga kvinnorna ut på arbetsmarknaden omedelbart efter slutad skolgång, och husmödrarna ha icke samma möjligheter som förr att hjälpa dem tillrätta i viktiga saker.

Fru Nordgren säger, att det nu ställes större krav på kvinnorna i fråga om den beredskapstjänst som det talats om. Jag skulle förmoda, att den största och värdefullaste beredskapstjänst som kvinnorna ha att utföra är den tjänst

Ang. beredande åt den kvinnliga ungdomen av ökad utbildning i hemvård
m. m. (Forts.)

som de utföra i hemmen. Om kvinnorna bli rustade härför, kunna de vid sidan av denna tjänst även utföra annan beredskapstjänst bättre.

Då fru Nordgren uttalade, att det för henne icke var någon samvetssak, hurvida motionen komme att bifallas eller icke, så ber jag att få vädja till andra kammaren att i dag gå med på utskottets förslag. Därmed skulle vi ha tagit en sådan ställning till en för vårt land synnerligen viktig fråga, som jag tror skulle bli till gagn för vårt land och vårt folk.

Med dessa ord ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Fredberg**, som nu erhöll ordet för kort genmäle, yttrade: Herr talman! Jag skall tillåta mig säga några ord med anledning av att fru Nordgren påstått, att den enda kränkning av kvinnorna, som förekommit i denna debatt, skulle ha bestått i att jag sade, att hemmen kunde komma i ekonomisk misär genom mannens arbetslöshet eller genom hans sjukdom. Detta var ej något generellt uttalande, utan det avsåg några exempel, som jag tror mig ha sett. Det kan gå så, att hemmen komma i ekonomiskt nödläge genom mannens långvariga arbetslöshet eller sjukdom. Jag förstår icke, varför fru Nordgren upptagit ett dylikt konstaterande som en kränkning mot kvinnorna. Jag måste be att på det bestämdaste få tillbakavisa att i mitt uttalande låg någon dylik avsikt.

Då jag nu har ordet för en replik kan jag kanske också få säga något i anledning av fru Nordgrens uttalande, att detta var den enda kränkning mot kvinnorna som förekommit i denna debatt. Men fru Humla, som väl också talat för kvinnorna, sade emellertid i sitt anförande, att hon betraktade själva förslaget till utredning om hemvård som en kränkning.

Jag har endast velat göra detta förtydligande.

Fru **Nordgren**, som jämväl erhöll ordet för kort genmäle, anförde: Herr talman! När herr Fredberg i sitt anförande som ett exempel på behovet av ifrågavarande utbildning framhöll, att hemmen råka i misär vid männens arbetslöshet, kunde jag icke fatta detta annat än som en kränkning mot husmödrarna i dessa hem. Om det finns ett och annat exempel på att sådant förekommit, får detta givetvis icke tagas som bevis på husmödrarnas oduglighet i allmänhet. Jag är tacksam för att herr Fredberg nu sagt, att han icke avsåg att generalisera. Av hans anförande fick jag i varje fall den uppfattningen, att så var förhållandet.

Vad den andra saken beträffar, så svarade jag blott för mig själv, då jag sade, att jag icke uppfattat det som en kränkning eller ett underskattande av kvinnorna, vad motionärerna här ha yrkat.

Vidare yttrade

Fru **Gustafson**: Herr talman! Jag skall icke förlänga debatten med att uttala min uppfattning om motionen och utlåtandet. Jag har endast begärt ordet i anledning av att dels det socialdemokratiska kvinnoförbundets yttrande här har citerats och dels att det hänvisats till en artikel i Morgonbris' novembernummer förra året.

När herr Hoppe tror, att det socialdemokratiska kvinnoförbundets medlemmar ej äro av samma uppfattning som dess ledning, så vill jag upplysa honom om, att vår skrivelse till första kammarens första tillfälliga utskott har sänts ut till 640 kvinnoklubbar, för att de i år liksom förra året skulle i tid vara

Ang. beredande åt den kvinnliga ungdomen av ökad utbildning i hemvård m. m. (Forts.)

informerade i frågan. Vi ha också fått instämmanden i de synpunkter och den motivering som legat till grund för vår ställning i denna fråga. Jag vill tillåta mig påstå, herr Hoppe, att jag har mycket större erfarenhet av våra kvinnors uppfattning i denna fråga, än vad herr Hoppe kunnat förskaffa sig genom tillfälliga samtal. Jag förmodar, att herr Hoppe ej missuppfattar detta mitt påstående om, att jag har litet större erfarenhet härvidlag.

Herr Hoppe hänvisade vidare till uttalanden från kvinnoorganisationer. Svenska landsbygdens kvinnoförbund har uttalat sig emot motionen under hänvisning till, att man önskar avvakta resultat av hemkonsulenternas verksamhet och av det beslut riksdagen i dag fattat med anledning av kungl. propositionen om lantbruksundervisning. Jag vill icke bestrida, att andra kvinnoorganisationer kunna ha en något annan uppfattning, men våra ståndpunkter skilja sig nog egentligen icke i sak. Vi vilja alla en utbildning, men vi säga, att möjligheter därtill redan finnas i stor utsträckning. Det finns ingen anledning att i motionen begära en *skyndsam* utredning. En sådan fara är det icke, mina herrar, för de svenska hemmens bestånd, för familjelivet, för barnens uppfostran och för hushållet, att detta nödvändiggör en skyndsam utredning för att möjligen rädda oss ur svårigheter och bekymmer. Vore dessa verkliga, skulle ingen av oss ett ögonblick tveka att söka få någon ändring till det bättre.

Motionärerna ha liksom fröken Ebon Andersson hänvisat till en artikel i Morgonbris 1938. Denna artikel innebär ingen motsättning till den inställning, som det socialdemokratiska kvinnoförbundet hade förra året och som vi fortfarande ha till denna motion. Vid 1936 års kongress förelågo ett par motioner angående utbildning i husligt arbete för kvinnlig ungdom. Denna kongress gjorde ett uttalande, som sedan överlämnades till Kungl. Maj:t och i vilket vi just krävde denna utbildning och alldeles särskilt framhöllo, att den borde vara obligatorisk i folkskolor, fortsättningsskolor och läroverken. Men samtidigt har man också, såväl på denna kongress som när beslutet effektuerats, sökt visa på de möjligheter, som finnas, och bygga vidare på dem, för att större skaror av landets ungdom skola kunna bli delaktiga av denna utbildning. I full konsekvens med denna uppfattning ha vi tidigare såväl som nu, när tillfälle därtill givits, anordnat sådana kurser, som förliden höst i Bohuslän. Vi ha varit initiativtagare till och i samarbete med Röda korset ordnat en mängd samaritkurser, och vi ha anställt skolkökslärarinnor, som hållit såväl praktiska demonstrationer som teoretiska föreläsningar. Dessa kurser ha inte varit avsedda för enbart våra medlemmar, utan de ha stått öppna för alla, som velat komma till dem.

Jag vill med detta ha sagt, att det inte råder någon motsättning mellan artikeln i Morgonbris 1938 och vårt uttalande till motionen. Vi vilja det samma som ni, herrar motionärer, och de, som inom utskottet biträtt denna motion, men vi anse, att det inte föreligger anledning att företaga någon skyndsam utredning.

Herr talman! Jag har inte tillfälle att deltaga i voteringen, då jag — kamratligt som brukas — har kvittat med en ledamot, som skulle ha röstat för utskottets hemställan, men jag har med det sagda velat något så när klargöra min uppfattning i denna fråga.

Herr förste vice talmannen gav härefter för kort genmäle ordet åt

Fröken **Andersson**, som anförde: Herr talman! Det var ju synd, att fru Gustafson sade de sista orden. Annars skulle jag ha dragit den slutsatsen av

Ang. beredande åt den kvinnliga ungdomen av ökad utbildning i hemvård
m. m. (Forts.)

hennes anförande, att hon skulle komma att rösta för utskottets hemställan. Den går ju inte ut på någonting annat än vad fru Gustafson här talat för, nämligen att den kvinnliga ungdomen mera allmänt skall beredas ökad utbildning i hemvård och därmed närbesläktade samhällseliga uppgifter. Att detta sedan sker skyndsamt, är väl inte i och för sig något fel.

Jag begärde emellertid ordet för att bemöta fru Nordgren, som hade en högst underlig motivering, när det gällde hembiträdena. Fru Nordgren menade, att hembiträdena skola ha ordentlig utbildning, därför att de få betalt för sitt arbete, medan husmödrarna inte behöva samma utbildning. Om inte detta innebär en undervärdering av husmödrarnas arbete, vet jag inte vad undervärdering betyder.

Dessutom vill jag understryka, att motionärerna inte undervärderat den utbildning, som redan nu gives, utan vad de åsyfta, är att fylla igen de hål, som finnas i denna utbildning. Därvidlag stå vi alltså bägge på samma linje.

Härpå yttrade:

Herr **Jonsson** i Skedsbygd: Herr talman! Jag har begärt ordet endast för att säga, att då jag och några kamrater i kammaren ha väckt en motion, vars syfte i stora delar sammanfaller med den nu behandlade motionens, anse vi oss böra rösta för utskottets förslag om en utredning, trots att i direktiven för denna utredning inte hänsyn toges till de speciella önskemål, som vi ur lantbrukets synpunkt framfört.

Jag ber alltså att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Skoglund**: Herr talman! Jag tror inte att det råder någon meningskiljaktighet om, att vi behöva ha duktiga och kunniga husmödrar. Det är väl ingen, som har annan uppfattning än att det är ett värde för samhället, som inte på något sätt kan överskattas, att vi ha kvinnor, som på ett bra sätt kunna sköta ett hem och överhuvud taget vårda det, som är dem anförtrott. Meningskiljaktigheterna, herr talman, framträda, efter vad jag funnit, på en annan punkt. De komma till synes, när vi försöka besvara frågan: får vår kvinnliga ungdom för närvarande tillräcklig utbildning i praktiska hushållsgöromål, i barnavård och i sådant, som i övrigt hör till vården av ett hem? Om jag har fattat reservanterna rätt, så svara de obetingat ja på denna fråga. Motionärerna, utskotts majoriteten och utskottets ordförande äro däremot tydligen av den uppfattningen, att inte allt är väl beställt därvidlag, och jag tror, att de ha rätt.

Vad vi motionärer och, jag skulle förmoda, även de inom utskottet, som tillstyrkt vår motion, vilja är, att möjligheterna vidgas för ungdomen att erhålla utbildning i hemvård och därmed närbesläktade uppgifter. Den förste talaren i dagens debatt, herr Persson i Vinberg, ville tolka denna vår önskan så, att vi hyste misstroende gentemot husmödrarna och kvinnorna överhuvud taget. Jag vill säga den ärade talaren, att ingenting kan vara mera felaktigt. Vi anse, att vår tids kvinnor förtjäna mycket stor högaktning. De arbeta under helt andra förhållanden än en gången tids kvinnor, än vad deras mödrar och mormödrar gjorde, men de ha i de flesta fall förmått att på ett mycket lyckligt sätt anpassa sig efter tidens krav. Nu liksom tidigare är det säkerligen alla duktiga kvinnors önskan att kunna sköta sitt hem på ett sådant sätt, att det bjuder så stora lyckomöjligheter som möjligt. Jag vill, herr talman, tillägga, att jag tror, att nutidens kvinnor säkerligen äro både dugligare och

Ang. beredande åt den kvinnliga ungdomen av ökad utbildning i hemvård
m. m. (Forts.)

mera praktiska, än vad man kanske många gånger skulle våga förutsätta med hänsyn till att många av dem använda en betydligt kraftigare färgläggning än forna tiders kvinnor.

Det är dock åtskilligt, som skulle kunna vara bättre, när det gäller vården om hemmen. Fråga lärare, fråga alla dem, som arbeta på det sociala området, framför allt dem som arbeta inom fattigvård och barnavård och dem som handlägga ärenden beträffande mödrahjälp o. s. v., och ni skola få vittnesbörd om, att mycket kunde och borde vara bättre, när det gäller hemmens skötsel.

Jag hade vid ett besök i Danmark för kort tid sedan tillfälle att se, huru som man där inom vissa delar av landet hade en hel kår av flygande sjuksköterskor, som besökte nyblivna mödrar för att ge dem undervisning i barnens vård och skötsel, och statistiken över denna verksamhet visade märkvärdigt goda resultat. Detta lär oss att det finns oerhört mycket att göra på barnavårdens område.

Man har vid flera tillfällen här i dag sagt, att den grund, man skall bygga på, är den obligatoriska skolköksundervisningen. Det är en sak, som man tydligen varit överens om att man med förtroende kan hemställa till Kungl. Maj:t att genomföra. Jag tillåter mig, mina damer och herrar, att fästa uppmärksamheten på att det är ett och ett halvt år sedan den utredning, som verkställdes beträffande den obligatoriska skolköksundervisningen, blev slutförd, och ännu ha vi inte sett något resultat av den utredningen från Kungl. Maj:ts sida. Det var någon talare här i kammaren, som sade, att herr Domö yttrat i årets remissdebatt, att herr Engberg höll alldeles för hög fart och rusade motorn. Jag tror nog för min del, att farten i ecklesiastikdepartementet är åtskilligt ojämn. I en hel del fall går det undan alldeles för mycket, men vad detta område beträffar, förefaller det, som om ecklesiastikministern inte hade den ringaste brådska. Hur skulle det vara om andra kammaren röstade för utskottets förslag och därmed också påminde ecklesiastikministern om, att någonting behöver göras på detta område. Ut 1927 års utbildningsplan förutsattes, att för flickorna i läroverk och högre undervisningsanstalter undervisningen i husliga göromål skulle få en betydligt ökad omfattning. Om vi nu skulle efterforska hur denna sak fullföljts, undrar jag om vi inte skola komma till det resultatet, att ecklesiastikministern även därvidlag har utträtt mycket litet.

Det har sagts här i debatten, att en del av vad statsmakterna tidigare beslutat kommit så långt på väg att det f. n. är obehövt att göra något ytterligare. Man har erinrat om hemkonsulentverksamheten och om den lägre lantbruksundervisningen o. s. v. Tillåt mig peka på det enligt min mening viktigaste uti undervisningen på detta område. Det viktigaste är inte att man har långa kurser på ett år eller halvår, vilka endast ett fåtal kunna bevista. Snarare skulle jag tro, att det viktigaste är att man har kortare kurser där de unga kvinnorna, vid sidan av sitt förvärsarbete och sina studier, kunna komplettera den undervisning, de en gång måhända fått i skolköket. Jag skulle för min del tro, att man med en sådan undervisningsverksamhet når ett betydligt större antal unga kvinnor och också ett bättre resultat än om man försöker pressa in så många som möjligt i långvariga kurser.

För några dagar sedan yttrade i en offentlig diskussion en dam, att vår tids unga kvinnor ha mindre tid för hemmet än gångna tiders kvinnor, och att kvinnorna därför nu måste vara mera kunniga än förr. Jag tror för min del, att detta var en riktig uppfattning.

Herr talman! Jag instämmer i det uttalande denna dam gjorde, och jag skulle beklaga, om andra kammaren i dag skulle vara så försynt, för att inte

Ang. beredande åt den kvinnliga ungdomen av ökad utbildning i hemvård
m. m. (Forts.)

säga försagd att den inte vågade säga ut, att en utredning behövs på detta område, och också understryka, hur nödvändigt det är att Kungl. Maj:t genomför en obligatorisk skolköksundervisning.

Herr **Persson** i Undersvik: Herr talman! Jag skall bara be att få erinra därom, att på detta område redan finns sådana där kortare kurser, som herr Carlström efterlyste för den lägre lantbruksundervisningens vidkommande. Jag kan sålunda peka på våra folkhögskolors sommarkurser med praktisk läggning, vilka ju erbjuda tillfälle till utbildning i hemvård.

Gärna är jag med om åtgärder i motionens syfte, men jag måste reagera emot detta utredningsraseri — ursäktat ordet — som håller på att gripa omkring sig i alla möjliga frågor. När man begär en skrivelse till Kungl. Maj:t, måste man väl ändå ha ett uppslag att komma med. Här förefinnes emellertid knappast ett enda förslag ifrån deras sida, som påyrka en utredning. I fråga om själva grunden, nämligen en undervisning i dessa ämnen i folkskolan och fortsättningsskolan, föreligger ju redan en utredning. Denna skulle alltså enligt motionärerna vara avförd från dagordningen. I fråga om sådana där kurser på landsbygden och annat sådant, som herr Skoglund var inne på, vill jag bara erinra om våra hemkonsulenter och det rika arbetsfält, som dessa ha. Vi känna ju också till vad de kunna utföra i praktiken. Jag förstår således inte vad det kan finnas för behov av några nya kurser utöver sådana, som redan kunna ordnas på detta område. Det enda riktiga är, såsom här sagts i fråga om jordbrukets skolor och även i fråga om folkhögskolorna, att vi genom stipendier öppna möjlighet för ungdomen att kunna begagna sig av den undervisning, som meddelas i dessa skolor — och om de ej räcka, få vi bygga fler sådana!

Jag ber, herr talman, att med det anförda få yrka bifall till reservationen.

Herr **Larsson** i Östersund: Herr talman! Jag har deltagit i utskottets behandling av detta ärende men ändå inte tänkt yttra mig i dagens debatt. När herr Skoglund med sådan tvärsäkerhet påstod, att reservanternas åsikt skulle vara, att tillräckligt vore åtgjort på detta område, måste jag dock ta till orda för att detta hans uttalande icke skulle stå oemotsagt.

Tvärt emot herr Skoglunds påstående förhåller det sig så, att reservanterna äro av den mening, att vi böra knyta an hushållsundervisningen till de skolformer, som vi redan äga. Jag skulle i det här sammanhanget vilja ta den enkla bilden, att om en person, som behöver en ny kostym, inte kan köpa denna hel och hållen på en gång, bör han väl dock inte först lägga sig till med västen. Detta är just vad enligt min åsikt denna motion går ut på. Man vill plöttra bort en hel massa pengar på en kursverksamhet, som ingalunda kommer att kunna nå den kvinnliga ungdom, som man har i tankarna och som också bäst behöver en sådan här undervisning. Såsom vår skolköksundervisning nu är utformad återfinnes på dess schema just de ämnen, som motionärerna med sitt utredningskrav syfta på, nämligen praktiskt arbete, födoämneslära, klädedräkten, bostaden, hälsolära, hemmets ekonomi samt samhällliga och etiska synpunkter på detta arbete. När vi nu redan ha en utredning färdig, vilken vi kunna anknyta den vidare utvecklingen till, varför sätta då inte herr Skoglund och hans meningsfränder in stöten, där den rätteligen bör sättas in, nämligen på ett införande av en obligatorisk skolköksundervisning. Jag tror mig kunna försäkra herr Skoglund, att många skulle vara intresserade medhjälpare till ett införande av en obligatorisk skolköksundervisning i vår folkskola och i vår fortsättningsskola. Herr Skoglund och hans meningsfränder begära emellertid en utredning om saker och ting, som faktiskt föreligger i tillräckligt utrett skick.

*Ang. beredande åt den kvinnliga ungdomen av ökad utbildning i hemvård
m. m. (Forts.)*

Jag har, herr talman, med dessa mina ord velat framhålla, att reservanternas ståndpunktstagande varken beror på, att de inte skulle ha förståelse för frågan som sådan eller därpå, att de skulle anse, att allt är bra som det är.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Härmed var överläggningen slutad. Herr förste vice talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Persson i Vinberg begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller sitt första tillfälliga utskotts hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 5, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet.

Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet hava röstat för nej-propositionen. Herr Kyling begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 65 ja och 78 nej, varjämte 16 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså, med avslag å utskottets hemställan, bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

§ 13.

Föredrogs andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande, nr 6, i anledning av väckt motion, II: 184, angående utredning om åtgärder för bevarande av den kvinnliga ungdomen åt hemmen m. m.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 14.

Interpellation. Herr förste vice talmannen gav nu på begäran ordet till

Herr **Mosesson**, som yttrade: Herr talman! Under de senare åren har alkoholdrycksreklamen tilldragit sig ökad uppmärksamhet i vårt land. Orsakerna härtill äro tydligen flera.

Reklamen ifråga har förekommit i anmärkningsvärd omfattning och delvis i uppseendeväckande former. Därtill kommer, att förekomsten av sådan reklam mer och mer framstår som ett avsteg från vad samhällsintresset påkallar och vad som kan anses förenligt med vår alkohollagstiftning, t. ex. § 3 i 1937 års rusdrycksförsäljningsförfordning, där det heter, att »all försäljning av rusdrycker skall ordnas och handhas så att därav uppkommer så ringa skada som möjligt». I vissa främmande länder, både i autoritära och demokratiska, har man mer eller mindre ingripit mot kommersiell alkoholdrycksre-

Interpellation. (Forts.)

klam. Det gäller om Tyskland och om åtskilliga delstater i U. S. A. I ytterligare andra länder, t. ex. i Finland och England, har man haft uppe till offentligt övervägande att vidtaga direkta åtgärder i dylik riktning.

I vårt land ha vi gjort den erfarenheten, att avkoppling av de enskilda vinstintressena leder till befrielse från reklam för alkoholdrycker. Aktiebolaget Vin- och spritcentralen och systembolagen synas icke bedriva någon till allmänheten riktad reklam för sina varor utan begränsa sig till att försöka tillgodose den efterfrågan, som gör sig gällande så att säga av sig själv. Detta förhållande utvisar, att alkoholreklamens rot är vinstintresset, närmare bestämt vinstintresset hos de enskilda företagen inom alkoholhanteringen.

Man skulle härav kunna dra den slutsatsen, att alkoholreklamen bäst bekämpas genom en fortsatt desintressering av alkoholhanteringen, en fortsatt avkoppling av enskilda vinstintressen. Man behöver som bekant ingalunda vara socialist beträffande näringslivet i allmänhet för att hysa den åsikten, att alkoholhanteringen liksom krigsmaterialtillverkningen är ett undantagsområde, där det inte lämpar sig att ha det enskilda vinstintresset som drivfjäder.

Men låt vara alltså, att alkoholreklamen är ett symptom på ett djupare liggande missförhållande, låt vara att den bäst torde uppräckas med roten om vinstintressena i hanteringen elimineras, så följer därav dock ej, att alkoholreklamen inte också är ett ont för sig och något, som både kan och bör motverkas även på andra vägar.

I synnerhet gäller detta vissa former av alkoholreklam. Hit torde man i första rummet få räkna den reklam, som rör sig med uppgifter eller påståenden av vilseledande eller ifråga om sanningshalten tvivelaktig art. Att såsom skett annonsera, att »öl är bröd i flytande form» torde få anses såsom ägnat att inge en överdriven eller felaktig föreställning om ölets näringsvärde. Och det uppges från sakkunnigt håll ifråga om annonserna med påståendet att öl är vitaminrikt, att sanningen snarast är precis tvärt om, att ölet i själva verket är en vitaminfattig dryck. Lika orimligt är alkoholdrycksreklamens påstående att brännvin är »absolut fritt från skadliga ämnen».

Ett annat slags alkoholreklam av särskilt anstötlig art är den omfattande reklamverksamhet, som bedrivs under devisen »Svensk Lösen» till förmån för en viss liköressens. Man behöver ju ingalunda alls hänge sig åt någon överdriven nationalism för att hålla före, att det går väl långt om sådant skall få pågå opåttalt. Vi ha det ju så ordnat, att den svenska flaggan och det svenska riksvapnet inte få missbrukas i kommersiell reklam. Det svenska namnet borde inte heller få missbrukas, och missbruk är det väl att kalla en liköressens för »Svensk Lösen».

En tredje särskilt motbjudande form av alkoholreklam må här också omnämnas. På läskpapper, som ofta tillhandahållas i hotellrum etc., reklameras en ölfirma och söker förlöjliga det starkölsförbud, som vi ha här i landet. Jag har funnit den annonsen även i reklamtryck från restaurangvagnar på järnvägarna. Envar bör ju ha rätt att fordra ändring av lagarna, men att försöka sprida löjets skimmer över gällande lagstiftning är väl dock något, som inte passar av samhället gynnade företag.

Jag har velat framdraga dessa exempel på alkoholreklam, som alldeles särskilt torde vara förtjänta av ogillande. Men jag vill ånyo understryka, att man, utan att intaga någon ytterlighetsståndpunkt i alkoholfrågan, på goda grunder kan hävda, att alkoholreklam överhuvud taget är både obehövlig och stridande mot samhällets intressen. Det är inte från allmän synpunkt gagneligt eller önskvärt, att de gamla kunderna övertalas att dricka mera alkoholdrycker än vad de självmant skulle göra eller att personer, som inte av egen

Interpellation. (Forts.)

drift skulle bli alkoholkonsumenter, genom reklamverksamhet lockas att bli det.

Med tanke på, att vårt land tyvärr har en mycket hög alkoholkonsumtion, kan det med fog sägas, att reklam för alkoholdrycker är särskilt obehövlig och skadlig inom våra landamärena.

Under hänvisning till vad jag sålunda anfört får jag härmed vördsamt anhålla om kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet få framställa följande interpellation:

Har statsrådet uppmärksammat den alkoholdrycksreklam, som under de senare åren bedrivits i vårt land, delvis i anmärkningsvärda former, och anser statsrådet, att dylik reklam är väl förenlig med vår alkohollagstiftnings andemening och med samhällets djupare intressen?

Vill statsrådet söka åstadkomma, att i första hand uppenbart oriktig och sakligt vilseledande alkoholdrycksreklam beivras på lagstiftningens väg och i andra hand att alkoholdrycksreklam överhuvud taget avskaffas eller begränsas antingen genom lagstiftning eller genom auktoritativ vädjan till enskilda företag och sammanslutningar, som härvidlag främst äro ansvariga?

Denna anhållan bordlades.

§ 15.

Interpellation. Ordet lämnades härefter på begäran till

Herr **Karlsson** i Grängesberg, som anförde: Herr talman! I en motion, väckt vid 1936 års riksdag, hemställde jag och vissa andra medmotionärer från olika partier, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning och framläggande för riksdagen av förslag om befrielse för mindre bemedlade uppfinnare från erläggande av patentavgifterna vid sökande och erhållande av patent.

Vi framhöllo bland annat i denna vår motion, att för mindre bemedlade uppfinnare, som måste söka patent för att få sina uppfinningar lagligen skyddade, ställa sig omkostnaderna härför mycket betungande och detta gör det i många fall omöjligt för dem att uttaga patent, trots att de gjorda uppfinningarna kunna vara verkligt värdefulla. Vi framhöllo vidare i motionen, att i vissa andra länder få de fattiga uppfinnarna ett bättre stöd från statsmakternas sida än vad fallet är här i landet. Sålunda ger exempelvis den danska patentlagen möjlighet till befrielse från erläggande av patentavgifterna, då de sökande äro mindre bemedlade.

Med anledning av nämnda motion beslöt 1936 års riksdag att avlåta en skrivelse i ärendet. I denna skrivelse anhöll riksdagen, »att Eders Kungl. Maj:t ville föranstalta om utredning huruvida och i vilken utsträckning mindre bemedlade uppfinnare må befrias från ansöknings- och utfärdningsavgifter vid sökande och beviljande av patent samt för riksdagen framlägga de förslag, var till utredningen kan giva anledning».

Jag vill här ytterligare understryka vad vi framhöllo i motionen till 1936 års riksdag, nämligen, att det skulle för de mindre bemedlade uppfinnarna vara ett uppmuntrande stöd av största betydelse om även här i landet gjordes en dylik eftergift beträffande patentavgifternas erläggande. En sådan åtgärd skulle vara till gagn icke endast för dem det närmast gäller, utan i stort sett också för staten i sin helhet, då även denna skördar frukter av den svenska uppfinnareverksamheten.

I anslutning till vad jag här anfört anhåller jag om kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för handelsdepartementet få framställa följande fråga:

Interpellation. (Forts.)

Ämnar statsrådet vidtaga några åtgärder med anledning av riksdagens skrivelse av den 5 maj 1936, rörande frågan om befrielse för mindre bemedlade uppfinnare från att erlägga ansöknings- och utfärdningsavgifter vid sökande och beviljande av patent och kan förslag till riksdagen vara att förvänta i detta ärende?

Denna anhållan bordlades.

§ 16.

Herr **Flyg**, som nu på begäran erhöll ordet, yttrade: Herr talman! För *Interpellation.* någon tid sedan publicerades i svensk press ett telegram från Helsingfors, vari meddelades att Sveriges riksbank tillsammans med Stockholms Enskilda Bank och Finlands statsbank beviljat finska staten ett lån, stort 30 miljoner svenska kronor. Lånet uppgavs vara avsett att finansiera ett av finska riksdagen beslutat extra anslag på 350 miljoner finska mark till rustningsändamål. Räntan hade fastställts till $2\frac{1}{2}$ procent och lånet skulle vara återbetalt inom tre år.

Då jag för denna angelägenhet på tal inför riksdagens forum, sker detta med följande motiv:

Det synes vara uppenbart, att Sveriges riksbank enligt för banken gällande lag (given den 30 juni 1934, nr 437) ej äger befogenhet att bevilja lån av sådan karaktär, som det här ifrågavarande har, ej heller kan deltaga såsom part bakom en dylik transaktion. Den enda paragraf i lagen för Sveriges riksbank, som här kan ifrågakomma, är paragraf 15, vilken lyder: »Riksbanken må upptaga utländsk kredit ävensom bevilja utländsk centralbank kredit. Därjämte må riksbanken hos utländsk bankinrättning insätta penningar samt av sådan bankinrättning såsom insättning mottaga penningar med eller utan räntegottgörelse.» Enligt ordalydelsen av det meddelande, som via pressen bringat allmänheten och Sveriges riksdag, under vars garanti riksbanken står, kännedom om den av mig påtalade länetransaktionen, kan densamma icke inrangeras under vad i ovan citerade paragraf stadgas. Telegrammet från Helsingfors upplyste om, att de nämnda tre bankerna tillsammans beviljat finska staten ifrågavarande lån — att de med andra ord utgjorde ett slags konsortium. Dags dato har någon dementi på detta meddelande icke offentliggjorts. Enbart i det avseende, som här berörts, är det således av stort intresse för riksdagen att få full klarhet i saken.

Men till detta kommer ett andra motiv.

Sveriges riksbank är ett organ för den svenska staten. Man kan alltså konstatera, att svenska staten genom sin riksbank medverkat till att finansiera rustningarna i ett främmande land. Det förhållandet, att Finland är ett av de nordiska länderna — ett s. k. vänskapligt sinnat grannland — förändrar ingenting i det sakförhållandet, att svenska staten trätt in såsom hjälpande och stödjande beträffande rustningspolitiken i ett annat land. Kan riksbanksfullmäktige — jag utgår ifrån att det skett i samråd med regeringen, måhända även riksdagens bankoutskott — i dag bevilja ett lån till Finland på 10 miljoner kronor, så kan givetvis fullmäktige i en morgondag även besluta ett liknande lån, större eller mindre, till något annat land. Risken härav — såväl den ekonomiska som den utrikespolitiska — under nuvarande spända och ömtåliga förhållanden synes mig så uppenbar, att den blott behöver påpekas. Att vissa stormakter i sin nuvarande blockbildningspolitik arbeta med att bevilja lån och lämna krediter hit och dit, är allmänt bekant. Men det är helt annorlunda, då ett litet land som Sverige, med sitt utsatta läge.

Interpellation. (Forts.)

begynner tillämpa liknande metoder. Om en dylik politik skall bedrivas, kan densamma under inga förhållanden överlämnas till riksbankens fullmäktige. Riksdagen måste i så fall bestämt hävda sin rätt att vara beslutande forum — detta ej blott därför att den är ansvarig för riksbankens förvaltning.

Utgående från dessa synpunkter hemställer jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för finansdepartementet få framställa följande frågor:

1. Hur ligger den av mig påtalade angelägenheten till — är meddelandet från Helsingfors riktigt eller har ifrågavarande transaktion försiggått under andra former och betingelser?

2. Om meddelandet i svensk press varit riktigt — anser statsrådet, att länetransaktionen i så fall står i överensstämmelse med vad som stadgas i för Sveriges riksbank gällande lag?

Denna anhållan bordlades.

§ 17.

Till bordläggning anmäldes:

statsutskottets utlåtanden och memorial:

nr 133, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående efterskänkande av viss del av kronan tillfallet danaarv efter Annika Hansson, född Christoffersdotter, från Blomskogs socken;

nr 134, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avstående i vissa fall av allmänna arvsfondens rätt till arv; och

nr 135, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om utredning rörande avvedkling av de till vissa städer utgående tolagsersättningarna;

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 52, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare statsunderstöd till Norrbottens läns hushållningssällskap för inrättande av lantbruksskola;

nr 53, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående iordningställande av vissa kolonat i Norrbottens län, att upplåtas till lappar, m. m.;

nr 54, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare anslag till vissa byggnadsarbeten vid statens växtskyddsanstalts filial i Alnarp; och

nr 55, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till veterinärstaten; samt

andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande, nr 7, i anledning av väckta motioner angående utredning rörande byggnadskostnaderna på landsbygden.

§ 18.

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från bevillningsutskottet:

nr 218, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändrade grunder för lämnande av ersättning av statsmedel för taxeringsarbete i Stockholms stad; samt

från första lagutskottet:

nr 216, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående vissa ändringar i lagen den 9 december 1910 (nr 141, sid. 27) om reglering av prästerskapets avlöning; och

nr 217, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning med vissa bestämmelser angående utrotande av berberis inom nationalparker och såsom naturminnesmärken fridlysta områden.

§ 19.

Justerades protokollsutdrag.

§ 20.

Herr *Sandberg* avlämnade en av honom jämte herr *Johansson* i Norrfors under-tecknad motion, nr 502, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 254, angående grunderna för statsbidrag från statens avdikningsanslag till vissa in-vallningsföretag vid Ume- och Vindelälvarna i Västerbottens län.

Denna motion bordlades.

§ 21.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Werner</i> i Höjen	under 4 dagar fr. o. m. den	30 april,
fru <i>Björck</i>	» 4 » » »	29 »
herr <i>Näsström</i>	» 5 » » »	29 »
» <i>Johansson</i> i Tväråselet	» 5 » » »	28 »
» <i>Ekdahl</i>	» 3 » » »	30 »
» <i>De Geer</i> i Hanaskog	» 5 » » »	29 »
» <i>Olsson</i> i Kullenbergstorp	» 5 » » »	29 »
» <i>Magnusson</i> i Näsvisken	» 5 » » »	27 »
fru <i>Alvén</i>	» 4 » » »	28 »
herr <i>Karlsson</i> i Granebo	» 4 » » »	30 »
» <i>Björling</i>	» 4 » » »	29 »
» <i>Hermansson</i> i Kvistljungby	» 4 » » »	2 maj,
» <i>Jonsson</i> i Haverö	» 5 » » »	29 april,
» <i>Andersson</i> i Falkenberg	» 4 » » »	29 »
» <i>Casenberg</i>	» 4 » » »	29 »
» <i>Olsson</i> i Stockholm	» 4 » » »	30 »
» <i>Hansson</i> i Rubbestad	» 3 » » »	27 »
» <i>Lundgren</i>	» 4 » » »	28 »
» <i>De Geer</i> i Lesjöfors	» 7 » » »	29 »
» <i>Pettersson</i> i Dahl	» 5 » » »	28 »
» <i>Nordström</i> i Kramfors	» 5 » » »	28 »
» <i>Nilsson</i> i Kristinehamn	» 4 » » »	28 »
» <i>Törnkvist</i>	» 5 » » »	2 maj,
» <i>Mattsson</i>	» 5 » » »	27 april,
» <i>Johanson</i> i Huskvarna	» 5 » » »	28 »
» <i>Westman</i>	» 3 » » »	29 »
» <i>Spångberg</i>	» 5 » » »	28 »
» <i>Norén</i>	» 5 » » »	2 maj,
fru <i>Johansson</i>	» 3 » » »	29 april,
herr <i>Annér</i>	» 5 » » »	28 »
» <i>Jacobson</i>	» 6 » » »	29 »
» <i>Hammarlund</i>	» 3 » » »	29 »
» <i>Ericsson</i> i Sörsjön	» 4 » » »	29 »
» <i>Eriksson</i> i Sandby	» 3 » » »	30 »
» <i>Råstock</i>	» 3 » » »	29 »

fru <i>Humla</i>	under 3 dagar fr. o. m. den 27 april,
herr <i>Lundell</i>	» 6 » » » 27 »
» <i>Dahlbäck</i>	» 4 » » » 29 »
» <i>Hansson</i> i Hönö	» 4 » » » 29 »
» <i>Larsson</i> i Hede	» 4 » » » 28 » och
» <i>Persson</i> i Falla	» 3 » » » 29 » .

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 5.50 e. m.

In fidem
Sune Norrman.